

BİZDEN HABERLER

KOÇ TOPLULUĞU'NUN AYLIK DERGİSİ

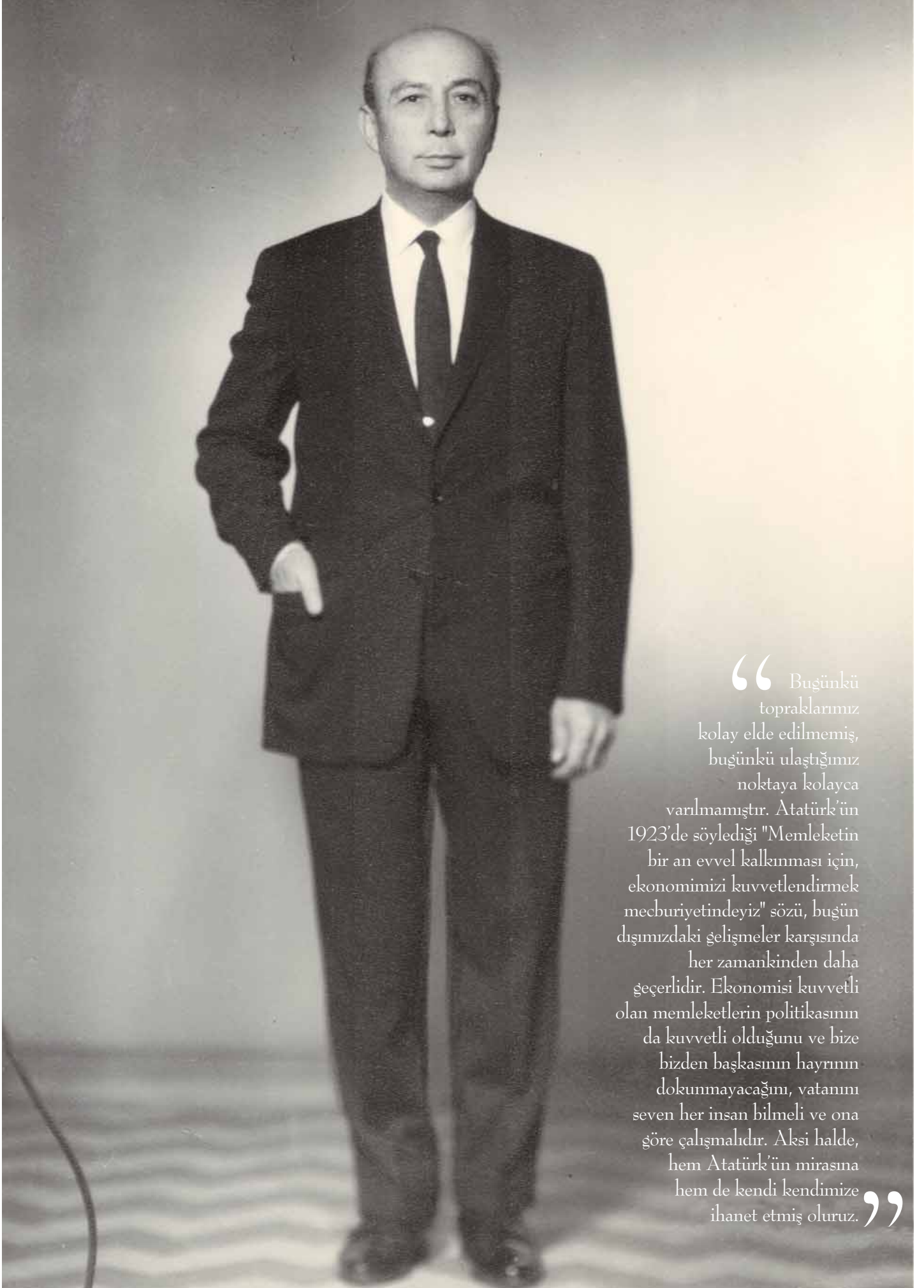
Şubat 2006 - Sayı 335

VEHBİ KOÇ ÖZEL SAYISI

10. ölüm
yıldönümünde
saygıyla anıyoruz

“ Bugünkü topraklarımız kolay elde edilmemiş, bugünkü ulaştığımız noktaya kolayca varılmamıştır. Atatürk'ün 1923'de söylediği "Memleketin bir an evvel kalkınması için, ekonomimizi kuvvetlendirmek mecburiyetindeyiz" sözü, bugün dışımızdaki gelişmeler karşısında her zamankinden daha geçerlidir. Ekonomisi kuvvetli olan memleketlerin politikasının da kuvvetli olduğunu ve bize bizden başkasının hayrının dokunmayacağını, vatanını seven her insan bilmeli ve ona göre çalışmalıdır. Aksi halde, hem Atatürk'ün mirasına hem de kendi kendimize ihanet etmiş oluruz.”

Vehbi Koç'u sevgi ve saygıyla anıyoruz

İçindekiler

Bir Cumhuriyet Çınarı - Vehbi Koç	4
İlklerde Vehbi Koç imzası	8
Koç Ailesi - Semahat Arsel	12
Koç Holding - Mustafa V. Koç	14
Politika - 9. Cumhurbaşkanı	
Süleyman Demirel	16
Politika - SHP Onursal Başkanı	
Prof Dr. Erdal İnönü	20
Yazar - Ertuğrul Özkök	22
Yazar - İlhan Selçuk	24
Yazar - Çetin Altan	26
Yazar - Altan Öymen	28
Yazar - Güneri Civoğlu	30
Karikatürist - Bedri Koraman	32
Medya - Ali Kırca	34
Medya - Mehmet Ali Birand	36
Toplum - Prof. Dr. Emre Kongar	38
Toplum - Prof. Dr. Talat Halman	40
Toplum - Turgut Özakman	42
Toplum - Aydın Boysan	44
İş Dünyası - Can Kırac	46
İş Dünyası - Ege Cansen	48
İş Dünyası - Ömer Sabancı	50
Ekonomi - Prof. Dr. Yakup Kepenek	52
Eğitim - Prof. Dr. İhsan Doğramacı	54
Eğitim - Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen	56
Spor - İlhan Cavcav	58
Sağlık - Tarık Minkari	60
Sanat - Türkan Şoray	62
Sanat - Zeki Alasya	64
Sanat - Emel Sayın	66

Koç Holding'in kurucusu Vehbi Koç'un aramızdan ayrılmasının 10. yılını doluruyoruz. 25 Şubat 1996'da hayata gözlerini kapatan Vehbi Koç'u biz de Bizden Haberler Dergisi olarak özel bir sayıyla anmak istedik.

Cumhuriyet tarihinin sanayi ve özel sektörüne öncülük eden, toplumsal sorumluluk bilincini tüm iş dünyasına benimseten ve "Memleketim varsa ben de varım" ilkesiyle, kendisini Türkiye'ye adayan Vehbi Koç'u bu kez kanaat önderlerinin, onunla çalışan önemli işadamlarının, ekonomistlerin, arkadaşları olan önemli yazarların, sanatçıların yorumlarıyla anıyoruz.

Anılar, yorumlar, değerlendirmelerin yer aldığı bu özel sayıda Vehbi Koç'u bu kez Türkiye Cumhuriyet tarihi içindeki önemli yerini irdeleyen değerlendirmelerle tanıyacaksınız. Vehbi Koç hakkında bir anlamda önemli bir "ufuk turu" olan bu dergide, politikacıların, gazetecilerin, toplumbilimcilerin, sanatçıların ve bilim adamlarının tümünün ortak bir noktada buluştuğunu göreceksiniz. Tüm değerlendirmelerde; Vehbi Koç'un, Türk ekonomisini muasır medeniyetler seviyesine yükseltmek için yaptığı ticari ve sınai faaliyetlerle, spordan sanata, sağlıktan eğitime kadar toplumda ihtiyaç duyulan tüm alanlara yaptığı yatırımlarla, Türkiye Cumhuriyeti'nin "kahramanlarından" biri olarak tanımlanmasının arkasındaki önemli zekâyı, girişimcilik ruhunu, ülke sevgisini, sorumluluk bilincini okuyacaksınız.

1926 yılında Vehbi Koç'un babasından devir aldığı bakkal dükkânının Ankara Ticaret Odası'na kaydı ile başlayan ve bugün 80. yılını kutlayan Koç Holding, artık dünyanın

en büyük 200 kuruluşunun arasına girdi. Cumhuriyetin kuruluşunun üçüncü yılında ve Türkiye'nin en zor şartlarında ortaya çıkan bu kuruluş, Vehbi Koç'un dehası, iş anlayışı ve organizasyon gücü ile bugün Türkiye'nin en önde gelen Topluluğu oldu.

Vehbi Koç'un en büyük eseri Koç Holding, hâlâ onun kurduğu ilkelerle, ülkesine, Türk toplumuna yatırımlar ve sosyal sorumluluk projeleri ile hizmet eden, Avrupa Birliği'ne girmeye aday Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş bir kurumu olarak dünyada ülkesinin layık olan yeri sağlamlaştıran uluslararası bir güce dönüşmüştür.

Vehbi Koç'u aramızdan ayrılışının 10. yıldönümünde sevgi ve saygıyla anıyoruz...

Acımız çok büyük

Şubat ayında, tüm Koç Topluluğu'nu yasa boğan büyük bir acı yaşadık. İtalya'da Ford bayi toplantısına giden bayilerimizi taşıyan otobüslerden birinde yaşanan müessif kaza sonucu Ford Otosan bayii ve eşlerinden oluşan, ailemizin 12 değerli üyesini kaybetmenin büyük üzüntüsünü yaşıyoruz. En büyük tesellimiz ise kazada yaralanan 18 bayimizin sağlık durumunun iyiye gidiyor olması. Koç Topluluğu'nu daha da çok birbirine bağlayan bu acı olayın yaralarını sarmak için tüm Koç Ailesi, çalışanları ve bayileri olarak elimizden gelen çabayı göstereceğiz. Kaybettiğimiz bayilerimize Allah'tan rahmet, yakınlarına ise başsağlığı ve sabır diliyoruz.

Hasan Bengü

Koç Holding Kurumsal İletişim ve Dış İlişkiler Başkanı

BİZDEN HABERLER KOÇ HOLDİNG A.Ş. AYLIK YAYIN ORGANİ

Yönetim Yeri: Bizden Haberler
Nakkastepe, Azizbey Sok. No: 1
81207 Kuzguncuk-İstanbul
Tel: (0 216) 531 03 86
Faks: (0 216) 343 15 37
İnternet: <http://www.koc.com.tr>
e-mail: bizdenhaberler@koc.com.tr
Yayın Türü: Yerel Süreli
Şubat 2006 Sayı: 335

Sahibi: Koç Holding A.Ş. adına Bülend Özyaydınlı

Genel Yayın Yönetmeni: Hasan Bengü

Yayın Direktörü: Oya Ünlü Kızıl

Sorumlu Yönetmen: Fatma Nur Halil

Editör: Esra Yener **Sanat Yönetmeni:** Öznur A. Ersan

Yayın Kurulu: Şeniz Akan, Ülkü S. Osmanoğlu,

Arın Saydam, Kadriye Çalışkan

Yapımcı: Kesişim Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri Ltd. Şti.

Tel: (0 212) 337 51 99

Renk Ayrımı ve Baskı: Elma Bilgisayar Basın Ambalaj San. Tic. Pazarlama Ltd. Şti. İkitelli Organize Sanayi Bölgesi, Keresteciler Sitesi 14.

Blok No:1 İkitelli - İstanbul

Tel: 0212 6700525

Faks: 0212 6700524

Web: www.elmabasin.com Mail: elmalmabasin.com

"Devletim ve ÷lkem var oldukça ben de varım. Memleketimizin ekonomisini kuvvetlendirmek için elimizden gelen bütün gayreti göstermeliyiz...."

Genç Türk sanayiinin duayeni...

"Cumhuriyet Çınarı" Vehbi Koç

Koçzade Hacı Mustafa Efendi ile Kütükçüzade Fatma Hanım'ın ilk çocuğı olarak 1901'de, "üzüme alaca düş-tüğü" günlerde Ankara'da doğan Vehbi Koç 1915'te, li-seyi bırakarak ticaret hayatına başladı. Ankara da bundan beş yıl sonra "kurtuluş mücadelesi"nin başkenti olacak ve genç Türkiye Cumhuriyeti bu kentte kurulacaktı.

15 yaşında dedesi ve babasıyla görüşerek esnaflığa başladı. Evlerinin altındaki dükkan, bir sandık ayakkabı lastiğı, bir sandık şeker, bir kaç teker kaşarpeyniri, zeytin, makarna gibi mal-larla bakkal haline getirildi ve üzerine "Koçzade Hacı Mustafa Rahmi" tabelası kondu. Sermayeleri 120 liraydı.

Zaman geçip, piyasada iş yapanları gördükçe ustalaştı. Güzel mallar getirip satmaya başladı. Artık mal almaya İstanbul'a da o gidiyordu. Ayakkabı lastiğı işine girdi. Ticaret yapan gayri-

müslimleri izledi. Ankara'daki en büyük kösele satıcısı olan gayrimüslim bir tüccarın yanındaki Kosti adlı satıcıyla anlaştı ve kösele işine girdi. Bir zaman sonra bu işi de büyüttü. Ar-tık, kösele, hırdavat ve aktariye işleri yapıyordu. İplik, maka-ra, baharat, bardak, fincan, tabak, ayna, boncuk satıyordu. O günlerde, İstanbul işgal edildi. Tarih 16 Mart 1919'du. Kurtuluş Savaşı başladı. Atatürk'ü ilk o günlerde gördü. Mustafa Kemal, Dr. Adnan ve Halide Edip Adıvar'ı kar-şılama için istasyona gitmişti. Koçzade Ahmet Vehbi de o gün, biriken halkın arasından Atatürk'ü görebil-miştı.

Kurtuluş Savaşı sırasında, o da bir şeyler yapmak istiyordu. Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra, Genel Sekreter Recep Peker'e bir dilekçe vererek, Meclis'te

bir memuriyet istedi. Ve 1920 yazında Meclis Matbaası'nda Cevat Fehmi Başkut'un yanında musahhih yardımcısı olarak işe başladı. Bir süre sonra da Muhafız Kıt'a Kumandanlığı'nda askere gitti. Askerden döndükten sonra yine işlerin başına geçti. Hem vatandaşın ihtiyacını, hem de ordunun ihtiyacı olan malzemeleri getiriyordu.

Cumhuriyetle yeni umut

Artık Cumhuriyet ilan edilmişti. Her şey değişiyordu. En azından umut doluydu. 1925'in sonlarında 24 yaşına gelmişti. Anne ve babası onu evlendirmeye karar verdi. Gelin adayı da teyzesinin kızıydı. Düğünde o kadar yorulmuştu ki, gelinin yüzünü açmayı unuttu. Uyarılar üzerine yüzünü açtı ve Sadberk Hanım'ın yüzünü ilk defa o zaman gördü. 47 yıl sürecek mutlu bir beraberliğin, minnettarlığın ilk adımı o gün atıldı.

Esnafıktan tüccarlığa

Koçzade Hacı Mustafa Rahmi Efendi, 1917'de kurdukları Koçzade Hacı Mustafa Rahmi firmasını 1926 yılında ona devretti. Böylece Koçzade Ahmet Vehbi firması ku-

rulmuş oldu. Koç Han'da dükkân açtı. Artık esnafıktan çıkmış, tüccar sınıfına girmişti. İşleri iyi gidiyor, ilerlemek, yükselmek istiyordu. Ankara Ticaret Oda-sı'nda ikinci başkan olmuş, ilk çocuğu Semahat Koç (Arsel) doğmuştu. Bu arada Ford ve Standart Oil'in (Mobil) Ankara temsilciliklerini almış, tahhüt işlerine girmeye başlamıştı. Otomobil ve petrol işine girmişti. Ankara dar geliyordu. Bütün isteği, İstanbul'da bir mağaza açmaktı.

Dünyaya açılıyor

1931 yılında ilk Avrupa yolculuğuna çıktı. Trenle yaptığı bu seyahatte dış dünyayı ta-

nımaya başladı. Budapeşte, Viyana, Berlin ve Paris'i gördü. 1934 yılında İstanbul'daki ilk işine başladı. Bu aynı zamanda onun ilk sanayi teşebbüsüydü. Haliç Sötlüce'de Hovagimyan Biraderler'in kurduğu boru fabrikasına ortak oldu. Ancak daha işin başında hesaplar iyi yapılmadığı için iş battı. Böyle bir iki tecrübe geçirdikten sonra, "Başkalarının kurduğu işe ortak olmam, kendi kurduğum işe ortak ararım" kararını verdi. 1937'de İstanbul'da ilk şubesini açtı. Fermenteciler'de 100 bin lira sermayeli Vehbi Koç ve Ortakları Kolektif Şirketi faaliyete geçti. 1938'de de Koç Ticaret Anonim Şirketi'ni kurdu. Artık, ülkenin sayılı ticaret adamlarından biri haline gelmişti. 1930 yılında oğlu Rahmi Koç, 1938'de kızı Sevgi Koç (Gönül) ve 1941'de de kızı Suna Koç (Kuraç) doğmuştu. Artık dört çocuk babası bir ticaret adamıydı.

1944 yılı, yıllar boyunca başarılı bir şekilde sürecek bir işbirliğinin başlangıcı oldu. Otomobil işinde daha da gelişmek için iyi bir yönetici arıyordu. Sonunda Bernar Nahum'la tanıştı ve onu transfer etti. 1944 başlarında Bernar Nahum, Koç Ticaret A.Ş. Otomobil Şubesi Müdürü oldu. Böylece uzun yıllar sürecek bir işbirliği ve dostluk başladı. Bu arada İkinci Dünya Savaşı devam ediyordu. 1945'te savaş sonrası ticarette öncelik kazanmak için New York'ta Ram Commercial Corporation şirketini kurdu. Ama bu şirket istediği sonucu vermedi. Bu arada lastik firması U.S. Rubber (Uniroyal) firmasının temsilciliğini aldı.

Amerika'yı keşfetti

Savaş sonrası ilk Amerika seyahatine çıktı. 52 gün kaldığı bu ülkede, gördüğü her şey onu etkiledi. Burada işadamlarının zamanı nasıl kullandıklarını, iş görüşmelerini nasıl yaptıklarını gördü. Bir anlamda "işadamlığı stajı" gibiydi Amerika seyahati. Bu seyahatte Ford'la ilişkilerini geliştirdi, ama Henry Ford'la görüşmeye muvaffak olamadı. General Electric'i Türkiye'de ampul fabrikası kurmaya ikna etti. Türkiye'ye döndükten sonra Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün ısrarıyla CHP'nin yeni kurulan Parti Divanı'na (Kıbrıs Meclisi) girdi.

1947'de kendi sermayesiyle ilk sanayi teşebbüsüne girişti. Ankara Oksijen Sanayi Şirketi'ni kurdu. Ardından bir yıl sonra da General Electric Ampul Fabrikası'nı kurdu. Artık

"Gençliğin yetişmesine hizmet, bir insanlık ve vatan borcudur.."

Genç Türk sanayiinin duayeni...

ticaretten sanayiye kayıyordu. Artık o, ülkesinin en büyük sanayicilerinden biri idi...

Arçelik'le yeni dönem

1954'te demir mobilya işi yapmak üzere Arçelik'i kurdu. İsrail'i Amcor firmasıyla anlaşma yaparak onlardan kompresör alıp buzdolabı üretmeye başladı. Buzdolabı işi geliştikçe, Arçelik demir mobilya işinden çekildi ve yavaş yavaş elektrikli ev aletleri endüstrisine geçti. Üstüne üstlük, General Electric'le yaptığı anlaşma çerçevesinde, ürettiği Arçelik buzdolapları General Electric markasıyla Yakındoğu ülkelerine ihraç edilmeye başlandı. Artık, sanayi yatırımları birbirini izliyordu. Daha sonra, Bozkurt Mensucat, Demirdöktüm, Türkay, Aygaz, Gazal, Türk Elektrik Endüstrisi, Siemens ile kablo fabrikaları kuruldu ve FIAT lisansı ile traktör üretimine geçildi.

1956 başlarında, Ford'un 34 Yakındoğu ülkesi acenteleri arasında açtığı yarışmayı, Ankara Acentesi olarak Koç kazandı. Amerika'ya davet edildi. Bu yolculuğa Bernar Nahum ve Ke-

nan İnal ile birlikte çıktı. Bernar Nahum'la birlikte geliştirdikleri plan, Türkiye'de otomobil endüstrisinin kurulması, bunun için de önce montaj endüstrisinin başlamasıydı. Bir otomobil montaj fabrikası kuracaklardı. Bunun için Başbakan Adnan Menderes'ten Ford Başkanı Henry Ford II'ye böyle bir yatırıma hükümetin destek vereceğini belirten bir mektup aldı. 9 Kasım 1956'da Ford'la bir araya geldiler. Ford, Türkiye'de bir ortak yatırıma girme yanlısı değildi. Ancak, böyle bir işi kredi vererek desteklemeye taraftardı. Vehbi Koç Türkiye'ye döndü, sanayi yatırımları birbirini izlerken, otomobil işini kovalıyordu. Ama, Ford'un şartları güç geldiğinden onlardan kredi almadı. Krediyi hükümetten istedi. Kendi başına bu işi başaracağına söz verdi. Yeni fabrikanın adı Otosan olacaktı. Arsa alındı, makineler sipariş edildi. Fabrikaya otomobil acenteleri de ortak edildi. 2 Ağustos 1960 günü fabrika işletmeye açıldı. Birkaç yıl sonra, yerli bir otomobil üretmek için çalışmalar başladı. Bir akşam Ankara'da Otokoç Şirketi'nde olan

Bernar Nahum ve Rahmi Koç'un dikkatini, yedek parça almak üzere gelen bir bayinin pick-up'ı çekti. Araba, sac olmayan bir maddeden, fiberglass-cam elyafından yapılmıştı. Kısa bir araştırmadan sonra, fiberglass için İngiliz Reliant, teknik aksam olarak da Ford ile yerli otomobil üretimi için anlaşma yapıldı. Çalışmalara başlandı.

Türkiye'deki ilk holding kuruldu

İşleri artık çok büyümüştü. Türkiye'nin dünya ölçüsünde tanınmış, başarılı olmuş bir işadamıydı. Ancak, kurumsallaşmayı başaramamıştı. En büyük endişesi, müesseselerinin kendisinden sonra devam ettirilememesiydi. Topluluğun devamını sağlamak, daha randımanlı bir organizasyona ulaşmak istiyordu. Bu çerçevedeki tüm çalışma ve yasal yapının düzenlenmesinin ardından, 20 Kasım 1963 günü Divan Otel'i'nde kurumsallaşmanın en büyük adımı olan Koç Holding esas mukavelesi imzalandı.

1964 yılında Uniroyal Lastikleri'ni Türkiye'de üretmeye başladı. 1966 Şubat'ında, çalışmaları 1960'ların başında başlayan yerli otomobil üretimi konusunda hükümet, imalatın yıl sonuna kadar gerçekleşmesi ve 26 bin 800 liradan satılması şartıyla izin verdi. Çalışmalar hızlandı. İlk Türk arabasının adı için 100 bin kişinin cevap verdiği geniş bir anket yapıldı. Ve yıl sonunda "Anadol" piyasaya çıktı.

1967'de uzun yıllar planladığı bir yatırımı gerçekleştirdi. Tat Konserve Sanayii'ni kurdu. Ardından 1968 yılında İtalyan FIAT firmasıyla anlaşarak, yeni bir otomobil fabrikası kurulmasına başlandı. Fabrika 12 Şubat 1971 günü açıldı. Yine bir anketle yeni arabanın adı "Murat" olarak belirlendi.

Dünyaya kök salınıyor

1970'li yıllar, ülkedeki çalkantılara rağmen, Koç Holding'in ve Vehbi Koç'un hızlı gelişme ve "kök salma" dönemi oldu. 1972'de yine bir ilke imza atarak Türkiye'nin ilk dış ticaret şirketi Ram Dış Ticaret'i kurdu. Koç Yatırım ve Pazarlama A.Ş. halka açıldı, Türkiye'nin ilk süpermarketlerinden Migros, Koç Topluluğu'na katıldı. Özel sektörün ilk araştırma geliştirme birimi Koç AR-GE'yi kurdu. 1980'lere gelindiğinde Koç Holding, her alanda büyük yatırımları olan büyük bir topluluktu artık. Ve 1980'lerde Topluluk "ol-

gunluk dönemi"ni yaşıyordu. Vehbi Koç, 1984 yılında Koç Holding İdare Meclisi Başkanlığı'nı oğlu Rahmi Koç'a devrederek, aktif olarak yönetimden çekildi. Ama, çalışmayı bir an bile bırakmayan bir insan olarak, Koç Holding Şeref Başkanı sıfatıyla çalışmalarını sürdürdü. Ve zamanının büyük bölümünü vakıf ve hayır işlerine yönlendirdi.

Ford'la 60 yıla yaklaşan birliktelik, Türkiye'de ilk Ford otomobil üretimini getirdi. American Express Company ortaklığında Koç Amerikan Bank'la, bankacılık sektörüne girildi. 1900'lerde, küçük bir bakkal dükkanından yola çıkan Vehbi Koç, dünya çapında bir topluluk yaratmıştı.

"Dünyada Yılın İşadamı"

İşadamı olarak yıllarca Ankara Ticaret Odası Başkanlığı'nı yürüterek Türkiye'nin müteşebbis insanlarına örnek olan, küçük bir bakkal dükkanından bir dünya devi yaratan Vehbi Koç, 1987 yılında Milletlerarası Ticaret Odası onu "Dünyada Yılın İşadamı" seçti. Ödülünü Hindistan Başbakanı Rajiv Gandhi verdi.

Vehbi Koç sadece iş dünyasındaki başarılarıyla öne çıkmadı. Sosyal faaliyetleriyle

de örnek oldu. 1948 yılında bir adım atmak istedi. Pek çok kişi cami yaptırtmasını önerirken o yine "toplumsal ihtiyacı" görerek, öğrenci yurdu yaptırdı. Ankara Üniversitesi Vehbi Koç Öğrenci Yurdu 1951 yılında hizmete girdi. Bu yapacağı diğer yüzlerce projenin ilkiydi. 1967 yılında Türk Eğitim Vakfı'nın kuruluşuna öncülük yaptı. Türkiye'nin nüfus ve aile sağlığı sorununu gören Vehbi Koç 1985 yılında Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı'nı kurdu ve ölümüne kadar başkanlığını yürüttü. Bu çalışmalarla 100 bine yakın öğrenci öğrenim imkanı buldu. Tüm bunların ardından Koç Özel Lisesi, Koç Üniversitesi ve Sadberk Hanım Müzesi geldi. 1994'de Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı'ndaki çalışmaları nedeniyle Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Planlaması Ödülü'ne layık görüldü. Ödülünü BM Genel Sekreteri Boutros Boutros Ghali'nin elinden aldı.

95 yıllık başarılarla dolu bir ömre çok şey sığdıran Vehbi Koç, Türk insanının "başarı" simgesi, Türkiye'yi, insanını hep ilklerle, hep çağdaş ürünlerle tanıstıran, ülkesinin yaşadığı her aşamanın tanığı olan "Cumhuriyet Çıkanı" olarak gözlerini kapattı...

İlk yabancı temsilcilikten holding olma sürecine, buzdolabından otomobil üretimine kadar Türk sanayiinin gelişimindeki bütün "ilk"lerde onun imzası var...

Genç Türk sanayiinin duayeni...

İlklerde Vehbi Koç imzası

1928 - İlk yabancı temsilcilikler...

Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan sanayi ve imar hamleleri ile birlikte Vehbi Koç, geniş ufkü, vizyonu ile yabancı firmalarla temaslar kurdu ve Türkiye Temsilcilikleri aldı. Koçzade Ahmet Vehbi firması, ülkenin o dönemdeki dış ticaret ilişkilerini geliştirerek 1928 yılından itibaren başlıca Avrupa ve Amerika şirketlerinin Türkiye distribütörü oldu. Vehbi Koç henüz 28 yaşındayken Ford ve Standard Oil (şimdiki Mobil) temsilciliklerini aldı.

1938 - İlk anonim şirket...

Koç Topluluğu'nun gelişmesinde en önemli aşamalardan biri kurumsallaşma çabasıydı.

1938 yılında Vehbi Koç şahıs firmalarının uzun ömürlü olmadığını gördü ve Koç Ticaret Anonim Şirketi'ni kurdu. Bu şirket zamanla Koç Topluluğu'nu meydana getiren girişimlerin temeli ve gelişme merkezi oldu. Şirketlerin bir özelliği de Koç Topluluğu'nun ana ilkelerinden yönetici ve çalışanların yönetime ortak olmaları hususunun ilk kez bu kuruluşta uygulamaya konulmasıydı.

1944 - İlk otomobil satış şirketi...

İlk Otomobil Satış Şirketi olan Motör Ticaret'i kurdu.

Ankara Oksijen Şirketi'ni kurdu. Bu kendi sermayesi ile giriştiği ilk sanayi teşebbüsü idi.

1948 - İlk yabancı ortaklık ve sanayide ilk yatırım...

Cumhuriyet'ten önce ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında ülkenin ihtiyacı olan bütün mallar, ilaç, çay, demir ve kömürden kibrite kadar her şeyin dışardan geldiğini yaşayarak gören Vehbi Koç, sanayi üretimine dönük yatırımlara girişti. Uzun yıllar girişimlerini sürdürdü.

Sonuçta Vehbi Koç, 1946 yılında, ABD'ye ilk gidişinde General Electric firmasıyla Türkiye'nin ilk ampul fabrikasını kurmak üzere bir anlaşma imzaladı. Amerikan sermayesinin Türkiye'deki ilk ortak girişimi olan bu yatırım, sadece Türkiye'yi yerli ışıkla aydınlatmakla kalmadı, yeni ortaklıkların yolunu da aydınlattı. Vehbi Koç, diğer çok uluslu şirketlerle de üretim izni anlaşmaları imzalamaya, ortak yatırımlar yapmaya başladı.

1954 Öncü liderlerden, öncü ürünler...

Fiat traktörlerinin temsilciliğini alan Vehbi Koç, 1964'te bu traktörlerin Fiat lisansı ile ve ithal fiyatından daha ucuza Türkiye'de üretilmesini sağladı.

1954'te Bozkurt Mensucat Fabrikası üretime geçti.

Arçelik'in temellerini atan Erol isimli şirket oluşturuldu.

Türkiye'nin ilk radyatörlerini ve daha sonra otomotiv endüstrisi için dökme parçaları üretecek Türk Demir Döküm Fabrikaları kuruldu.

İlk özel kibrit fabrikası Türkay (şimdiki adıyla Kav) üretime geçti.

1955 - Arçelik

Türkiye'nin ilk çamaşır makinelerini, buzdolaplarını, termosifonlarını üretecek olan Arçelik tesisleri kuruldu.

1959 - Otomotiv geçiş...

Uzun yıllar Ford araçlarının distribütörü olan Vehbi Koç, savaş sonrası yılların, yerli otomotiv sanayiinin kurulması için en uygun zaman olduğuna inanmaktaydı. 1959'da Koç, Ford'la kamyon montajı konusunda anlaşmaya vardı. Türkiye'nin bugün önde gelen otomotiv kuruluşu olan Otosan fabrikasının yeri alındı ve makine siparişleri verildi. Araç satıcıları da Otosan'ın ortakları oldu. Üretilen ticari araçlar ülkenin kalınmasında önemli rol oynadı.

1962 - Tüpgaz mutfaklarda...

Aygaz ve Gazal şirketleri, bütan gaz depolaması, dağıtımı ve tüp yapımında öncü şirketler oldu. Türk halkı bütan gazı ilk defa Aygaz ile tanıdı. Bu marka halen bu ürünün simgesidir.

1963 - Türkiye'nin ilk holdingi doğuyor...

1963 yılında Türkiye'nin ilk holdingi olan Koç Holding kuruldu. Küçük bir aile işletmesinden gerçek bir şirketler topluluğuna ulaşıldı. Bu sayede Türkiye dünya standartlarında yeni bir şirket modeli kazandı. Önemli kararlar hep değişik yerlerde ve ortamda alan Vehbi Koç, Koç Holding'in kurulmasının kararını üst yöneticilerle toplantı yaptığı Yalova Termal Oteli'nde almıştı.

20 Kasım 1963 günü son şeklini alan Koç Holding Esas Mukavelesi Beyoğlu 1. Noteri'nin huzuru ile Divan Oteli'nde kurucular tarafından imzalandı.

Esas mukavelede imzaları bulunan kurucu ortaklar şunlardı:

Koç Ailesi: Vehbi Koç, Sadberk Koç, Semahat Arsel, Rahmi M. Koç, Sevgi Gönül, Suna Kırac, Çiğdem Koç;

Müdürler: Hulki Alisbah, Dr. Nüsret Arsel, Ziya Bengü, Adnan Berkay, İsak De Eskinazis, Erdoğan Gönül, Kenan İnâl, Can Kırac, Muhterem Kolay, İsrail Menâşe, Bernar Nahum, Behçet Osmanağaoğlu, Fazıl Öziş, Hüseyin Sermet.

1963 - Muhasebe ve mali sistemde reform...

Vehbi Koç'un yönetici seçme ve yönetme başarısı, Koç Topluluğu'nun muhasebe ve mali sistemde Türkiye'de ilk defa kendi bünyesinde uyguladığı reformlarda ortaya çıktı. Seçkin yöneticilerden oluşan Koç Mali Grubu, 1963 yılında standart muhasebe düzenini uygulamaya başladı. Tektip bilanço formlarını ilk yapan kuruluş olan Koç, genel mali raporlar, bağlı değerler kavramını ortaya atarak öncü oldu.

1964 İlk otomobil lastiği...

Uniroyal işbirliği ile, Türkiye'nin ilk yerli oto lastikleri üretilmeye başlandı..

1964 İlk Kablo Fabrikası...

Türkiye'nin ilk kablo fabrikasını kurmak üzere Siemens'le ortaklık an-

Genç Türk sanayiinin duayeni...

laşmasına varıldı. Türk Traktör, Fiat lisansı ile ilk Türk traktörlerinin üretimine başladı.

1965 - İlk elektrik motoru...

Koç ve General Electric işbirliği ile Türkiye'nin ilk elektrik motoru ve kompresör üreten fabrikası Türk Elektrik Endüstrisi kuruldu. Aynı yıl İzocam, cam elyafı ile yalıtımda öncü kuruluş olarak üretime geçti.

1966 - İlk Türk otomobili...

İlk Türk Otomobili Anadol üretilerek piyasaya sunuldu. Karoseri, ple-xiglass/cam elyafından üretilen otomobil 26 bin 800 liraya satıldı. Adını ise 100 bin kişinin cevap verdiği bir anketten aldı.

1966 İlk Amortisör...

İstanbul'da kurulan Beldesan, Türk otomotiv endüstrisinin en büyük amortisör üreticisi oldu.

1967 - İlk konserve...

Tat Konserve Sanayi Vehbi Koç'un gözlem ve araştırmacı yönünü, azmini ortaya çıkaran somut bir örnekti. 1946 yılında Amerika'yı ilk ziyaretinde çeşitli meyve suyu satan mağazaları gören Vehbi Koç, Türkiye'de meyve suyu yaparak yurtiçine ve yurtdışına satmayı düşünmüştü. Ancak ülkemizde meyvelerin çok pahalı olması nedeniyle bu projenin verimli olmayacağı ortaya çıktı. Vehbi Koç işin peşini bırakmadı. 1950 yılında Hatay'da kendisine teneke kutu içinde ikram edilen por-

takal suyu konsantresinin İsrail'den geldiğini öğrenince İsrail'e gitti. Tesisleri gezdi ve fabrika sahiplerini Türkiye'ye davet etti. Ancak güney bölgesinde yapılan araştırma, projenin rantabl olmadığını ortaya koydu. Ancak daha sonra Türkiye'deki domates üretimi üzerine proje yapıldı. Domates konsantresi için İsrailli ortak ile kurulan şirket ve yapılan yatırım, o günün siyasi ve bürokratik engelleri sonucu yine gerçekleşmedi. Ama Koç bu işi aklına koydu. Bu konuda uzmanlaşmış yabancı firmalarla görüştü. Sırasıyla Amerikalılar, İtalyanlar, Mısırlılar, İngilizler, İsveçliler ve Danimarkalılar tekliflerle ilgilenmediler. Üç yıllık çalışmanın sonucunda Heinz firmasının teknik yardımı Türkiye Şeker Fabrikaları, Şeker Sigorta ve İsviçre Migros'un ortaklığı ile Tat Konserve Sanayi kuruldu. Tat bugün Avrupa'nın ve dünyanın en büyük salça fabrikalarından biri haline geldi.

1967 - İlk treyler çekici üretimi...

Vehbi Koç tarafından kurulan Otoyol, Türk sanayisine büyük katkısı olan, ilk düz treyler çekicilerini üretti. Türk Eğitim Vakfı'nın kurulmasına öncülük etti.

1970 - İlk şirket planlama bölümü...

Türk özel sektöründe uzun vadeli çalışmaya yönelik ilk şirket Planlama Bölümü, 1970 yılında Vehbi Koç'un direktifi ile Koç Holding bünyesinde kuruldu. Bugün geniş bir kadro ile yatırımlara yön veren Koç Holding Planlama Grubu, Vehbi Koç'un 27 yıl önceki bir öngörüsünün eseridir.

1970 - İlk dış ticaret şirketi...

Birçok ilke imza atmış olan Vehbi Koç'un gerçekleştirdiği bir olgu da Türk ekonomisindeki köklü değişikliklerle ihracatın giderek önem kazanacağını çok önceden sezinleyerek Ram Dış Ticaret Şirketi'ni kurmuş olmasıydı. Koç Topluluğu bünyesindeki şirketlerin dış ticaret faaliyetlerini bir merkezde toplamak amacıyla kurulan Ram Dış Ticaret, dış satımın hız kazandığı günümüzde çeşitli ülkelerde kurduğu şirketlerle uluslararası bir kuruluş haline geldi.

1973 - Silindir blokları, aks ve diferansiyel üretimi...

Bursa Orhangazi'deki Döktaş Tesisleri Fiat'ın teknik danışmanlığıyla kuruldu. 1977'de ilk kez silindir blokları, aks ve diferansiyel üretimine başlandı.

Teknolojisiyle Avrupa'ya yedek parça ihraç eden Döktaş ticari araç ve traktörlerin motor blokları ve diğer döküm parçaları üretiyor.

1973 - Halka açık ilk şirket...

1973'de 180 milyon TL sermaye ile kurulan Koç Yatırım ve Sanayi Mamulleri Pazarlama A.Ş. halk tasarrufları ile halka açık olarak oluşturulan ilk ciddi özel sektör kuruluşudur.

1977 - Jant...

İtfaiye arabalarından çöp kamyonlarına kadar, her türlü araç üreten Koç, 1977'den bu yana jant üretimini de Tekersan'da gerçekleştiriyor. Tekersan otobüs, kamyon, traktör, treyler ve ağır vasıta jantları üretiyor.

1979 - Motorlu araç göstergeleri...

Türkiye'nin ilk motorlu araç göstergeleri üreticisi olan Endiksın, 1979'dan bu yana, İstanbul'da İngiliz Smith Industries lisansı ile motorlu araç göstergeleri imal ediyor.

1980 - İlk özel müze...

Türkiye'de ilk özel müze olan Sadberk Hanım Müzesi'ni kurdu.

1982 - İşyerinde Eğitim Veren İlk Kuruluş...

1982 yılında Türkiye'nin işyerinde eğitim veren ilk merkezi Koç Holding Eğitim ve Geliştirme Merkezi'nin (KOGEM) kurulmasına öncülük etti.

Türkiye'de ilk katalitik soba Gazal tarafından üretildi.

Otosan İnönü Fasrikası'nda Türkiye'de ilk kez dizel motor üretimine başlandı.

1983 - İlk Ticari Yerli Zırhlı Araç...

İlk kez ticari kullanım için yerli zırhlı araç üretildi.

1985 - İlk Yerli Bulaşık Makinası...

İlk yerli bulaşık makinası Arçelik tarafından yapıldı.

1995 - İlk Tüketici Finansmanı Şirketi

İl kez tüketici finansmanı için Koç Tüketici Finansmanı ve Kart Hizmetleri A.Ş. kuruldu.

“Vehbi Koç ve Sadberk Koç evlendikleri günden itibaren, içinde yaşadıkları toplumun, gelişmesi ve eğitilmesi için gayret etmişlerdi. Bu maksatla Vehbi Koç Vakfı'nı kuran Vehbi Koç, bizlere ve bizden sonraki nesillere de Türkiye'nin önemli sorunların çözümüne destek verme görevini vasiyet etmiştir.”

Vehbi Koç Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Semahat Arsel

Semahat Arsel: Koç Ailesi'ne yüksek değer ölçülerini emanet etti

Rahmi, Sevgi, Suna ve ben şanslı çocuklardık. Çünkü mutlu, huzurlu, sevgi dolu ve dengeli bir aile içinde büyüdük. Babamız Vehbi Koç da, annemiz Sadberk Koç da otoriter olmalarına rağmen, sevgilerini, ilgilerini ve daimi desteklerini arkamızda hissederdik. Aynı çizgiyi torunlarına da uyguladılar. Vehbi Koç'un hayatındaki en büyük şansı, Sadberk Koç gibi, kişilikli ve çok sabırlı bir karısının olmasıydı.

Vehbi Koç zor bir kocaydı. Vehbi Koç'un hayatında eşi ile işi daima yarıştı. Genellikle de işine daha fazla vakit ayırıp, eşini ihmal etme mecburiyetinde kaldı. Öyle olmakla birlikte, Sadberk Koç'a sevgisini, saygısını ve desteğini daima hissettirdi. Aynı şekilde, sıkıntılı günlerinde annem de babama destek verir, telkinleriyle onu rahatlatmaya çalışırdı. Gerek Vehbi Koç, gerekse Sadberk Koç, Birinci Dünya Savaşı'nı, Türkiye'nin işgalini, oturdukları toprakların elden gitme tehlikesini, Atatürk'ün ülkeyi kurtarma mucizesini ve Ankara'ya gelişini yaşadıkları için Türkiye Cumhuriyeti'nin, hür bir ulusun, devrimlerin ne demek olduğunu, bütün heyecanlarıyla bizlere anlatırlardı ve gelecek nesillerin bunları iyi takdir etmesini isterlerdi. Anadolu terbiyesi ile büyütülmüşlerdi. Bizleri de aynı yöntemle büyüttüler. Fevkalade ölçülü insanlardı. Her şeyin zamanında ve kararınca yapılmasına özen gösterirlerdi. Bugünkü gibi tüketim ekonomisi, aşırı harcama, gösteriş v.s. yoktu. Yüksek değer ölçüleriyle yaşadılar. Çocuklarının, torunlarının ve geniş Koç Ailesi'nin de aynı değer ölçülerini benimsemesini isteyerek, uygulamalarını emanet ettiler. Vehbi Koç ve Sadberk Koç evlendikleri günden itibaren, içinde yaşadıkları

toplumun, gelişmesi ve eğitilmesi için gayret etmişlerdi. Bu maksatla Vehbi Koç Vakfı'nı kuran Vehbi Koç, bizlere ve bizden sonraki nesillere de Türkiye'nin önemli sorunlarının çözümüne destek verme görevini vasiyet etmiştir. Bilindiği gibi Vehbi Koç, doğuştan birçok vasıfları bir arada toplamış bir insandı. Keskin zekâsından başka, çok enerjik, gayretli ve anormal disiplinli idi. Ayrıca, iyi bir araştırmacıydı. İnsanları ve olayları inceler, onlardan kendisine ders çıkarır ve tespitlerini kaydederd. Çıkardığı sonuçları bizlere anlatırdı. “Bu olaydan şu dersi alın. Hayatta insanın başına her şey gelebilir” diye uyarırdı. Gençlere de üç nasihati vardı: 1.Yüksek değer ölçüleri ile yaşayın.

2. İçinde yaşadığınız toplumun sorunlarını çözmeye katkıda bulunun.

3. Kendinizi uluslararası arenada yarışabilecek konuma getirin; lakin ülkemizin örf ve adetlerini unutmayın.

Ailesine ve topluma en önemli iki nasihati ve vasiyeti vardı:

1- Sağlığınıza iyi bakınız. Sağlığı yerinde olmayan insanın ne kendine, ne de başkasına faydası vardır.

2- Büyük emeklerle kurduğum Koç Holding'i ve Vehbi Koç Vakfı'nı en iyi şekilde yürütmeye, korumaya ve nesilden nesile de-

“ Gerek Vehbi Koç, gerekse Sadberk Koç, Birinci Dünya Savaşı'nı, Türkiye'nin işgalini, oturdıkları toprakların elden gitme tehlikesini, Atatürk'ün ülkeyi kurtarma mucizesini ve Ankara'ya gelişini yaşadıkları için Türkiye Cumhuriyeti'nin, hür bir ulusun, devrimlerin ne demek olduğunu, bütün heyecanlarıyla bizlere anlatırlardı ve gelecek nesillerin bunları iyi takdir etmesini isterlerdi. ”

“Vehbi Koç kalkınmada özel girişimin gücüne inanan ve kazanılan her kuruşun yatırıma dönüşmesi gerektiğini savunan biriydi. Genç Türkiye’nin ve yeni kurulmuş Cumhuriyet’in yatırımcılık ruhunu geliştiren öncü işadamıydı.”

Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa V. Koç

Mustafa V. Koç: En iyi olmak ve güven vazgeçilmez hedefiydi

Topluluğumuzun kurucusu Vehbi Koç için “en iyi” olmak her zaman vazgeçilmez bir hedef olmuştur. Bugün dünya sıralamasını ifade eden “Fortune” dergisinin listesinde ilk 200 şirket arasında yer almamız, “en iyi” olmak üzere çıktığımız bu yolda artık dünya ölçeğinde bir Topluluk olduğumuzun göstergesidir.

Tam 80 yıldır kalitede, hizmette, tedarikte gösterdiğimiz “en iyi” olma çabamız Topluluğumuzun gücünü ve liderlik imajımızı sürekli pekiştirmiştir. Bugün globalleşen bir dünyada Türkiye’nin en iyisi olmak da artık bize yetmiyor. Bu nedenle uluslararası platformda bulunduğumuz alanlarda da en iyi olma hedefiyle hareket ediyor, stratejik çalışmalarımızı bu yönde yoğunlaştırıyoruz.

Bugün “Fortune” dergisinin dünya şirketleri sıralamasına üst sıralardan girebiliyorsak bu, kurucumuz Vehbi Koç’un Topluluğumuza mal olmuş değerleri ve bu değerler doğrultusunda çalışmalarımıza yön veren ileri görüşlülüğündendir. Vehbi Koç kalkınmada özel girişimin gücüne inanan ve kazanılan her kuruşun yatırıma dönüşmesi gerektiğini savunan biriydi. Genç Türkiye’nin ve yeni kurulmuş Cumhuriyet’in yatırımcılık ruhunu geliştiren öncü işadamıydı.

Topluluğumuz onun çok zor ekonomik koşullarda başlattığı bu öncü ruhunu ve pratiğini, 80 yıl sonra, farklı koşullarda ve çapta uygulamaktadır. Topluluk olarak faaliyet gösterdiğimiz her sektöre daima lider olma amacıyla girer ve

enerjimizi bu hedefi gerçekleştirmek için yoğunlaştırırız. Bugün Topluluk olarak büyüklüğümüzü ve uluslararası nitelik kazanan başarılarımızı, dedem rahmetli Vehbi Koç’tan miras kalan bu heyecana borçluyuz.

İşadamı Vehbi Koç biraz önce de bahsettiğim gibi yatırıma önem veren girişimci ruhlu biriydi. En az bu özelliği kadar önemli olan bir başka özelliği ise güven konusuna, özellikle

de kamuoyu güveni konusuna verdiği önemdi. Her projeye girmeden önce detaylı bir planlama ve hesap yapardı. Bu bağlamda kaybetmeyi göze aldığı birçok proje olmuştur.

Vehbi Koç Türkiye’nin ilk büyük sanayicisi olarak profesyonel yönetime büyük önem verirdi. Türkiye’de Holding düşüncesini ve uygulamasını gerçekleştiren ilk işadamı da yine o olmuştur. Onun bu anlayışı, Topluluk olarak kurumsallaşmamızın temel taşlarından biri oldu.

Bunların yanı sıra günümüzde sosyal sorumluluk adı altında iş dünyasının vazgeçilmezi olan “toplumsal sorunların çözümüne katkıda bulunmak” da

onun zamanında ve onun hayırsever kişiliğinin bir yansıması olarak başladı. Önce muhtaçlara yardım şeklinde başlayan bu destek projeleri daha sonra eğitim ve sağlık alanlarında önemli projelere dönüştü. Bugün Topluluğumuzun eğitim ve sağlık başta olmak üzere birçok sosyal sorumluluk projesi, onun bu anlayışı doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

“ Bugün “Fortune” dergisinin dünya şirketleri sıralamasına üst sıralardan girebiliyorsak bu, kurucumuz Vehbi Koç’un Topluluğumuza mal olmuş değerleri ve bu değerler doğrultusunda çalışmalarımıza yön veren ileri görüşlülüğündendir. Güven konusuna, özellikle de kamuoyu güveni konusuna çok önem verirdi. Her projeye girmeden önce detaylı bir planlama ve hesap yapardı. Bu bağlamda kaybetmeyi göze aldığı birçok proje olmuştur. ”

“Vehbi Koç sanayileşen bir Türkiye'nin başlangıçtaki ihtiyaçlarını çok iyi görüyor ve Türkiye'nin sanayileşmesine büyük hizmetlerde, büyük yardımlarda bulunuyor. Bunları yaparken tabii hayır işleri de yapıyor. O hayır işleri çok önemlidir bence. Ve hayır işlerinin tepesine koyduğu şey Koç Üniversitesi'dir.”

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel: Tüm özelliklerinin yanı sıra onun büyüklüğü “ülkemizi düşünen bir adam” olmasındandır

Türkiye'de 1920'li yıllarda ne özel sektör var, ne sermaye var ne girişimci var, ne müteşebbis var. Halkın yüzde 87'si köylü, tarımla uğraşıyor. Şehirler fevkalade küçük. Ankara 20-25 bin nüfuslu bir Ankara ve tanıma bağı yine fevkalade iptidai bir ekonomi var. Ülkede bir yerden bir yere gidip gelmek mümkün değil. Her taraf karanlık, Ankara'da dahi elektrik yok. Elektrik Ankara'ya 1925'te gelmiştir. Bu halkın yüzde 90'ı okuma yazma bilmez. Böyle bir Türkiye. Yani bu Türkiye'de müteşebbis denilince aklınıza bakkallık gelir, yerli üretimi alıp satmakla oluşan ticaret gelir. Bundan ibaret. Böyle bir ortamda dahi müteşebbis olsanız ne olacak? Yani büyük işadamı olmanın, büyük iş yapmanın falan ortamı yok. 1920'li yıllar bunlar. Sayın Koç, yeni kurulan bir şehirde ufak tefek müteahhitlik yaparak işe başlamıştır. Genç bir adam, akıllı ve günün fırsatları neyse onlardan nasıl yararlanması gerektiğini görecektir. Aslında 1920'li, 1930'lu, 1940'lı yıllarda da değişen çok fazla bir şey yoktur. Tabii 1940'lı yıllar savaş yıllarıdır. Ve Vehbi bey gibi akıllı bir kişi dış dünyayla ilgilenecektir. Yani evet biz böyleyiz ama dış dünya böyle değil. Dışardaki ülkelerde üretim var. Onların ürettiği ürünlerin bir kısmını Türkiye daha kullanabilir durumda değil.

1950 sonrasında rejim değişmiştir

Türkiye'de nüfusun yüzde 80'i pazardan bir şey almıyor o tarihlerde. 1920'li 1930'lu yılları söylüyorum. Yani aldıkları şeyler, bez alacak basma alacak giymek için, aydınlanmak için gazyağı alacak ve çay, kahve için şeker alacak. Bu üçü belli başlı alacağı şeyler. Bununla tabii ki bir yere varmak mümkün değil. Türkiye ne zaman hareketlenmeye başlıyor? 1920'li yıllarda, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yine Türkiye'de endüstri falan yok. 1930'lu yıllardan itibaren Türkiye'de İş Bankası kuruluyor, önemli bir hadise.

Sovyetler'den ödünç alınan para ile dört tane basma fabrikası kuruluyor. Bir hareket yavaş yavaş gelmeye başlıyor. Sayın Vehbi Bey bunların hepsini yakından takip etmiştir. Esas ha-

reket 1950 sonrasında Türkiye'de. 50 sonrasında rejim değişmiştir. Tek parti idaresi yerine çok parti idaresi gelmiştir ve çok parti idaresi ile beraber Anadolu'nun üstündeki örtü kalkmıştır. Bu örtünün altından bir manzara çıkmıştır ki, bu ülkenin hemen hiçbir şeyi yok; bir yerden bir yere gitmek, gelmek mümkün değil. Yine baktığınız zaman Türkiye'nin pek çok yerinde ışık yok, okul yok. 1950'deki tarımla uğraşan nüfus yine yüzde 80'ler civarında. Yani bir takım hareketler meydana gelmiş ama ekonomide çok fazla bir şey görünmüyor. Bir demiryolu hareketi var. Önemli bir demiryolu hareketi vardı 1930'lu 1940'lı yıllarda. Yani ülkenin akıllı adamları, girişimcileri, ne oluyorsa onun ucundan kıyısından yararlanmaya çalışacaklar tabii. Sayın Koç da onu yapmıştır o zaman.

1960'larda “veren” halk, “alan” halk olmaya başlıyor

Sonra 1950'li yıllarla birlikte artık Türkiye'de talepler dönemi başlıyor. Halk yoksulluğu kader saymaktan yavaş yavaş çıkıyor; çünkü siyaset onları “yoksulluk sizin kaderiniz değildir”e sevk ediyor. Ve bu zamana kadar hep veren taraf olan halk -yani vergi veriyor, asker veriyor, nesi varsa veriyor- yavaş yavaş içinde bulunduğu durumda yaşamak istemiyor. Biraz da ‘alan’ halk haline gelmeye yöneliyor ki zaten çok partili demokrasinin de tabiatında bu vardır. Buralarda sayın Koç'un yavaş yavaş ülkenin bu ihtiyaçlarını karşılayacak bir takım faaliyetlerin içinde olduğunu görüyoruz. 50'li yıllarda imal ve inşa gözüktüyor ama çimentosu yok, demiri yok. Yani ne ararsanız yok. 60'lı yıllardan itibaren Türkiye'de yeni bakış açılarını çok önemli bir hale geliyor. Sayın Koç'un da Ford'la ve Avrupa şirketleriyle kurmuş olduğu münasebetler işe yarar hale geliyor. Türkiye'de mutfakların çoğunda teldolap bile yok. Teldolap yok, fırın yok, çamaşır makinesi yok. O çeşit aletlerin hiçbirisi yok. Ama sanıyorum ki, bence Vehbi Beyin dehası bu ülkeye bir gün tüm bu aletleri çalıştıracak kapasitede elektrik geleceğini görmesi, bilmesi... Buzdolabı, çamaşır ma-

“ Vehbi Koç'u Devlet Su İşleri Genel Müdürü olduğum zamandan beri tanırım; Başbakan olarak, Cumhurbaşkanı olarak tanıdım. Zor zamanlarımızda hep dostluğumuz devam etmiştir. Vehbi Bey, büyük bir adamdır. Onun büyüklüğü yalnızca sanayici olmasından, hayır işlerinden gelmiyor. Onun büyüklüğü ülkesini düşünen bir adam olmasındandır. ”

kinesi, fırın, ütü, süpürge gibi beyaz eşya denen şeyleri almaya yönelecektir. Bence yaptığı en önemli hadiselerden birisi bu beyaz eşyadır, Arçelik'tir. O Arçelik ki bugün aşağı yukarı İngiltere'nin yüzde 15'ine, Türkiye'nin tümüne hizmet ediyor. Arkasından birçokları geliyor. Beyaz eşyada açtığı yol Türkiye'de sadece sanayi kurulmasından ibaret değildir; halkının yaşam tarzını değiştirmiştir. Ve ikinci bir başarı da otomobildir. Anadol otomobili onun ilk numunesidir ki gerek beyaz eşya, gerekse otomobil meselesinde ben kendisini çok destekledim. Daha sonra Avrupalılarla münasebetler kuruyor ki, Fiat başlı başına bir hadisedir. Fiat otomobilin Bursa'da yapılmasını ben teşvik ettim. Açılışını da Başbakan olarak 1971 Şubat'ında ben yaptım.

Beyaz eşya, otomobil derken TV'yi görüyor...

Yani tekstilden başlayıp beyaz eşyaya, sonra otomobile doğru ilerlerken gene görüyor ki televizyon radyo gibi aletler çok kullanılır hale gelecek. Bu defa da TV imalatçılığına geçiyor. Sanayileşen bir Türkiye'nin başlangıçtaki ihtiyaçlarını çok iyi görüyor ve Türkiye'nin sanayileşmesine büyük hizmetlerde, büyük yardımlarda bulunuyor. Bunları yaparken tabii hayır işleri de yapıyor. O hayır işleri çok önemlidir bence. Ve hayır işlerinin tepesine koyduğu şey Koç Üniversitesi'dir. Koç Üniversitesi'ni ben açtım. Büyük teşvikim olmuştur o üniversitenin meydana gelmesinde. Açılışındaki ilk konuşmayı da ben yaptım. Koç Üniversitesi tüm hizmetlerinin tacıdır.

Sayın Koç, on binlerce kişiye iş veren bir büyük holdingi kurmuştur. Türkiye'nin adını dışarlarda temsil eden pek çok üretime girilmiştir. Artık Koç Holding'in yaptığı mamullerin çoğu Türkiye'nin bayrağıdır. İngiltere gibi, Amerika gibi gelişmiş ülkelerde o bayrak dalgalanmaktadır. Bunlar gurur verici şeylerdir. Ama gelecek açısından bakıldığında Koç Üniversitesi bütün bu hizmetlerin tacıdır. Bana göre ülkenin kabiliyetli gençlerine çok yüksek bir standartta eğitim veriyor ve bu tutmuş bir üniversitedir. Rahmetli bunu gördü yani. Büyükdere'de bir kibrit fabrikasında başladığımız bu olay büyük bir kampüse taşınacaktı. Bu kampüsün yapılmasında da kendilerine çok yardımcı oldum. Çok büyük zorluklar çıkardılar, kolay da aşılmadı.

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel

Divan Oteli, Türkiye'de turizmin başlangıcıdır

Şimdi bütün bunların yanında bir şeyi daha görmüştür: Turizm... Divan Oteli Türkiye'deki turizmin başlangıcıdır. Kaliteli yemek yenecek bir yer, temiz bir çarşafı uyuncak bir yer, elbette ki turizmin temelidir. Divan Oteli, Hilton'la beraber Türkiye'ye çok şeyler getirmiştir.

Bütün bunların yanında Vehbi Koç Türkiye'de sadece büyük bir işadamı, zengin bir insan, büyük bir sanayici, büyük bir hayırsever değildir. Bu vasıfları tartışılmaz. Her tuttuğu işte başarılı bir büyük adamdır. Ünü Türkiye sınırlarını aşmıştır. Kurduğu holding dünya holdingleri içerisinde yer almıştır.

En önemli tarafı da müspet bir adam olmasıdır

Kendisini Devlet Su İşleri Genel Müdürü olduğum zamandan beri tanıdım, Başbakan olarak tanıdım, Cumhurbaşkanı olarak tanıdım. Zor zamanlarımızda hep gene dostluğumuz devam etmiştir. Yakın dostluğumuz olmuştur. Vehbi Bey, büyük bir adamdır. Bu anlattıklarından ötürü değil. Belki bunlar bir büyük adamın meydana getirdiği şeylerdir. Onun büyüklüğü ülkesini düşünen bir adam olmasındandır. Ükesinde huzuru, sükûnu ve ilerlemeyi düşünen bir adamdır ve en önemli tarafı da müspet bir adamdır, yapıcıdır. Bu müspet ve yapıcı ol-

ma durumunda da herkese hayrandır. Yani başkaları başarılı oluyorsa bunu sevinçle karşılamıştır. "Türkiye varsa biz varız" diyen bir vatanperver adamdır. Şimdi büyük adamlardan örnek verilerek söz edilir. Filanca adamın dediği gibi, diyerek örnek veririz. Vehbi Bey Türkiye'de her alanda en çok örnek olarak gösterilen kişidir.

Vehbi Bey bu ülkenin halkından saygı görmüştür

Bu ülkenin işadamları rakipleridir... Vehbi Bey bu ülkenin halkından saygı görmüştür, Vehbi Bey dediğin zaman sular durulur; sayarlar. Ülkenin siyasetçisi, bilim adamı sayar. Rakipleri sayar. Bu ülkede kendisini saymayan pek az insan vardır. Velhasıl bir ülkenin yüzyılda bir defa yetiştirebileceği bir büyük insandır. Kendisini her zaman sevgiyle saygıyla karşıladım ve yine de Allah rahmet eylesin diyorum

Siyasetçilerle ilişkisinde ortada durmayı başarmıştır

Vehbi Bey Türkiye'deki bütün hükümetler nezdinde muteber adamdır. Bazen şu ya da bu istikamette siyasi tavır takınması kendisinden istenmiş olabilir. Ama genelde ortada durmayı başarmıştır. Tabii tek parti döneminin bütün insanların ister istemez tek partiye bir irtibatı vardır. Çok partiye geçildiği zaman tabii ki siyasi partiler yanlarına ülkenin itibarlı adamlarını almak isterler. Siyasetin lisansı, üslubu içerisinde mutlaka kendisine talepler intikal etmiştir. Benim siyasette bulunduğum 20 seneyi aşan sürede yani yasak döneme girmeden önceki kısımda biz kendisiyle sadece dost olduk. Hiçbir talepte bulunmadık kendisinden. Eğitim meselelerine kendisi çok büyük önem vermiştir. Pek çok okul açmış, açılmasına yardımcı olmuştur. Türk Eğitim Vakfı, kendisinin kurup geliştirdiği çok önemli bir kuruluştur. Tebrik gönderiyorsunuz, düğüne, cenazeye çiçek gönderiyorsunuz, "bunları eğitim vakfı diye bir vakfa bağışlayalım, bununla çocuk okutalım" diyor-sunuz. Bu bence bir dehadır aslında.

Kenan Evren'e benim de mesajımı götürdü

Herkese yaklaşabilmek önemli bir olaydır. 12 Eylül darbesi olduktan sonra bir görüşmemizde "Kenan Evren beni davet etti, ona gideceğim. Bir telkinin var mı?" dedi. "Var" dedim. Birincisi dedim Turgut Özal'ı bırakmasın. İkincisi orduyu bir an evvel siyasetin içinden çıkarsın. Siyasetin içinde uzunca süre kalan ordular parçalanır ve bir orduyu tahrir etmenin en önemli yolu onu siyaset içine sokmaktır. Ne kadar erken siyasetin içinden çıkarsa o kadar iyilik yapmış olur, çünkü ordu bu ülkenin belkemiğidir, dedim. Sayın Koç, çok önemli bir misyonu yaptı, benim de mesajımı götürerek. Kendisiyle pek çok ahbablığımız, dostluğumuz olmuştur.

Cumhurbaşkanı olarak İstanbul'da vakit geçirdiğimiz kısa zaman içerisinde Levent'te beni ziyarete gelirdi. Sorardık 'Ne ikram edelim?' diye. Bir dilim kızarmış ekmek, biraz beyaz peynir ve bir hafif çay. Ama pek çok kere kendisi bizi ağırlamıştır, Büyükdere'deki Hanımefendinin müzesinin bulunduğu yerde. Pek çok anımız vardır.

“Vehbi Bey bir ülkenin yüzyılda bir defa yetiştirebileceği bir büyük insandır.”

“ Vehbi Bey Türkiye’deki bütün hükümetler nezdinde muteber adamdır. Bazen şu ya da bu istikamette siyasi tavır takınması kendisinden istenmiş olabilir. Ama genelde ortada durmayı başarmıştır. ”

“İsmet İnönü ekonomideki bazı gelişmeler ve alınan kararlar konusunda Vehbi Koç’un fikirlerini ister, kendisine danışır. Vehbi Bey de bazı girişimleri ve yeni projeleri hakkında İsmet İnönü ile konuşur, kendisiyle fikir alışverişinde bulunurdu.”

SHP Onursal Başkanı Prof. Dr. Erdal İnönü

Prof. Dr Erdal İnönü: İsmet İnönü, ekonomideki gelişmeleri Vehbi Koç’a danışır

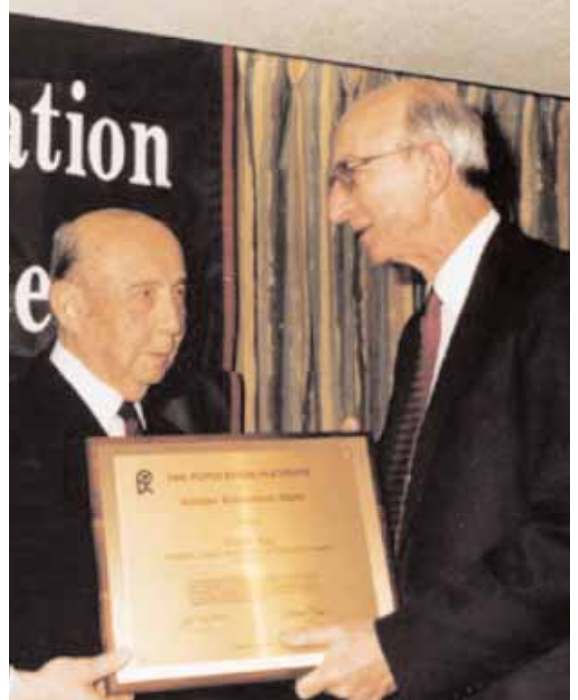
Vehbi Koç ile tanışıklığım çocukluk yıllarına kadar uzanıyor. Babam İsmet İnönü ile yakın dostlardı. Bu çerçevede, Vehbi Bey çok sık bize gelirdi. Babamla ekonomideki gelişmeleri detaylı konuşurlardı; içerde babamın çalışma odasındaki bu görüşmeler çoğunlukla yemekte devam ederdi. Bu nedenle birkaç kez, ekonomi politikaları ve ekonomideki gelişmelerle ilgili İsmet İnönü ile Vehbi Koç’un sonbetine tanık olmuşumdur. İsmet İnönü ekonomideki bazı gelişmeler ve alınan kararlar konusunda Vehbi Koç’un fikirlerini ister, kendisine danışır.

Vehbi Bey de bazı girişimleri ve yeni projeleri hakkında babamla konuşur, kendisiyle fikir alışverişinde bulunurdu. Hatta Vehbi Bey’in CHP’ye girişi de işte böyle bir sohbet sırasında olmuş. Babam, “Yalnızca şirketi, parayı mı düşüneceksin?” diyerek kendisinin siyasette de CHP içinde olması yönündeki görüşünü dile getirmiş. Vehbi Bey de bu çerçevede CHP üyesi olmuş. Ancak Vehbi Bey’in hiç siyaset konuşmak veya politikalarla ilgili görüşmek üzere bize geldiğini hatırlamam. Yalnızca ekonomideki gelişmelerle ilgili sohbet ederlerdi.

Örneğin bir kere yurtdışı seyahatinin ardından Türkiye’ye geldiğinde bize gelmiş ve akşam yemeğinde yurtdışında gördüğü “holding” sistemini anlatmıştı. Kendisi de böyle büyük bir kurum altında tüm şirketleri birleştirmek ve kurumsallaştırmak istediğini belirtmişti. Yurtdışındaki gelişmeleri, ekonomideki yeni politikaları çok iyi takip eder ve bunlara göre yön alırdı. Örneğin holding sistemini çok erken farketmiş ve şirketlerin uzun süre yaşaması için kurulu bir yapı kurmaya çok erken karar vermişti.

Bu sohbetlere rağmen Vehbi Beyle devlet arasında bir “karşılıklı” ilişki olduğunu pek düşünmüyorum; fikir alışverişleri ve danışma konuları dışında devlet politikalarına hiçbir zaman doğrudan müdahale ettiğini pek görmedim.

Ancak kişileri çok iyi tanıma ve politikaların ne olacağını iyi takip etme gibi bir özelliği vardı Vehbi Koç’un. Ancak tüm bunların yanı sıra yatırımlarının dışında Türkiye’de toplumsal anlamdaki gelişmeleri de çok iyi takip eder ve ihtiyaçları çok iyi çizerdi. Bu da zannediyorum, Cumhuriyet’in ilk kuruluş

yıllarından itibaren Ankara’da bulunması ve Türkiye Cumhuriyeti’nin nasıl kurulduğunu görmesiyle ilgiliydi.

Eğitim ve sağlık konularında önemli yatırımları yapmaktan kaçınmıyordu. Hatta size bir anımı da anlatayım; 1960’ların sonunda benim Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde rektörlük görevini yürüttüğüm sırada Türkiye’de özellikle üniversiteler ve gençlik çok karıştı. ODTÜ içinde de çok farklı gruplar vardı. Bunlardan biri de Maocu öğrenci grubuydu ki okulda da çok güçlülerdi. Vehbi Bey’in ODTÜ kurulurken içine yaptırdığı ve kendi ismini taşıyan yurttan da daha çok Maocu öğrenciler bulunuyordu.

Bir gün Vehbi Bey’den bir mektup geldi, “Benim yaptırdığım

“ Vehbi beyin kişileri çok iyi tanıma ve politikaların ne olacağını iyi takip etme gibi bir özelliği vardı. Tüm bunların yanı sıra yatırımlarının dışında Türkiye’de toplumsal anlamdaki gelişmeleri de çok iyi takip eder ve ihtiyaçları çok iyi çizerdi. ”

yurt hâlâ yerinde duruyor mu, yoksa başka bir yurt mu oldu?” diye sormuştu. Ben de “Merak etmeyin orası hâlâ Vehbi Koç Yurdu olarak yerinde durmaktadır” yanıtı veren bir mektup yazdım. Bu konularda çok hassas ve dikkatliydi. Oluşturduğu kurumlar veya sosyal yatırımların sürekliliği ve kalıcılığı onun için çok önemliydi. Bu dönemlerde bir de Vehbi Bey’in başlattığı cenaze ve düğünlerde Türk Eğitim Vakfı’na bağışta bulunma sistemi vardır. İlk yıllarında –biz de bugüne göre farklı

görüşlerdeydik herhalde– ben çiçek yerine kâğıtların üzerine yazılı tebrik görmekten hoşlanmamış, bu fikre karşı olmuştum. Ancak daha sonra bu sistemin Türk Eğitim Vakfı’nın Vehbi Koç olmasa da, ya da kimse doğrudan yardım yapmasa da düzenli işlevini koruması açısından ne kadar önemli bir gelir sistemi oluşturduğunu anladım. Vehbi Bey çok ileri görüşlü biriydi. Daha sonra kendisiyle SODEP Başkanı olduğum sıralarda biraraya geldik. Daha önce “Vehbi Ağabey” olarak süren ilişkimiz-

de artık daha çok “Vehbi Bey” dönemiymiş bu. Benimle, ilk siyasete girdiğimde sohbet etmek istemiş ve özellikle sendikalar ve toplu sözleşmelerle ilgili olarak nasıl bir politika benimsediğimi merak etmişti. Onunla sohbetimizin sonunda sanıyorum kendisi de tatmin olmuştu. Ancak ne politika döneminde, ne de evde babamla sohbetlerimde kendisiyle ilgili bir talebini ya da ekonomi politikasına doğrudan müdahaleyi düşündürecek bir önerisini hiç görmedim.

“Ticaret yapmayı küçümseyen bir Osmanlı zihniyeti siyasi anlamda yenilmiş ancak ticaretteki yansıması devam ediyordu. Vehbi Bey, azınlıklar dışında, Cumhuriyet döneminin başında, modern ekonominin gerçeklerini anlayan ilk Türklerden biridir.”

Hürriyet Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök

Ertuğrul Özkök: Vehbi Koç, Türk ekonomisinin Macellan'ıdır

Vehbi Bey öncelikle ticaretin ruhunu anlamayı başarıyor. Ticaret yapmayı küçümseyen bir Osmanlı zihniyeti, siyasi anlamda yenilmiş ancak ticaretteki yansıması devam ediyordu. Vehbi Bey, azınlıklar dışında, Cumhuriyet döneminin başında, modern ekonominin gerçeklerini anlayan ilk Türklerden biridir. Bu yanı sıra, “milli ekonominin” özel sektördeki az sayıdaki önderlerinden biridir de diyebiliriz. Yani hepimizin ilkokul yıllarında hafızamıza kazınan “Yerli malları haftası” kavramının mucitlerinden de diyebilirsiniz. Ama Vehbi Bey'i, sadece “milli ekonominin” öncü kahramanlarından biri olarak tarif edersek, ona haksızlık etmiş oluruz. Çünkü o, ekonominin “milli gerçeklerini” anlayan ilk kişi olmanın yanında, “Küresel ekonomi” gerçeğini ilk farkedene işadamdır. Türk ekonomisinin dışı açılışında, ilk küresel ortaklıklar kurmasında onun bu ileri görüşlülüğü büyük rol oynamıştır. Bana göre Vehbi Bey'in Türk ekonomisinde çok önemli bir rolü daha var. O sadece üretici olarak ekonomiyi ileri götüren kişi değil; aynı zamanda hepimizin tüketim alışkanlıklarını ve kültürünü de değiştiren insandır. Beyaz eşyaya yatırım yapması, otomobil sektörüne girmesi, elektroniğe geçmesi, Türkiye’de modern tüketici davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Vehbi Bey'in başarısının sırrı, her şeyin “Devlet” sayıldığı bir dönemde, “özel” alanı seçme cesareti göstermesi. Şunu söylemek istiyorum: O dönemi hayal edin. Cumhuriyet’in ilk 20-30 yılı. Güçlü bir devlet oluşuyor. Tek parti dönemi. Girişimcilik ruhu henüz gelişmemiş. Devlete kapağı atan, bunun rantını yiyor. İşte öyle bir dönemde bir insan çıkıyor ve geleceğini, henüz olmayan bir sektörde, özel sektörde arıyor. Siz bu insana ne dersiniz? Ben, keşif ruhuna ve kâşiflere büyük saygı duyarım. Benim için Vehbi Bey, Türk ekonomisinin “Macellanı’dır”. Başarısının sırrını bu ileri görüşlülük ve cesarete görüyorum. Tabii arada bir fark var. Vehbi Bey, özel sektör macerasına girecek kadar cesurdur ama şirket yönetiminde hiçbir zaman maceraperest olmamıştır. O nedenle gerçekçi bir Macellan demek daha doğru olur.

Koç Holding, kompleksimizi tedavi etti

Vehbi Bey'in eseri Koç Holding'i her şeyden önce bir Türk vatanı olarak değerlendiriyorum. Biz hayatımızın büyük bö-

lümünü başka ülkelerin ekonomik başarılarını dinleyerek geçirdik.

Bu da bizde bir kompleks yarattı. Koç Holding hepimizin bu kompleksini tedavi eden kuruluştur. Türklerin de büyük şirketler kurabileceğini, dünya devleriyle rekabet edebileceğini bize Koç Holding ispat etti. O nedenle, Koç Grubunu sevsin sevmesin, her Türk'ün gönlünde gizli bir Koç Grubu hayranlığı vardır.

Bugün de “Forbes” gibi, “Fortune” gibi ekonomi dergilerinin yayınladığı dev dünya şirketleri sıralamasında Koç Holding hep vardır.

Koç Holding gücünü nereden alıyor? Bana göre Vehbi Bey'in koyduğu ilkelere sadık kalmasından. Ailenin ikinci ve üçüncü kuşaklarının iyi eğitim alması, işlerine sahip çıkmasından, her zaman güçlü ve kabiliyetli profesyonel yöneticilerle çalışmasından, tabii ki küresel entegrasyon ve rekabetin yapısını çok iyi tahlil etmekten; Aile bağlarının sağlam kalması, iyi ve istikrarlı yönetim, akıllı yatırım; bir de Koç markasının çok iyi yönetilmesi. Ben başarısının sırrını burada görüyorum.

“ Ben, keşif ruhuna ve kaşiflere büyük saygı duyarım. Benim için Vehbi Bey, “Türk ekonomisinin Macellanı”dır. Vehbi Bey, özel sektör macerasına girecek kadar cesurdur ama şirket yönetiminde hiç bir zaman maceraperest olmamıştır. ”

“Vehbi Koç da, Koç Holding de Türkiye’de hem laik, hem de ulusal sermayenin liderliğini yapmıştır. Vehbi Bey kimliği bu çabanın içinde görülmelidir.”

Cumhuriyet Gazetesi Yazarı İlhan Selçuk

İlhan Selçuk:

Türkiye Cumhuriyeti bir mucizedir, mucizenin önderlerinden biri de Vehbi Koç’tur

Vehbi Koç’u ele alırken bir kere dünyadaki herhangi bir işadamları gibi ele almamak gerekiyor. Vehbi Koç devletin kuruluşu ile birlikte ve o devletin hedefleri ile birlikte oluşmuş bir işadamları. Türkiye Cumhuriyeti ilan ediliyor, Türkiye Cumhuriyeti halifeliği kaldırılacak, o sırada Yunus Nadi Ankara’da Yenigün gazetesini çıkarmakta. Atatürk’ün yanında. Atatürk diyor ki: “Çocuk kalk git İstanbul’a, Cumhuriyeti ilan ettik, Cumhuriyet gazetesi diye bir gazete çıkaralım!.. Sana yer de veriyorum. Pembe Konak’a git otur, orada yeni Türkiye Cumhuriyeti’ni, laik Türkiye Cumhuriyeti’ni savunacak bir gazete çıkaracağız, çünkü Babıali’nin ço-

ğu geçmişten kalmadır.” Ve Yunus Nadi bir anlamda devletten görev alıyor. Bir anlamda. Gazeteciliğe çok ters bir şey gibi görünüyor ama gerçekte büyük bir devrimin gazetecisi, yazan ve öyle başlıyor işe.

Bir devrimci devlet kuruluyor ve bu devlette de onun anlamını kavrayacak olan yetenekli ve atılgan kişilere görev veriliyor. Vehbi Koç’un oluşumu da bir anlamda ve kapsamda, hele Ankara’da gelişmesi de bunu gösteriyor, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin bir işadamları olarak görülmeli. Ve bu işadamlılığı da aynı zamanda tarihsel bir misyon taşımakta. Neden böyle yeni işadamları ortaya çıkıyor? Bir kez o zama-

“ Cumhuriyet kurulurken Vehbi Bey şunu görüyor; çağ değişiyor, yeni bir devlet kuruluyor, bu yeni devletin kendisine göre koşulları var, bu devletin de ekonomisi olacaktır, bu ekonominin içinde de işadamları Vehbi Koç olacaktır. ”

na kadar işadamları denen şey Türklerde yok. Bütün işler, bütün bankalar, her şey ne varsa Hristiyanların elinde, Musevilerin elinde. Türkiye'nin bankası bile yok. Merkez Bankası bile daha sonra kuruluyor. Düşünebiliyor musunuz içinde bulunduğumuz durumu? Yeryüzündeki işadamlarıyla, İngiltere'deki, Fransa'daki, Almanya'daki ve başka ülkelerdeki işadamları düşünüldüğü zaman tamamıyla değişik birtakım ölçüler ortaya çıkıyor. Şimdi Vehbi Bey bir kere bunu görmüş. Yani çağ değişiyor, bir yeni devlet kuruluyor, bu yeni devletin kendisine göre koşulları var, bu devletin de ekonomisi olacaktır, bu ekonomisinin içinde de işadamları Vehbi Koç olacaktır. Yüzbaşı Selahattin'in Romanı'nda bir pasaj vardır. Yüzbaşı Selahattin, Birinci Dünya Savaşı'nda etrafa bakar, umutlanmak istiyor çünkü, bir sürü eğilim var, bir sürü atılgan insan öne çıkmış. Diyor ki: "Artık iş hayatında gelişmeye başladık. Çünkü Kadıköy'de bir Türk, kundura dükkanı açmış." Bu kadar zavallı bir ortam. Türk, iş hayatından uzakta; ya köylü, ya asker ya da bürokrat.

Her şeyin yeni baştan kurulduğu bir ülkede Vehbi Koç, ekonomideki iş sevgileri ile hareket ederek neyi nereden yakalayabileceğini bilen bir genç işadamı. Şimdi önce kişiliğini buradan hareketle saptamak lazım. Onu yenilik arayan ve başkaldıran bir adam olarak görmek gerekiyor. E tabii başkaldıran kişi ama başkaldırmayı da devrimci devletle birlikte yapıyor.

Bankası yok, sermayesi yok, böyle bir ülkede, 11 milyon nüfus, on milyonu köylü, 1 milyonu da okuma yazma bilen, başka bir sıfatı da olmayan bir nüfus. Hariciye'ye insan alacaklar, adam alacaklar, bulamıyorlar. Böyle bir yerde yoku var etme üzerine yola çıkmış olan bir kişi olarak ortaya çıkıyor Vehbi Bey. Bugünden o günü anlamak mümkün değil.

Avrupa'da herkesin bildiği gibi burjuvazi geliyor, fabrikalarını kuruyor, bankalarını kuruyor, kilisenin koyduğu kuralları yıkarak daha özgür bir hayata doğru gidiyor. O da başını çekiyor bu olayın. Türkiye'deki ise bir mucize. Bu mucizenin öncülerinden biri de Vehbi Koç oluyor. Ya-

ni sıradan bir işadamı falan diye düşündüğümüz zaman yanlış yaparsınız. İşte Vehbi Bey şöyle iyi yaptı da böyle iyi davrandı da, hamiyetperverdi efendim, bilmem neydi de falan, bunlar sıradan iş hayatının öyküleridir. Koç'un sıradan olmayan bir hayatın devrimidir.

Sanayileşme olmadan da demokrasi olmuyor biliyorsunuz. Bu sanayileşmenin

zım. Yoksa dışarının içeride bir şubesi olmaktan başka bir işe yarayamazdı. Koç Holding Türkiye'de hem laik, hem de ulusal sermayenin liderliğini yapmıştır. Vehbi Bey kimliği bu çabanın içinde görülmelidir. Çok disiplinli, ölçülmüş biçilmiş, aile hayatıyla örnek oluşuyla da unutulamaz. Bugüne geldiğimiz zaman geriye dönüp baktığımızda başka bir değerlendirme or-

Cumhuriyet Gazetesi Yazarı Uğur Mumcu ile.

sermayedarı devlet olacak. Ama devlet altyapıyı ve temelleri kurmakla birlikte genç ve atılgan işadamlarına da olanaklar tanıyacak. Vehbi Koç işte burada ortaya çıkıyor. Büyük de başarı kazanıyor. İster devletten destek alsın, ister almasın; şimdi bu Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Vehbi Koç'un bir yerde özdeş olduğunu ve işbirliği ve dayanışmayla bu işi yürüttüğünü gösteriyor. Ama bir de bunun dışarı var. Yani dışarıya baktığımız zaman da eğer kendi ülkesinde, kendi vatanında var olamazsa zaten dışarıya karşı olan kimliğini de koruyamaz. Sözgelimi ampul Türkiye'de yoktur, Amerika'dan ya da başka bir yerden alacaktır, ama dışarıdan aldığı bütün bilgilerin ve yatırımların ve bütün atılım altyapılarının bir yerde kendi benliği ile ve kendi fikriyle yoğrulması la-

taya çıkıyor. Çünkü onun çapında, onun ölçütlerinde, onun dengelerinde işadamı şu anda yavaş yavaş kayboluyor. Bunun yerine mafyozi bir işadamı takımı ortaya çıkmaya başladı. Bir taraftan mafyozi; hem bir taraftan dinci. İkisi birden çalışıyor. O zaman Vehbi Koç'un Atatürk ve İsmet Paşa ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'ni getirmek istediği noktada bugün Koç'un ideallerinin tehlikede olduğunu görüyoruz. Eğer bu mafyozi gelişme, bu dışa bağımlılıkla yatırım yapmadan, alın teri dökmeden para kazanma hırsı devam ederse, o zaman Koç ve öbür işadamları değil, bütün Türkiye'nin tehlikeye gireceği gibi bir eğilim ortaya çıkıyor.

“ Ford ortaklığı, General Electric ortaklığı, İsmet Paşa'nın Amerika tarafına dümen kırdığı döneme de rastlar. O zaman İsmet Paşa Amerika ile ilişkileri geliştirmek için kime güvenecek? Tek güvenilir adam da Vehbi Bey mesela. Böyle çok önemli misyonları da vardı Ankara için. ”

Milliyet Gazetesi Yazarı Çetin Altan

Çetin Altan:

Vehbi Bey ülkemize de, dünyaya da ekonomik açıdan baktı

Vehbi Bey'le 1946'dan sonra tanıştum. Tam yılını hatırlamıyorum. Ancak 1946'da Ankara'ya üniversiteyi okumak için geldim. O zaman üniversite öğrenimi görürken çalışmak gerekiyordu. Yani üniversite parayı kendin çıkarmalıydın. Ben de Ulus gazetesinde çalışıyordum. Vehbi Bey ile tanışmamız o dönemlerdedir.

Vehbi Bey Osmanlı dönemindeki ticaret erbabı gibi Hazine'den geçinmeyen, hayatının başlangıcında çıplak ayakla, pençe pençe kendisini var etme süzgecinden geçirmiş bir insandır. Ankaralı olduğu için de değişim sürecine çok kolay ayak uydurmuştur. Örneğin kazara Yozgatlı olsa yahut Konya'nın herhangi bir köyünde olsaydı herhalde o ölçüdeki bir değişim rüzgârlarının içinde bulunamazdı. Burada başkentin Ankara'ya taşınmasının da büyük rolü var. "Karma ekonomi" dedikleri dönemler bunlar. Keynesçi politikalar var. Hem özel sektör hem de devlet, ekonomide ortak olarak yer almaya çalışıyor.

Özel sektörün doğuş ve gelişmesinde, bizdeki bu ilk ekonomik hareketlerin ortaya çıkmasında pek çok faktörün etkisi oldu. İşadamlarının biyografik hayatlarına, çocuklarını nasıl yetiştirdiklerine, kendilerinin nasıl yetiştiğine, hatta dini ve siyasi platformlarla nasıl bir uyum sağlama hüneri gösterdiklerine bakmak lazım. Böyle bir çalışmanın yapılıp yapılmadığını bilmiyorum. Ben gözlemlerimi aktarmak isterim; böylesi bir çalışmaya katkıda bulunabilecek gözlemlerdir...

Vehbi Bey'le baş başa yemek yediğimiz zamanlar olurdu Ankara Palas'ta.

Vehbi Bey tabii ki benim kaç para aldığımı bilmezdi ve örneğin derdi ki, 'Çetinciğim mutfak masrafı 3 bin lirayı geçmemeli hayatta.' Ama o zaman büyük bir paraydı 3 bin lira. Ben de 3 bin lirayı iki senede kazanıyordum. 40 liraydı benim maaşım. Ama bulunduğum çevreler alınan parayı saklayan çevrelerdi ve Ankara Palas en gözde yeriye Ankara'nın. Vehbi Bey kibar adamdı. Şimdi mesela onun eli sıkılığından söz ederler, halbuki duruma başka bir taraftan bakmak lazım. Zengin bir adam eğer masada oturan kişi de parayı ödemek istiyorsa, "Sen zaten yoksulun tekisin, hadi canım ben ödeyeyim" derse, zenginliğinin altını çizmiş olur. Vehbi Bey böyle yap-

mazdı. Vehbi Bey zenginliğinin altını çizmekten özellikle kaçınırdı ve bu durum onu "eli sıkı" biri olarak algılanmasına neden olurdu.

Kendisi gibiydi, inancılı bir adamdı

Ankara'nın işte ilk kurulduğu bu yıllarda Vehbi Bey o kadar yadigarı olmayan bir ortamın içindeydi. Çünkü bir kere kendisi gibiydi. Yani bakanları görünce pozunu değiştirip hazır ola geçmezdi. Kendine güvenen bir insandı. Hoyrat da değildi. Herkes saygı gösterirdi Vehbi Bey'e. Vehbi Bey de hiçbir bakanın kapısında falan bekleyecek hali de yoktu yani. Bir müesseseydi, bir kurumdu.

Ayrıca öyle akıl satmak, tepeden bakmak gibi özellikleri hiçbir zaman olmadı. Vehbi Bey inancılı adamdı. Ayrıca kendini ezik hissetmezsiniz Vehbi Bey'in yanında. Son karşılaşmamız, Divan Oteli'ndeydi. İsrail Başkonsolosu'nun veda kokteylinde kapıda karşılaştık. Vehbi Bey "Bana davetiyeni ver" diye tutturdu. "Yapmayın Vehbi Bey burası sizin, sizi tanımaz olurlar mı?" dedim, ama dinlemedi. "Yok ben evde unuttum davetiyemi sen ver" diye ısrar etmeye devam etti. Çünkü "Ben Vehbi Koç'um" demek istemezdi hiçbir yerde.

Çok büyük yatırımlar yapıyordu ve bu yatırımları yaparken ilkelerini de hiç devreden çıkarmadı. Hiçbir zaman kulislerin içine girmedi. Bir sürü siyasetçi geliyordu ona ve kim bilir neler istiyordu. Onlara servis vermedi. Hangisine "evet" diyecek, hangisine "hayır" diyecek, Maliye ne diyecek?... Zor işlerdir bunlar. Yani hem siyasilerle ilişki içinde olabiliyor ama hem kavga çıkarmıyor hem de partili olmuyordu. Hepsini de tanıyordu. Birçok yeni işadamı dünyaya ve ülkesine politikadan bakarken Vehbi Bey ekonomik açıdan bakıyordu. Siyasete de ekonomik açıdan bakıyordu.

Örneğin o dönemin bir sürü profesörleri, işadamları hepsi mebus olmaya kalktı zaten. Ama o holdingini geliştirdi. Çünkü Vehbi Bey'in dış dünyayla ilişkisi bürokratları korkutmadı. Hep onu siyasette sokmaya çalıştılar. Ancak böyle bir konuda hiç heyecanı yoktu. Pek kimseyi çekilmezdi ama onun gözünün tutmadığı adamlar da hiçbir zaman başarıya ulaşamadı, benim uzaktan gördüğüm kadıyla.

“ Çok büyük yatırımlar yapıyordu ama bu yatırımlar için ilkelerini de hiç devreden çıkarmadı. Bir sürü siyasetçi geliyordu ona ve kim bilir neler istiyordu. Onlara servis vermedi. Birçok yeni işadama dünyaya ve ülkesine politikadan bakarken Vehbi Bey ekonomik açıdan bakıyordu. Siyasete de ekonomik açıdan baktı. ”

En iyi adamları bulur, onlarla çalışırdı

Vehbi Bey işin özünü çok iyi biliyordu. Bir de şu noktanın altını çizmek gerekir: Çevresindeki kadrosu da gayet sağlam bir kadroydu. En iyi adamları bulur, onlarla çalışırdı. Ticareti yeniden oluşturmuştu Ankara da. Aynı zamanda Ford ortaklığı, General Electric ortaklığı, İsmet Paşa'nın Amerika tarafına dümen kırdığı döneme de rastlar. O zaman İsmet Paşa Amerika ile ilişkileri geliştirmek için kime güvenecek? Tek güvenilir adam da Vehbi Bey mesela. Böyle çok önemli misyonları da vardı Ankara için.

Bir de tabii Vehbi Bey'in ileri görüşlülüğünü çok iyi tanımlamamız lazım. Vehbi Bey'in daha önceki kuşağı bir buzdolabı da görmedi, bir elektrik lambası da görmedi. Ama Vehbi Bey bunları yadırgamıyordu. Bu yatırımların gerekliliğini görebildi ve bu yatırımları yaptı. Çok dindar olmasına rağmen, kafası hiç buzlanmamış insanlardandı. Çünkü politikada yer aramıyordu kendisine. Ama politikacılar geliyordu, gidiyordu o ayrı mesele. Ticaret ekonomisinde kendisine güveni vardı bir kere ve ikincisi aşağılık duygusu yoktu Vehbi Bey'in. Hani "Ben de bakkallıktan gelmedim" diye bir kompleksi yoktu onun. Bir anda dilin değiştiği, Tanzimat'tan kalma Fransızcanın gidip Robert Koleji'nin İngilizcesinin geldiği dönemlerde, İsmet Paşa nasıl İngilizce nutuk atmadıysa Vehbi Bey de çalkantıların içinde doğru durulması gerektiğinin sağlam bir örneğini ortaya koydu. Ani değişimler dönemlerinde kaybolmuş olanlara bakarak da Vehbi Bey'in önemini görebiliriz. Şimdi bakıldığı zaman ne oldum delisi oluyorlar. "İstedığimi imha, istediğimi ihya ederim" ucurumuna düşüyorlar. Arkasında devleti hissedenlerin çok kolay düştükleri yanlıştır bu. O sıralarda Ankara'nın politikası değişiyor mesela. Mesela soğuk savaş bitiyor, bir Gorbacov çıkıyor, ve perestroyka diye başlatılan dönemde her şey allak bullak oluyor. Böylesi dö-

Ford Company Başkanı Henry Ford ile.

nemlerde istikrarlı davrananlar geleceğe kalıyor.

Vehbi Bey, ki özellikle Demokrat Parti döneminde kendisini çok siyasete çekmek istemişlerdir, ancak o siyasette hiçbir partinin de tarafı olmamayı bildi. O yüzden de

siyasetten beslenerek büyüyen işadamları gitti, Vehbi Bey gibi kendi işine bakan, yatırımlarını ileri görüşlülüğü ile yapanlar ayakta kaldı. Ki sayıları da çok değildir. Vehbi Bey'e öncelikle bu açıdan bakmak lazım.

“Vehbi Koç'un bende bıraktığı izlenimi bir kelimeyle anlatmak gerekirse 'öğrenme' diyebilirim. Dünya ve ülke gündemini büyük bir titizlikle izleyen bu işadamlarının içten bir merakla insanları dinlediğini anımsıyorum.”

Radikal Gazetesi Yazarı Altan Öymen

Altan Öymen: Dinlemesini bilen adam Vehbi Koç

Gözlerinin içi hep gülen, gününü belli bir programa göre yaşayan, sohbeti iyi ama daha çok dinlemeyi, başkalarını konuşturmayı seven çok iyi bir dost olarak hatırlıyorum Vehbi Bey'i. Uzun yıllar tatillerimizi aynı yerde yaptık. Ayrıca onun evinde, bizim evimizde yemeklerde, toplantılarda bulunduk. Çok sohbet ettik, seyahatlerimiz oldu. Mesela Hindistan'a ödül almaya gittiğinde beraber olduk, orada da izleme imkanı buldum. Onun serbest zamanlarında birlikte vakit geçirdik. Sohbetini çok beğendiğim bir kimseydi. Ben onu konuşturmaya çalıştım, o başkalarını konuşturmaya çalışırdı, sorular sorardı. Ben de ona anılarını anlatmaya çalıştım. Geçmişte neler yaşamış? O bana çok enteresan gelirdi. Tatil sırasında civardaki köylere giderdik. Tatil dediğim, Erdem'de Pınar Oteli diye bir yer vardı. Oraya gittiğimizde programı o yapardı. Derdi ki "şu köye gideceğiz", kalkar giderdik. Baskın şeklinde olurdu, köylülerin haberi yok. Onlara durumu sorardık, yumurta yetiştiriyor mesela; nasıl yetiştiriyor, kaçta alıyor, kaçta satıyorsun, nereye satıyorsun? Kazandığın parayı ne yapıyorsun? İnsanlarla dertleşmeyi ama daha çok karşındakini düşünerek, karşındakinden bilgi almaya önem vererek dertleşmeyi severdi. O tarafı bence çok önemli. Bir çok kimsede eksiktir o. Kendisini anlatmayı sever insanlar, başkasını dinlemeyi o kadar aklına getirmez. Vehbi Bey gerçekten dinliyordu. İlgi duyduğu için spontane olarak, içinden geldiği,

öyle olduğu için yapardı bunu. Bu da çok iyi bir özellik. Başkasının sorununu, sevincini, üzüntüsünü, her şeyini, yaşam biçimini anlayabiliyordu. Sadece profesyonel olarak, işinin gereği yapmazdı bunu. Köyde buzdolabı var mı yok mu; onu da sorardı arada ama bu çok az bir tarafını oluştururdu. Profesyonel meraktan çok kendiliğinden oluşmuş bir insan ilişkileri merakı, bir sosyal merak diye niteleyebilirim. Elbette bunun kendi işi gücü açısından da faydası olmuştur, muhakkak başarisında bunun da rolü vardır. Bu tarafı hep aklımda kalmıştır. Vehbi Bey'i ben "Dinlemesini bilen adam" diye düşünürdüm; dinlemesini ve sormasını bilen adam ve tabii böyle bir kişi öğrenmeyi de biliyor demektir. İnsanların bilgi hazineleri zaten okumanın yazmanın yanında, belki de daha çok dinlemekten gelir. İlk aklıma gelen bu özelliğidir.

Vehbi Bey'in hayatı öğrenmekle geçmiştir

Hep anılarını dinlemeye çalışırdım. Askerliğini yaparken Mecliste de görevli memur olarak çalışıyor; içinde yani bütün hadiselerin. Ankara'nın oluşumunu, başkentin oluşumunu yaşamış bir canlı tarihi. Bir kısmını zaten özet de olsa yazdı kitaplarında. Bunların temel kitaplar arasında görülmesi lazım Cumhuriyetin tarihini bilmek isteyenler için. Ankara'nın ticaretini temsil ediyor, sanayiye geçişi daha sonradır. İsmet Paşa'nın zoruyla politikaya da giriyor. '40'lar divanı' denilen CHP diva-

“Ticaretle başlayıp sanayileşmeye yönelmesi de bir nevi ‘Türkiye’nin içinde her şey yapılabilir, yapılabilirsin’ düşüncesinin sonucu olmalı. Tarımdaki sanayi örnekleriyle iftihar ederdi. Temsilcilikle başlayıp otomobil yapımına yönelmesi, Cumhuriyet’in yerli sanayici üretme hedefleriyle çakışıyordu.”

nına İsmet Paşa koyuyor iktidardayken ve benim hem ondan dinlediğim, hem de başkalarından duyduğum bir şey var; en çalışkan kişisi Vehbi Koç o Divan’ın. İktidar değişikliğinden sonra ayrılıyor. Bu sırada siyasette bir tahammülsüzlük havası içinde olunuyor. İktidarın muhalefette olanlara tahammülsüzlüğü, hepsini kendi tarafına çekmek isteği. Dönem sonunda ayrılıyor. Ayrılıyor ama siyasi kamp değiştirmiyor, siyasetten ayrılmış oluyor. Bununla beraber, mesleğinin, uğraşının siyaset olmamasına rağmen, siyasete de aktif olarak çok kısa bir süre girmiş olmasına rağmen, Vehbi Bey politikayla aslında hep meşgul olmuştur.

Ben öğrenme merakı derken İstanbul’un dışındaki insanlarla konuşmalarının izlenimlerini belirttim ama gazeteleri de çok okurdu. Özetlemek gerekirse, tek bir kelimeye indirgemek gerekirse, öğrenme... Vehbi Bey’in hayatı daha çok öğrenmekle geçmiştir diyebilirim. Çünkü o sosyal te-

masların yanında Türkiye’deki ve dünyadaki haberleri çok iyi izlerdi.

Memleketin işlerinin iyi gitmesini isterdi herkes gibi. Bunu da ifade ederdi. “Gidecek başka yerimiz yok bizim” derdi, ondan sonra memleketin imkânlarına da hayranlığını ifade ederdi. “Bizim memleketin herşeyi var, Allah bize bunları vermiş. Dört mevsim var, maden var, tarım açısından imkânlarımız var” derdi. Ticaretle başlayıp sanayileşmeye yönelmesi de bir nevi “Türkiye’nin içinde her şey yapılabilir” düşüncesinin sonucu olmalı. Tarımdaki sanayi örnekleriyle iftihar ederdi. Temsilcilikle başlayıp otomobil yapımına yönelmesi, Cumhuriyet’in yerli sanayici üretme hedefleriyle çakışıyordu.

Vehbi Bey’in tepki gördüğü zamanlar da oldu. Özellikle Türkiye’deki sol hareketin geliştiği 1960’lı yıllarda Vehbi Koç da eleştirildi. Hatta hakkında kitap da yazıldı. Erol Toy’un bir romanı vardır “İmparator” diye. “Cumhuriyet dönemindeki imkanlardan

faydalandı; devlet adam yetiştirdi, o devletten adamları transfer etti” gibi eleştirilerle karşılaştı. O zaman ithalat ikameci dediğimiz sistemde gümrükler yüksek tutulmak suretiyle sanayileşme daha rahat oluyordu; yani çok vergi alırsanız burada imal ettiğiniz bir arabayı satabilirsiniz, az vergi alırsanız öbürleri gelir daha ucuza satar. Ama hükümetin politikasıyla da uyuşuyordu bu. Montaj sanayi denilerek “dışardan ithal ediyorlar, Türkiye sanayi yapıyorlar” gibi eleştiriler oldu, küçümsendi. Halbuki sonradan Türkiye’de üretilenlerin de payı arttı. Fakat burada Vehbi Bey’in yaptığı bir şey çok enteresandı. Söz konusu kitaba karşı bir dava açmadı. Kitapta iyice eleştiriyordu Erol Toy, kötü bir adam olarak gösteriyordu. Erol Toy da çalışkan bir yazardır aslında fakat iyi tanıımıyordu belki. Vehbi Bey, bunun üzerine kendi hayat hikayesini yazdı. Cevabını böyle vermiş oldu. Yanılmıyorsa Erol Toy ile de bir ara görüştü, ama bundan emin değilim. Hiç aleyhinde bulunmadı mesela. Hatta çok mizahi bir tarafı vardı Vehbi Bey’in. En önemli yanlarından biri bu. Mizah denildiği zaman insanın kendisiyle alay edebilmesi çok önemlidir. Vehbi Bey bunu yapardı. Vehbi Bey’in kendi kitabı çıktıktan sonra o kitabın dayanağı kalmadı. Bu da aslında bir çok işadama, kamuoyunda isimleri bilinen kişilere ders olması gereken bir davranıştır.

Kısacası 1960’tan sonra başlayan sosyal eleştiriler onun üstüne doğru da geldi, fakat o onları gayet ustalıkla ve kısa zamanda aştı. Bu arada basın mensupları da onu tanıdı. Ayrıca polemiklere de girmede. İsmet Paşa’dan çok etkilenmişti. İsmet Paşa’nın sözlerini falan da misal verirdi. İsmet Paşa’nın bir düsturu vardı, onu uygulamaya çalışırdı. Derdi ki İsmet Paşa “Ben bir karar verdiğim zaman, o kararı hemen uygulamam. Bir gün üstünden geçer, daha soğukkanlı bir şekilde düşünürüm”. İsmet Paşa İkinci Dünya Savaşı’na girmekten bunun sayesinde kurtuldu. Vehbi Bey de kızgınlıkla hareket etmemek gibi düsturları bilirdi.

“ Türkiye’de özel sektör kavramını ve saygınlığını Vehbi Bey getirmiştir. Sanayii o kurmuştur, uluslararası açılımları o yapmıştır, ilk yabancı sermayeyi o getirmiştir. Vergi vermenin kutsal olduğunu ortaya koyan kişidir. Manager dediğimiz, yönetici dediğimiz sınıfın doğmasını o sağlamıştır. ”

Milliyet Gazetesi Başyazarı Güneri Civaoglu

Güneri Civaoglu: Dürüst bir insan olması, mallarına duyulan güveni de artırdı

Ben Türkiye’nin çok önemli dönüm noktalarını oluşturan insanları şöyle görüyorum:Elbette Cumhuriyet’in kurucusu Atatürk, sonra İsmet İnönü –Atatürk Cumhuriyet’i kurdu, ama İsmet İnönü de Türkiye’yi ikinci dünya savaşına sokmamayı başaran, demokrasiyi getiren lider-üçüncüsü Turgut Özal; Türkiye’nin Tanzimat’tan bu yana çektiği döviz sorununu çözeabilen ve ekonomik devrim yapan bir kişi. Dördüncüsü Türkiye’de özel sektör devrimini yapan kişi de Vehbi Koç’tur. Türkiye’de özel sektör kavramını ve saygınlığını Vehbi Bey getirmiştir. Sanayii o kurmuştur, uluslararası açılımları o yapmıştır, ilk yabancı sermayeyi o getirmiştir. Vergi vermenin kutsal olduğunu ortaya koyan kişidir. Vergilerin açıklanmasını o sağlamıştır. Manager dediğimiz, yönetici dediğimiz sınıfın doğmasını o sağlamıştır. Ondan evvel kapı diye bakılırdı özel sektörde çalışanlara. İletişim ve reklam konusunda çok önemli katkıları olmuştur. Sanayinin temeli olan otomotivi kurmuştur. Bütün bunları yaparken de son derece dürüst bir kişilik imajını çizmiştir. Sadelik simgesi olmuştur. Sosyal sorumluluk ilkesini gene özel sektörde o yaratmıştır. Sosyal sorumluluk ilkesini benimsemiştir.

“Marka”dan “yaşam tarzı”na

Vehbi Bey bir sürecin simgesi. Cumhuriyet’ten sonra ne üretirseniz satıyordunuz. Çünkü ne sanayide ne tarımda üretim yoktu. Vehbi Bey ticarete, satışta ve üretimde yer aldı. Sonra bir malın diğerinden ayrılması için marka geldi. Marka döneminde de Vehbi Bey damgasını vurdu. Sonra marka yeterli olmadı. Markanın bir adım ötesine gitti; yaşam tarzı haline geldi. Vehbi Bey, bir yaşam tarzı sundu. Bir örnek vereyim: Antalya Kemer’de buluştuk.

İlk kez Mavi Yolculuk’a çıkmıştık Şarık Tara ve Nurettin Koçer’in tekneleriyle, bir grup halinde. Akşam yemeğinde konuşuyoruz. Vehbi Bey, Antalya’da bir kıyıya çıkmış. Orada köylüler hemen kendisini karşılamış. Buyur etmişler; çay, peynir-ekmek, karpuz ikram etmişler. Demişler “Biz siz çok severiz”. “Niye seversiniz?” demiş. “Sen” demişler, “bize ilk traktörü sen verdin, ilk otomobili sen verdin, ilk buzdolabını sen verdin,

ilk Aygaz’ı senden aldık. Hatta şimdi gelinler çamaşır makinesi, bulaşık makinesini de senden alıyor”. Bu, bir kere Türkiye’ye bir yaşam tarzı verdiğini gösteriyor. Ama birşey daha söylemişler ki o, Vehbi Bey’i çok duygulandırmış; “Bilir misin” demişler “biz seni en çok niye severiz? Çünkü sen vergilerini ilan ettin, herkesin de vergilerini ilan etmesini söyledin ve şampiyon oldun”. Türkiye’de vergi şampiyonu olmanın gururu da Vehbi Bey’e aittir. Şimdi özel kesim, devletin çok önüne geçtiyse Vehbi Bey’in açtığı, karlarını küredığı yollar-dan yürüyerek geçti.

Vehbi Bey çok yardımseverdi. Fakat kendisine gelen yardım isteklerini her zaman tek tek incelerdi. “Çocuğum hasta”. Çocuğu gerçekten hasta mı, gerçekten ameliyat paraları yok mu? Eğer doğruysa gizlice parayı verirdi ya da az para verirdi, ameliyatını sağlardı. Çünkü parayı alırlar ama ya çocuğu ameliyat ettirmezler diye kuşku duyardı.

Başa dönersek; marka, sonra yaşam tarzı ve büyük şirketlerin son aşaması sosyal sorumluluk. Vehbi Bey sosyal sorumluluğu da kapsayan bir imaj çizdi. Şu anda dünyanın vardığı noktayı Vehbi Bey daha evvel görmüştü. İlk öğrenci yurdunu o yaptırdı. Daha sonra da pek çok sosyal tesis yaptırdı ve kendini adadığı konular vardı: Doğum kontrolü, Türk Eğitim Vakfı ve erozyon. Bunların hepsi sosyal sorumluluk gerektiren konular. Ama sosyal sorumluluk sadece bu da değil. Yaşamıyla da sosyal sorumluydu. Hiçbir zaman gösterişe kaçmazdı. Yanında çalışanların da gösterişe kaçmalarını önlerdi. Bütün çalışanlarına prim verirdi. Hepsini işadamı gibidir profesyonel yöneticilerinin. Profesyonellere çok önem verirdi. Türkiye’nin bütün rakamlarını, dünyanın bütün rakamlarını bilirdi. Ama ayrıca evde o hafta limon kullanımı biraz artmışsa onu da bilirdi. Evdeki otomobillerin o gün kaç kilometre yaptığını da bilirdi.

Ben kendisiyle 1976 yılında bir röportaj yapmak üzere gittim ve öyle tanıştık. Çok iyi bir dostluk oldu aramızda. Evlerimiz 50 adım mesafedeydi. En sevdiği davet etme biçimi “sen nasıl olsa meşgul bir adamsındır, bu akşam gelemezsin” biçimindeydi ve son gün davet etmeyi severdi ki başka program

“ Vehbi Bey sosyal sorumluluğu da kapsayan bir imaj çizdi. Şu anda dünyanın vardığı noktayı Vehbi Bey daha evvel görmüştü. İlk öğrenci yurdunu o yaptırdı. Daha sonra da pek çok sosyal tesis yaptırdı ve kendini adadığı konular vardı: Doğum kontrolü, Türk Eğitim Vakfı ve yeşillendirme. Bunların hepsi sosyal sorumluluk gerektiren konular. Ama sosyal sorumluluk sadece bu da değil. Yaşamıyla da sosyal sorumluydu. ”

varsa iptal edilsin ve ona gidilsin. O dostluğu hissetmek isterdi ama bunu herkese yapmazdı tabii. Çok iyi bir dosttu. Ben hala bir karar alırken “Vehbi Bey olsaydı bana nasıl bir yol tavsiye ederdi?” diye düşünürüm.

İyi bir Atatürkçüydü. Daima “Ülkem varsa ben varım” derdi. Aydın bir inançlıydı. 5 vakit namazını kılardı. Bizim Yeniköy Camii’nin giderlerine katkıda bulunurdu, bana da “sen de bulun” demişti. Severdi herkes elini taşın altına soksun...

Yeniköy’de Tugay Apartmanı’nda iki daireyi birleştirip bir büyük daire yapmıştı ve

gelenlerin “Burada mı oturuyorsun? Biz seni saray gibi köşklere oturur sanırdık” diye şaşkınlıklarından çok hoşlanırdı. En sevdiği şey sade apartman dairesinde oturduğunu göstermekti.

İşini çok iyi takip ederdi. Ankara’daki yıllarında bir akşam Bernar Nahum’a sormuş “Stokta ne kadar ampulümüz var” diye. Bir cevap almış. Sonra sabah saat 5’te binaya gitmiş yeniden acaba Bernar Nahum doğru rakam söyleyebildi mi öğrenmek için. Bir bakmış Ulus’taki binanın ışıkları yanıyor. “Hırsız mı var?” diye düşünmüş, ama görmüş ki Bernar Nahum da “Vehbi Bey’e

yanlış bilgi vermiş olmayayım” diye ampulleri bir daha sayıyor. Onun için anlaşıtı kafaları.

Bir trafik kazası geçirdi. O zorladı onu. Sonra dedi ki “Koç da olsan, Sabancı da olsan herkesle aynı yolda yürüyeceksin, aynı yolda araba süreceksin, aynı havayı teneffüs edeceksin. Aynı domatesi, aynı ekmeği yiyeceksin. Onun için aynı şehirde yaşadın mı, herkes gibi olmak zorundasın. Bunu kabul edeceksin.” dedi. Onun için de hiç yadırganmazdı, çok büyük prestiji vardı. Şahsına olan güven ürettiği mal ve hizmetlere de güveni artırırdı.

“ Vehbi Bey’in meslektaşlarım ve benim için çok ilginç bir yanı var. Biz Vehbi Bey’i birebir karşımıza hiç almadık. Sermaye kesimine karşı tavırlı olduğumuz dönemler vardı. ‘Deveyi hamutuyla yürütüyorlar’ diye karikatürler yaptık. Ama Vehbi Koç’u çizerek bunları hiç yapmadık yani. Herkeste saygı uyandırıyordu. ”

Karikatürist-Gazeteci Bedri Koraman

Bedri Koraman: Halk adamıyken keskin zekasıyla ipin ucunu yakaladı

B iz karikatüristler emekçiydik. Çalışan adamlardık ve mesleğimizin başında Türkiye’nin içinde bulunduğu koşullar öyleydi ki, biz pek çok şeyin başlangıçta idrakinde de değildik. Türkiye kendi burjuvasını yaratma telaşındaydı. Çünkü Osmanlı’dan gelen bir sermaye birikimi yoktu Türkiye’de. 30’lu yılların koşullarını hatırladığımızda Keynesçi programlar, kalkınma bakımından, ekonomik gelişme bakımından onlar daha cazip geliyordu bizim hükümetlerimiz. O günün koşullarında biz gençler biraz daha sosyalizmin etkisi altında, devletin devlet eliyle sermaye terakümüne (birikimine) gitmesi ve işadamlarını desteklemesinden rahatsız oluyorduk. Tabii büyük olaya, yani kendi dünyamıza çok tepeden bakamıyorduk ve sol görüşlerin etkisi altında devletin bu tavrına karşıydık. Dolayısıyla sermaye çevrelerine sempati ile bakmıyorduk. Şimdi bugün ne kadar komik geliyor bu. Sonra zamanla anladık ki Türkiye’nin başka çaresi yoktu. Devletin yaptığı bütün işler büyük kitlelerin yararına, kamunun yararına olmasına mukabil bu sermaye birikimi dönemindeki bu sermayecilerin ilerde yatırımlar yapacağını düşünemedik. Zaman içinde öyle oldu ki, bütün acılara, Türkiye’nin bütün kayıplarına, gereksiz kayıplara, gördüğümüz şeylere rağmen bugün öyle bir noktaya gelindi ki bu işadamlarımız yatırımlar yapmaya başladılar ülke yararına.

Nezaket ön plandaydı

Birçok işadami bizlere pek sıcak bakmıyordu. Bizim hepimiz onların gözünde birer canavar komünisttik. Vehbi Bey ise çok olgundu. Bizlere hiç dişlerini göstermedi. Bir anlamda dişlerini göstermeyerek entelektüel birikimin de devam etmesinin ortamını yarattı. Hatta karşılaştığımız zamanlar daima sevgi ve saygı ilişkimiz devam etti. Biz soyut olarak sermaye kesimine karşı tavırlıydık, onlar da soyut olarak kendilerine karşı olanları komünist belliyorlardı ama bire bir ilişkilerde nezaket çizgisini aşan hırçınlıklar hiçbir zaman olmadı. Dileselerdi bizi işlerimizden attırabilirlerdi. Yani o güçleri vardı.

Vehbi Koç, Sadberk Hanım Müzesi’nin açılışında konuşma yapıyor. Arkada kızı Sevgi Gönül.

Bugüne göre daha demokrat bir ortam vardı

Yani günümüzle kıyasladığımız zaman başta Vehbi Koç olmak üzere onların tavırları daima daha medeni, daha sıcak, daha insani olmuştur. Bugün, gazete patronlarına tazyik yaparak birtakım insanlar işten attırılıyor. Bugün durgun gibi gözükten ilişkilerde çok vahşi şeyler olabiliyor. Vehbi Koç gi-

“Biz karikatüristler, özellikle 40’lı 60’lı yıllarda işadamlarına ülkeyi sömürenler gözüyle bakıyor ve öyle çiziyorduk. Birçok işadamı bizlere pek sıcak bakmıyordu. Bizim hepimiz onların gözünde birer canavar komünisttik. Vehbi Bey ise çok olgundu. Bir anlamda dişlerini göstermeyerek de entelektüel birikimin devam etmesinin ortamını yarattı”

bilerin tenezzül edemeyecekleri tavırlar bugün çok arttı.

Vehbi Bey’in zekâsı... Methetmeyelim sadece diyoruz ama zekâsı, insani tavırları, prensipleri.. ki bunda yanında çalışan Bernar Nahum gibi birikimli işadamlarının da etkisi var. Onların kökenlerinden gelen işbirliklerini keşfedip onu devamlı yanında tutması dahi, Vehbi Bey’in ne kadar zeki, ne kadar ileriye dönük bir yapıda olduğunu gösteriyor. Vehbi Bey böyle büyük okullardan mezun, büyük master’lar yapmış filan bir adam değil. Vehbi Bey halk adamıyken büyük zekâsıyla ipin ucunu yakalamış.

Sezgileriyle ve iyi telkinlere açık tavrıyla devletin desteğini, yatırımlarını en mantıklı, en akıllı şekilde kullanmış. Üstelik de tasarrufa çok büyük önem verdiği için de o büyük kalkınmayı sağlamış. Yani aşağıdan gelip, fukaralıktan gelip de biraz para gören insanların bugün görgüsüzce neler yaptıklarını yaşıyoruz.

“Tasarruf yapardı” gibi, kabaca ve eksik bakıldığı zaman aleyhinde edilen sözler dahi gerçekte Vehbi Bey’in lehinde. Yani çok enteresan adam. Sadece kendi dikkati dışında devlete de, hükümet adamlarına da yazdığı mektuplarla ve bire bir görüşmelerde yaptığı telkinlerle akıllı, mantıklı olmanın yollarını devamlı araştırmış, söylemiş bir adam.

Biz tabii bunların pek çoğunu bilmiyorduk. Ama şunu biliyorduk, şunu görüyorduk, hiçbir partiye, hiçbir iktidara yüzde yüz sadakat göstermedi. Daima iyi geçindi ama dışında kaldı. Bu olayların hep dışında kaldı. Hatta Menderes iktidara geldiği zamanki büyük tazyiklerine rağmen, CHP’ye tavrı almadı mesela. Halbuki pek çok işadamı Menderes’e yaltaklanarak iş alıyordu. İnsanlar yeni öğrendikleri şeylere

karşı olayı keşfetmiş gibi hissederler kendilerini. A böyleymiş diye. Bu yüzden mesele durmuş oturmuş inananlardan çok yeni yetiştirilenler daha azgın dinci oluyorlar. Bunun gibi, parayı ilk kazanan adamlar etrafında komünistlerden müteşekkil olduğunu iddia ettikleri herkese paraları korumak için saldırıyor. Yani bizim komünistlerimiz de öyleydi. Yani sol düşünceyi öğrenir öğrenmez ilk iş patronlarla kavga ediliyordu. Vehbi Bey ise işçilerin emeği ile üretim yapıp satıyordu ve bunu iyi görmüştü. Birtakım rüzgârlara kapılıp mantıksız hatalar yapmadı. Siyasete girseydi, istese bakan da olurdu, milletvekili de olurdu...

Hepimizde saygı uyandırmıştı

Aslında çok ilginç bir yanı da var Vehbi Bey’in meslektaşlarını ve benim için. Biz Vehbi Bey’i bire bir karşımıza hiç almadık. Sermaye kesimine karşı hep tavrılı olduk fikri yapımızdan dolayı. “Deveyi hamutuyla yürütüyorlar” diye karikatürler yaptık, “para torbaları sırtında, halk açken”; bunları yaptık ama Vehbi Koç’u çizerek bunları hiç yapmadık. Herkeste saygı uyandıran bir tarafı vardı. Korkunun ötesine geçen bir de saygıydı bu. Kimseyi bire bir karşısına almadı zaten. Yani insani ilişkilerinde de çok ölçülü bir adamdı. Hep ölçülü yaşamış bir adamdı.”

“Vehbi Bey, siyasal olarak kendisini bütün partilere eşit mesafede konumlandırıyordu. Onu Cumhuriyetin macerasıyla eşdeğer bir ömür macerasını sürerken gördüm. Bütün Cumhuriyet’in gelişimi, daha sonra çok partili hayatın gelişimi, Türkiye’nin tüm bu kilometre taşlarında onun izleri de görülebiliyordu.”

ATV Haber Anchorman’i Ali Kırca

Ali Kırca: Siyasal olarak kendisini bütün partilere eşit mesafede konumlandırmaya çalıştı

Vehbi Koç’u biz tabii çocukluğumuzdan beri tanıyoruz. Neredeyse hayatımızla özdeşti Vehbi Bey. Türkiye’de yeni olan her şeyde, daha çocukluğumuzdan beri, hayatımıza yeni giren “şey”de –o şey her ne ise o anda, buzdolabıysa, çamaşır makinesiye, arabaysa– hep bir Vehbi Koç ismi vardı. Her zaman insana model olabilecek bir şeyi onda daha o zamanlarda görüp hissedebiliyorduk. O model, bu kadar büyük bir zenginliğin aslında bir iç zenginliğinden geldiğini anlatıyordu her seferinde. Televizyonun olmadığı dönemde bile siyah-beyaz gazete fotoğraflarına yansıyan Vehbi Koç fotoğrafları, bir tevazu adamıyla karşı karşıya olduğumuzu gösteriyordu ve yarattığı veya sahip olduğu şeylerin aslında herkesle paylaşılacak için yapılmış ve yaratılmış şeyler olduğuna inandığını bize gösteriyordu. İlle para kazanmak için yapılmış değil ama “Türkiye’de insanlar bir şeylerden yararlansınlar” gibi bir düşüncesi varmış izlenimini yaratıyordu. Bu doğru bir izlenim miydi, yanlış bir izlenim miydi bilemem çünkü daha sonra bunun tersini söyleyenler de oldu. Ama bende daha çocuk ruhuyla yarattığı izlenim, algılama böyleydi. Zaman ilerledikçe, gazetecilik-televizyonculuk mesleğine girdikçe onu daha yakından tanıma imkânını bulduk. Son zamanlarına kadar kişisel olarak tanıma fırsatını bulamamıştım. O talep ondan geldi. Bu görüşmenin işe yönelik hiçbir yanı yoktu. Çok ilginçti, benim ATV Haber’de anchorman olarak başlamamdan sonra ve daha çok da “Siyaset Meydanı”nın Türkiye’nin düşünce hayatına tabuları kıran bir program olarak yerleşmesinden sonra, “Siyaset Meydanı”nın fenomen olduğu o ilk yıllarda, bu ilginç gelişme Vehbi Bey’in de dikkatini çekmiş ve arkasındaki ismi merak etmiş. Dolayısıyla sadece tanışmak adına tanışmaktı bizim bir araya gelmemiz. Ortak bir dostumuzdan yardım istemiş görüşmemiz için. Ben de tabii Türkiye’nin iş dünyasında ve toplumsal yaşamında efsane olmuş bir isimle tanışma fırsatını yakalamış olmaktan çok büyük mutluluk duydum. Hemen kabul ettim. Nakkaştepe’ye çıktık birlikte. Beni kabul ettiği salondaki manzara beni hem şaşırttı, hem şaşırtmadı; aslında beklediğim bir manzaraydı ama buna rağmen bir sanayi devini çok müteva-

zı salonda görmek beni şaşırttı. Oda neredeyse boştu. Bir köşesinde bir masa vardı. Çok da eski bir masa olarak hatırlıyorum. O masanın etrafında oturduk. Sadece çaylar içildi ama üç saate yakın çok uzun bir sohbetimiz oldu. Ekrandan izlediği “Siyaset Meydanı” fenomenini yaratan isimle –onun penceresinden bakarak söylüyorum– tanışma isteğini ifade etti. Daha çok ben anlattım, o dinledi. Çünkü benim sorup onun anlatacak bir şeyimiz yoktu. Ben neredeyse bütün Türkiye gibi onun hakkındaki her şeyi biliyordum, bilinmeyen bir şey kalmamıştı o yıllarda. Benim açımdan sadece yüz yüze olmak ve kişisel olarak yakından gözlemleyebilmek önemliydi. Soracak sorum da yoktu gerçekten, bütün soruları da o sordu. Yaptığım işin önemine dikkat çekti. Türkiye için önemli bir şeyler yapmakta olduğumu söyledi. Doğrusu arkasında başka hiçbir beklenti olmayan bir görüşmeydi. Onun için de çok hoş oldu bence. Meslek hayatımda çok nadiren bu tür görüşmeleri yapmışımdır ve genellikle hep bir amaca yöneliktir görüşmelerimiz.

Ben anlatırken sürekli olarak beni gözlemlemeye çalışıyordu. Kendisi beni çok sevdiğini söyledi. Bilemiyorum, belki klasik, herkese söylediği bir şeydir. Güzel bir görüşmeydi ve birkaç yıl sonra da kaybettik. Doğrusu bu görüşmeyi çok büyük

“ Türkiye’de bir dönem emek-sermaye arasında çok yoğun çatışmalar, çelişkiler de yaşandı. Vehbi Koç’un ve şirketlerinin, o emek-sermaye çelişkisi içerisinde de tıpkı siyasi partiler karşısındaki konumlanışı gibi çok fazla debelenmeden, restleşmeden ve dolayısıyla da itibar kaybına uğramadan çıkmış olması da önemli bir artıdır. ”

bir şans olarak gördüm. İyi ki öyle bir görüşme olmuş; sonuçta gözlerimizin önünde giden bir serüvendi Vehbi Koç olayı ama tanışmadan gitmiş olacaktı. Benim açımdan güzel bir hatıra oldu, ayrıca o fırsatı da o yarattı.

Benim kimliğimi, kim olduğumu nereden gelip nereye gittiğimi kişisel ömür serüvenimi merak ettiğini gördüm. Ama daha çok programla ilgili konuştuk. “Siyaset Meydanı” üzerinde çok duruyordu. Ben “Acaba programa katılmak gibi bir niyeti var mı?” diye düşündüm, hayır öyle bir niyeti de yoktu. Sadece o programın Türkiye için önem taşıdığını ısrarla söyledi. Daha çok televizyon ve gazetecilik üzerine sohbet ettik. Birkaç nasihatını hatırlıyorum. Ekrandaki duruşumu, gazeteci-televizyoncu olarak değil insan olarak duruşumu çok beğendiğini söyledi. Tabii onca yılın tecrübesi ve sezgisiyle yaptığı bir değerlendirmeydi. O duruşu çok sevdiğini söyledi ve bozmamamı istedi. Özel bir sempatisi olduğunu hissettim. Ekrandan duyulan bir sempati, o gün karşılıklı göz göze bir teması dönüştü. Beklediğim gibiydi, benim yıllardır gözümde canlandırdığım insan da oydu. O tevazuyu gördüm, en azından çalıştığı, bulunduğu yerle ilgili ilk izlenim olarak. Ve tabii şu beni hiç şaşırtmadı: O müthiş zekâsı. Herkesin görebildiği şekilde, çok zeki bir insanla karşı karşıya olduğumu ben de anladım. İlerlemiş yaşına rağmen, belleğinin çok taze olduğunu gördüm. İsim hafızasının çok iyi olduğunu gördüm. Mesala bazı “Siyaset Meydanı” programlarından, oraya katılan kişilerden, konuşulanlardan söz etti, üzerinde ayrıntılı olarak durdu.

Siyasetten uzak, Cumhuriyet’le eşdeğer
Özenle, tüm yaşamı boyunca siyasal bir kimlik belirtmekten kaçındı. Siyasal olarak

kendisini bütün partilere eşit mesafede konumlandırmaya çalıştı. Dolayısıyla onu siyasi partilerin yürügesindeki ya da siyasi partilerin kimisine destek olmuş, kimisine karşı çıkmış bir işadamı olma görüntüsünden daha çok Cumhuriyet’in macerasıyla eşdeğer bir ömür macerasını sürerken gördüm. Cumhuriyet’in gelişimi, daha sonra çok partili hayatın gelişimi, Türkiye’nin tüm bu kilometre taşlarında onun izleri de görülebiliyordu. Tabii ki Türkiye’de bir dönem emek-sermaye arasında çok yoğun çatışmalar, çelişkiler de yaşandı. Ama Veh-

bi Koç’un ve şirketlerinin, o emek-sermaye çelişkisi içerisinde de tıpkı siyasi partiler karşısındaki konumlanışı gibi çok fazla debelenmeden, restleşmeden ve dolayısıyla da itibar kaybına uğramadan çıkmış olması da önemli bir artıdır. Bugün için bunlar çok uzak şeyler gibi geliyor Türkiye’ye. Ama 1960’ların sonunu, 1970’leri düşündüğümüzde ve dünyadaki gelişmelerle paralel olarak düşündüğümüzde, emek ve sermaye arasındaki çelişkinin Türkiye’de doğruya çıktığı bir dönemde, o çelişkilerin içerisinden sağ salım çıkabilirdi.

“ Vehbi Bey’in başarısının sırrı çok kişiseldir. Tamamen kişiseldir; çok iyi adamları bulması, büyük güven vermesi, kazandığını paylaşması, dünyaya açık olması; tüm bu özellikleriyle başarılı olmuştur. ”

Kanal D Haber Grup Başkanı M. Ali Birand

Mehmet Ali Birand: Hayatımın dönemeçlerinde hep Vehbi Koç vardır

Vehbi Koç konusunda objektif olamam, bu konuda tarafım. Çünkü Vehbi Koç, benim hayatımda son derece önemli dönemeçlerde önemli roller oynamış bir insandır. Eğer bugün ben gazeteci oldumsa Vehbi Koç sayesinde olmuşumdur. Eğer bugün ben gazetecilikte kaldıysa Vehbi Koç sayesinde kalmışımdır.

Üniversiteye giderken mutlaka çalışmam gerekiyordu. Kenan İnal o zaman Motor Ticaret’in başındaydı. 1960-61 yıllarından söz ediyorum. Aynı zamanda da ayağımdan bir ameliyat olmam gerekiyordu İngiltere’de. Vehbi Koç, Kenan İnal’a “Sen gönder onu bana” demiş. Ben ilk defa Vehbi Koç’la 1962’de karşılaştım. Vehbi Bey sordu, ben yanıtladım. “Galatasaray lisesi mezunuyum” dedim. “İngilizce biliyor musun?” dedi. “Hayır bilmiyorum” dedim. “Peki” dedi, “bana şunu söyle, lastik satabilir misin?” Çok şaşırdım. Birdenbire gözlerimin önünde, sırtıma lastik vurup mahalle arasında satma gibi bir görüntü belirdi. Tereddüt ettiğimi, etrafa bakındığımı görünce, “Ne o beğenmedin mi, küçümsedin mi?” dedi. “Hayır” de-

dim, “nasıl satılacağını bilmiyorum da onun için telaş ettim”... Hafif gülümsedi. Meğer UniRoyal’i o zamanlarda kuracakmış.

İşte ben geldim Vehbi Bey, çalışmak istiyorum!

Herhalde o kuruluş döneminde Uniroyal’e girebilmiş olsaydım demek ki beni bayi olarak alacaktı ve şimdi herhalde çok zengin bir insan olacaktım. “Ama” dedi “sen önce İngilizce öğren, ameliyatını ol ki sonra çalışarak bana ödersin” ve ben bunun üzerine İngiltere’ye gittim. İngilizce öğrendim, ameliyatımı oldum, kalktım geldim. Girmeden önce de, Abdi İpekçi’ye uğradım. Ben de çok meraklıyım gazeteci olmaya. Galatasaray Lisesi’nin dergisini yapıyorum. Sık sık Abdi İpekçi’yle konuşurduk. Bir keresinde ona dedim ki “Ne dersiniz, Londra’ya gidiyorum. Böyle böyle olacak.” Halit Kıvanç Londra’daymış ve dönecekmiş. “Onun yerine sen bize parça başına haber gönder” dedi. Böylelikle Londra’dan bol miktarda haber gönderdim; çok haberim çıktı. Orada yaklaşık 8-9 ay kaldım, döndüm. Döndükten sonra Vehbi Bey’den randevu

“Meslek hayatımın en zor günlerinde Vehbi Bey beni aradı ve şu tavsiyelerde bulundu: Bir, piyasaya vereceğin mal (32. Gün) en iyi mal olmalı. İki, ailen ve sevdiklerini etrafına daha sıkı topla, onlara kendini bir kucaklattır, onların sıcaklıklarının içine gir, hep onlarla beraber ol. Üç, spor yap, şişmanlama, sıhhatine dikkat et.”

istiyorum ama Vehbi Bey randevu vermiyor. Hay Allahım ne olacak? Çünkü bir yerde Vehbi Koç benim için harcama yapmış, maddi yanı bir yana ona manevi bir borcum, sözüm var. Şimdi gidip “İşte ben geldim Vehbi bey, teslim oluyorum ve çalışmak istiyorum” diyeceğim. Abdi Ağabe-y’e uğradım. “Ne yapmak istiyorsun?” diye sordu. Dedim ki “Valla benim kalbim gazetecilikten yana ama Vehbi Bey’e manevi bir borcum var; tabii maddi de borcum var ama daha çok manevi borcum var. Öde-mem lazım”. Nihayet Vehbi Koç’tan randevu alıp gittim. Vehbi Koç’la konuşurken dedi ki “Sen hayatta en çok ne yapmak istersin?” “Gazeteci olmak isterim” dedim. “Peki sen biraz dinlen, biraz etrafta dolaş, ben sana haber gönderirim” dedi. Aradan bir hafta, iki hafta geçti. Bir türlü Vehbi Bey’den ses yok. Sonunda telefon ettim, gittim. Dedi ki: “Bana bak oğlum, hayatta insan sevdiği işi yaparsa mutlu olur. Abdi İpekçi de beni aradı. Senin bu işe ne kadar meraklı olduğunu söyledi ve o da seni istiyor. Ben seni Abdi İpekçi’ye emanet ediyorum...” Ve ekledi: “Bana yaptığım masrafları geri ödemek istiyorsan çok iyi bir gazeteci ol. İşte o zaman ben de derim ki, böyle bir insanın böyle yetişmesine ben de yardımcı oldum...”

Türkiye’nin de senin de geleceğin Ortak Pazar’dadır

Ben gazeteciliğe böyle başladım. Hiçbir zaman da Vehbi Bey’le irtibatımız kopmadı. Yılda bir, sonra giderek altışar ayda bir hep görüşürdük. Hep sorardı, “Nasıl gidiyor? Ne yapıyorsun? Kaç paran var? Para biriktiriyor musun? Karın müsrif mi? Aile hayatın düzgün mü? Düzgün değilse bu iş yürümez”. Ve hep şunu söylledi: “Bile-mezsün beni nasıl mutlu ettin, çünkü çok iyi bir gazeteci oldun”. Milliyet’e girdikten 2-3 sene sonra gazete Brüksel bürosunu açmaya karar verdi. Abdi İpekçi beni oraya gönderiyordu. Gitmeden önce Vehbi

Bey’i ziyaret edip durumu anlattım. “Aferin, bana bak sana bir şey söyleyeyim, sen orda aynı zamanda İktisadi Kalkınma Vakfı’nın temsilciliğini de yap. Biz yeni bir vakıf kurduk. Orada ne olup ne bittiğini bize anlat. Bize haberler gönder, bilgilendir bizi, çünkü Türkiye’nin geleceği Ortak Pazar’dadır” dedi. Ve öyle yaptım. Yine önemli bir dönemde Vehbi Bey’le beraber olmuştum. Ne zaman Brüksel’e gelse mutlaka bana uğradı. Gelir, hep çok ilgilidir: “Bakayım yeni eşya almış mısın? Çok para harcıyor musun? Kaç para kazanıyorsun?”.

Piyasaya vereceğin mal en iyisi olmalı

Hayatımda diğer büyük bir dönemeç de TRT ile davalarının ortaya çıktığı dönemdir. “32. Gün”den dolayı açılan davalar moralimi olumsuz etkiledi ve çok rahatsız oldum. Gazetelerde aleyhimde yazılar yazılıyordu. Böyle bir dönemde Vehbi Bey beni aradı. “Gelsene sen bana” dedi. Gittim, dedi ki “Senin ne kadar sıkıldığını tahmin ediyorum. Bir tavsiyem var. Bu tavsi-

yemi tutarsan kurtulursun”. “Nedir efendim?” dedim. “Bak” dedi “Bir, piyasaya vereceğin mal en iyi mal olmalı. Yani ‘32. Gün’ bundan sonra eskisine oranla daha da iyi olmalı. İki, ailen ve sevdiklerini etrafına daha sıkı topla, onlara kendini bir kucaklattır, onların sıcaklıklarının içine gir, hep onlarla beraber ol. Üç, sürekli spor yap, şişmanlama, sıhhatine dikkat et.”

Bu üç şeyi yaptım ben ve bir sene içinde kurtardım kendimi. Dibe vurmaktan kurtardım. Ondan sonra Vehbi Bey’e gidip “Evet Vehbi bey, sizin dediğinizi yaptım. Çok teşekkür ederim” dedim, “Aferin oğlum” diye karşılık verdi. Ondan sonra Vehbi Bey’le tabii çok sık görüşmeye başladık. Arkasından belgeselinin yapılmasına başlandı. Belgesel fikri Suna Kırac’ın, İnan Kırac’ın fikriydi. Ben de hep söylüyordum; “Bakın Vehbi Bey 90 yaşına geldi, artık zamanıdır, onu konuşuralım” diyordum. Sonunda “Peki, bunu yapacak olursan sen yapacaksın” dedi. Onun tadına doyum olmaz belgeselini yaptım. Onun için benim hayatımın her yerinde Vehbi Koç vardı.

“ Vehbi Koç ve Koç Topluluğu hem Türkiye Cumhuriyeti'nin milli ekonomik politikasının bir ürünüdür, hem de dünkü yoksul ülkeyi, bugün AB'ye aday ülkeler arasına taşıyan bu ekonomik gelişmenin simgesidir. ”

Cumhuriyet Gazetesi Yazarı Prof. Dr. Emre Kongar

Prof. Dr. Emre Kongar: AB'ye aday Türkiye'yi yaratan simgelerden biridir

Türkiye Cumhuriyeti, endüstri devrimini kaçırdığı için gerileyen ve güçsüzleşen, gerileyip güçsüzleştikçe savaş yitiren, savaş yitirdikçe yine gerileyip güçsüzleşen Osmanlı İmparatorluğu'nun en sonunda yine yenilip işgal edilip ortadan kaldırılması üzerine verilen bir Kurtuluş Savaşı ile kurulmuştu.

Kurtuluş Savaşı kazanılmıştı ama elde avuçta hiçbir şey yoktu. Yaklaşık 11 milyon nüfus. Bunun okuma yazma bilme oranı yüzde 10, yani 1 milyon 100 bin kişi kadar. Bu nüfusun hepsi “kılıç artığı”; ya sakat, ya çocuk, ya çok yaşlı. Nüfusun yarısı verem, sıtma ve trahom. Ne ulusal fabrika var, ne endüstriyel üretim... Olanlar da yabancıların elinde.

Bu koşullar altında fabrika kurmak, neredeyse savaş kazanmaktan daha zor gibi görünüyordu; çünkü sermaye birikimi, bilgi birikimi, teknoloji, altyapı yatırımları gibi çok daha derin ve yaygın olanaklar istiyor. İşte bu olanaksızlıklar içinde ülkenin asıl bağımsızlık savaşının ekonomik alanda olacağını bilinciyle Atatürk ve arkadaşları, iki somut hedefe kilitlendiler:

Birinci hedef, mevcut yabancı yatırımların ve işletmelerin millileştirilmesi; ikinci hedef de, özel teşebbüs olmadığı için, devlet eliyle yatırımların yapılması ve ortamın kalkınmaya uygun bir hale getirilmesi. İşte Vehbi Koç bu ortamda, bu iki hedefe yönelen genç Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte gelişen ve büyüyen bir yapıya sahip oldu. Genç Cumhuriyet'in “devletçilik” politikası, pek çok insanın sandığı gibi “sosyalist” bir anlayışın ürünü değildi. Tam tersine İsmet İnönü'nün 1930 yılında Sivas demiryolunun açılış töreninde yaptığı konuşmada da vurguladığı gibi “Özel teşebbüsü asli öge olarak kabul eden” bir yaklaşıma sahipti. Vehbi Koç bu ortam içinde devletin inşaat işlerini “milli” görüş çizgisinde deruhte eden bir girişimcilik örneği verdi. Koç'un seçeneği, ne yazık ki o ortam içinde sadece yabancılar. Böylece Koç, genç Cumhuriyet'in ekonomi politikasının desteği ile gelişti ve büyüdü. Genç Cumhuriyet bir yandan Etibank, Sümerbank gibi yatırımlarla milli bir sanayi için altyapıyı hazırlıyor, öte

yandan yurtdışına yolladığı genç insanlarla bu yatırımların beyin gücünü yetiştiriyordu. Sümerbank Genel Müdürü Hulki Alisbah gibi yurtdışına yollanarak yetiştirilen bu genç mühendislerden daha sonradan Koç Topluluğu'nun üst düzeyinde yönetici olarak yararlanılması bir rastlantı değildir: Koç, sadece müteşebbis olarak değil, işletmeci olarak da Cumhuriyet'in yarattığı birikimden yararlanmıştır. Bir anlamda genç Cumhuriyet üç ana kurum yaratmıştır diyebiliriz: Basında, bizzat Mustafa Kemal Atatürk'ün emriyle Cumhuriyet Gazetesi; bankacılıkta, bizzat Atatürk'ün kendine yollanan paralarla kurduğu İş Bankası ve Cumhuriyet'le birlikte gelişen ve büyüyen Koç Topluluğu. Vehbi Koç işte hem Türkiye Cumhuriyeti'nin milli ekonomik politikasının bir ürünü, hem de dünkü yoksul ülkeyi, bugün AB'ye aday ülkeler arasına taşıyan bu ekonomik gelişmenin simgesidir.

“ Koç, sadece müteşebbis olarak değil, işletmeci olarak da Cumhuriyet'in yarattığı birikimden yararlanmıştır. Bir anlamda genç Cumhuriyet'in üç ana kurumundan biridir. ”

Prof. Dr. Talat Halman

“Bence kendi dehasını kurumsallaştırdı Vehbi Koç. Ve bu süreç de kendi içinde büyüleyici bir hikâyedir. 1960’lı yıllarda holding kurmaya karar verdi. Merak etmiş; özellikle Amerika’da büyük ticaret mekanizması nasıl çalışıyor, büyük sanayi nasıl organize oluyor? Hatırlayacaksınız, 1960’ların başlarında filan Amerika’dan birkaç tane heyet getirdi Türkiye’ye. Ve holding fikrini onlardan öğrendi.”

Prof. Dr. Talat Halman: Hem Cumhuriyetçi hem dindar bir insan olarak erdemini önemsiyorum

Vehbi Koç’un, bugün bile havsalamızın alması zor diye düşünebildiğim, bir hayal gücü insanı olması çok önemli. Bu açıdan bakmıyorlar Vehbi Koç’a. Çok gerçekçi, çok iyi planlayan, etrafında çalışacakları çok iyi seçen ve rasyonel sistem kuran bir hayal gücü insanı. Uzun süredeki görkemli başarısının temel nedeni bu hayal gücüdür. Bu memlekete, bu memleketi kurtaranlara ve yönetmeye başlayanlara inanmış, onlara karşı çok sağlam bir inanç duymuş. Bazı şeyler belki başlangıçta hoşuna gitmemiş, belki huzursuzluk duyduğu dönemler olmuş ama yeni Cumhuriyet’in yöneticilerine öyle bir inanç duymuş ki; “Bu memlekette dünya çapında çok büyük işler yapılabilir. Ben belki hazırlıklı değilim yeteri kadar. Belki sanayide ve ticarete tecrübem yok, yabancı dil bilmiyorum, eğitimim yok. İktisadi, maliyeyi hiç çalışmamışım. Ama bu ülke öyle bir devrim yapmış ki bu topraklarda böylesine dinamik insanlarla ve böyle genç bir liderlikle her şey yapılabilir, her başarı kazanılabilir” gibi bir inanca kapılmış. Bence bunu teşhis etmesi, bunu çok erken keşfetmesi ve çok iyi uygulaması Vehbi Koç’un dehasının ispatıdır.

Başarısının temelinde “ahlak” var

Hayallerini gerçekleştirmiş bir insan. Ve bunu yaparken hep ahlak açısından bakmıştır. Bunu sadece kişisel ahlak, toplumsal ahlak, rüşvet vermemek, hileye başvurmamak, müşteriye aldatmamak gibi çok basit ilkeler, –bunlar önemlidir ama ne de olsa kolay ve basit ilkeler– açısından düşünmemiş sadece, ticari olarak yaptığı işlerin memlekete yaran bakımından çok önemli ahlaki kararlar almış. Bunlardan biri nedir söyleyeyim size. Mesela bu bahsettiğim hiçbir zaman gerçekleşmeyen kitap için kendisiyle birçok sohbetler, mülakatlar yaptık saatlerce ki bunların bantları vardır Koç Topluluğu’nda. Orada benim sorularım üzerine iki şeyi çok özenle ve hatta çok iftiharla, hem ahlaki olduğu için iftiharla, hem de memlekete yarar sağlayacak işler olarak (1980’li yıllardaydı bu konuşmalarımız) iki temel tercih üzerinde duruyordu. Bu iki temel tercihi de neleli yapmaması gerektiğine ilişkin tercihlerdi: Bunlardan bir ta-

nesi “Ben hiçbir zaman altına yatırım yapmadım” ve ikincisi “Ben hiçbir zaman arsa spekülasyonu yapmadım” idi.

Yapacağı her şeyin istihdam yaratmasını istedi

Özetle söylediklerinden şu anlamı çıkarabiliriz: “Rantla kazanmadım. Yani yapacağım her şeyin istihdam yaratması üzerinde durdum. İnsanlara doğrudan doğruya faydası olması üzerinde durdum. Ben hele Ankara’da, 1920’li, 1930’lu yıllarda muazzam arsalar satın alsaydım, ki bedava kabilindendi arsalar, ondan beş, on, yirmi, otuz, hele kırk-elli yıl sonra Türkiye’de benzeri görülmemiş servet sağlayabilirdi bana. Ve bunun için de hiçbir şey yapmam gerekmiyordu. Sadece oturacaktım, zaman geçecekti gözlerimin önünden ve zaman geçtikçe o arsaların bedelleri muazzam, hatta astronomik ölçülere varacaktı. Ben hiçbir iş yapmaksızın, hiç iş yaratmaksızın, fabrika kurmaksızın, fiilen dinamik bir iş yapmadan, insanlara iş, görev, gelir sağlamadan, sadece bencil nedenlerle, kendime ve aileme muazzam bir servet kazandırmış olacaktım. Ama ben bunun yerine çalışayım dedim, müessese yaratayım, o müesseseleri Türkiye için, hatta dünya için örnek kurumlar haline getireyim, kazanabilirsem ondan kazanayım.”

Riskler var mı? Elbette var. Halbuki ötekilerin riski olmayacaktı. Altının değeri ne kadar düşse, hiçbir zaman belirli bir düzeyin altına inmeyecekti. O onu biliyordu. Arsalar; hele memleketin yeni başkentinde, büyümekte olan bir başkentte insan el koymuşsa muazzam arsalarla, onun rantını hem kısa sürede hem de özellikle uzun sürede muazzam ölçülerde sağlayabilirdi. “Ama ben asla bu yola gitmedim, bunu ahlaka aykırı olarak gördüm.” İşte bu ülküsünü, memleket için namuslu ve helal para kazanmak için, hem Cumhuriyetçi olarak, hem dindar bir insan olarak gösterdiği erdemi hâlâ çok önemsiyorum. Doğumundan bu yana yüz yıldan fazla geçti, 105 yıl geçti ve hâlâ onun tutumu geçerli. 80 bin küsur kişiye Türkiye gibi işsizliğin çok yüksek olduğu bir memlekette güvenilir maaş, devamlı, ömür boyu gelir sağlamak, çalışana hakkını vermek, iyi çalışanı ilerletmek... Böyle bir kurumun öncüsü olmuş müstes-

“ Vehbi Bey’in yaptıklarını, beşeri ve toplumsal bir görev olarak addetmesinin altını çizmemiz lazım. Vehbi Koç ticarette, sanayide, ihracatta, ithalatta döneminin idealizmini temsil ediyordu. Bu idealizmin çok güçlü bir sesiydi. ”

na bir insan.

Belki de denilebilir ki, Cumhuriyet döneminin, en önemli üç insanı sırasıyla Atatürk, İnönü ve Vehbi Koç’tur.

Çünkü Atatürk büyük vizyonu sağladı; yani kültürel bakımdan, devlet kurmak bakımından, yeni bir anlayış getirmek ve bir örnek ülke yaratmak teşebbüsü bakımından... İnönü bunun siyasi ve idari planda mekanizmasını getirdi ve yerleştirdi. Ve demokrasinin yerleşmesine de çok büyük katkıları oldu. Bunun iktisadi ve mali yönlerini de bence en büyük ölçüde bu zihniyetiyle ve yarattığı kurumlarla Vehbi Koç getirdi. Ben buna çok samimi olarak inanıyorum. Bunu beşeri ve toplumsal bir görev olarak addetmesinin altını çizmemiz lazım. Vehbi Koç ticarette, sanayide, ihracatta, ithalatta döneminin idealizmini temsil ediyordu. Bu idealizmin çok güçlü bir sesiydi. Yedek subaylığı yaparken, 1961 yılının Temmuz’unda yedek subay okulunu bitirip asteğmen çıkar çıkmaz sivil bir göreve verildim. Yedek subaylığı bir buçuk yıl kurulmuş olan Devlet Planlama Teşkilatı’nda (DPT) yaptım. Ve DPT’deki arkadaşların, yöneticilerin en çok düşündüğü konulardan biri, “Bu ilkeyi koyarsak, böyle bir maddeyi plan metnine eklersek İsmet Paşa ne düşünür, Vehbi Koç ne düşünür?” idi. Yani Vehbi Koç o kadar önemliydi.

Kendi dehasını kurumsallaştırdı

Bence kendi dehasını kurumsallaştırdı Vehbi Koç. Ve bu süreç de kendi içinde büyüleyici bir hikâyedir. 1960’lı yıllarda holding kurmaya karar verdi. Merak etmiş, özellikle Amerika’da büyük ticaret mekanizması nasıl çalışıyor, büyük sanayi nasıl organize oluyor? Hatırlayacaksınız, 1960’ların başlarında filan Amerika’dan birkaç tane heyet getirdi Türkiye’ye. Ve holding fikrini onlardan öğrendi. Araştırmalar yaptırdı. Ve hâlâ gerçekten bu memleketin iktisadi bünyesinde ve dinamiğinde en büyük faktör bence Koç Topluluğu’dur. O zaman boşlukları doldurmak sorunu vardı. Birtakım alanlara

eşit şartlarla gelecek birçok kimseler arasında bir tercih yapmak değil, bazı kurumları, bazı kişileri, birikmiş sermayeyi, eğer varsa, boş alanlara, en büyük ihtiyaçların olduğu alanlara davet etmek, hatta onu girmeye zorlamak gibi bir sorunu vardı devletin. O bakımdan eminim 1950’den önce, özellikle 1980’den önce büyük bir sorundu bu. Yani

hangi boşlukları kim, nasıl dolduracak? Kim güvenilir? En iyisini kim yapabilir? Onun için de çok şanslı durumdaydı Vehbi Koç; çünkü erken başlamıştı. Güvenilirliğini çoktan kanıtlamıştı.

“Cumhuriyet’in ilk yıllarında öncü olan ve birçok yatırım yaparak iş hayatının ne olduğunu bize öğreten, hayata bir ekonomik canlılık kazandıran Vehbi Bey gibi isimler oldu. Tabii bunların duayeni, lideri, sembolü Vehbi Koç’tur.”

Tarihçi-Yazar Turgut Özakman

Turgut Özakman: Cumhuriyet Türkiye’sinin tevazu içindeki işadamıydı

Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti olarak seçilen Ankara’nın yavaş yavaş şehirleşmeye başladığı 1923’lerde Vehbi Bey de dönemin genç işadamı adayları. Ama çok prensipleri olan, ağırbaşlı biri. Hayatından, yaptıklarından, bazı sözlerinden, tutumlarından biliyorum; Cumhuriyet’in ilk büyük tüccar tipinin prototipi gibi. Bu nesil, bu devletin nasıl kurulduğunu, büyük bir yatırım yapmanın anlamını, milli ekonominin bizim için hayati önemi olduğunu çok iyi biliyor. Bütün yoklukları, sıkıntıları, milli bir ekonomiye sahip olmamanın yarattığı trajedileri yaşamış bir kuşak. İster asker ister sivil olsun, şehirli olsun, köylü olsun, tüccar olsun, memur olsun, Mehmetçik olsun hepsi “Kuvayi Milliye ruhu” dediğimiz ruhtan nasibini almış ve paylarına düşeni mutlaka yerine getirmiş bir kuşak.

Yıllık masrafımızı Vehbi Bey karşıladı

Vehbi Bey biraz da Ankara’nın simgesi gibidir. Örneğin benim hatırladığım şöyle birşey var: Yedek Subay Okulu’nda öğrencilik yaparken yıllık çıkartmak istedik. Yıllığı çıkaracak paramız yok. İlan alınabileceği söylendi. Ne yapmamız gerektiği konusunda sağdan soldan birşeyler öğrendik. Gideceğimiz ilk kapı olsa olsa Vehbi Koç’un kapısı olabilirdi.

Şimdi, Ulus’taki Koç’un binasının üçüncü katında küçük, zemin çıplak bir oda, bir sarı cilalı çam masa, onun da üstü çıplak... Bizi orda kabul etti. Biz derdimizi anlatınca “Anladım, tamam” dedi. Çekmecesinden bir tane klişe çıkardı, “Bunu basın, aşağıya da inin size 50 lira versinler” dedi. Biz öyle yaptık, 50 liramızı aldık. Kâğıdımızı da aldık o parayla, matbaa parasını da çıkardık, yıllıkımızı bastık. O zamanki 37. Dönem Ordu-Donatım Okulu’ndan mezun olanların bir yıllık varsa Vehbi Bey’in sayesindedir. O 50 lira ne bitmez tükenmez, ne bereketli paraymış. Matbaadaki çalışanlara rakı bile götürdük o paradan, bizim için iyi çalışsınlar diye.

Ankara o dönemdeki yatırımlarla İstanbul’da olmayan şeylere bile kavuştu. Cumhuriyet Ankara’sı olağanüstü bir şehirdi. O dönemin işadamlarının en önemli özelliği kentin yaratılması için de çalışmış olmaları, halktan aldıklarını halka vermek gerektiğini bilmeleriydi. Vehbi Bey de bunu yapmış. Halka verecek büyümesi gerektiğini çok iyi biliyormuş... Ancak hiç reklam bile yapmamış. Bunu da böyle gizli kapaklı gibi, tevazu içinde

yapmış.

Cumhuriyet döneminin kahramanlarıyla, o dönemin işadamları arasında şöyle bir benzerlik var: O kahramanlar da “kahramanız” dememişler hiç. Kahramanlıklarını vitrine koymamışlar, pazarlamamışlar. Yaptıkları işin karşılığını beklememişler. İşadamları da öyle. Nereden kalkıp nereye doğru gitmemiz gerektiğini çok iyi bilen insanlarmış. Belki hepsi değildi onu bilemem ama ortada kalan, Cumhuriyet’in ilk yıllarında öncü olan ve birçok yatırım yaparak iş hayatının ne olduğunu bize öğreten, hayata bir ekonomik canlılık kazandıran Vehbi Bey gibi isimler oldu; ki sayıları çok azdır ve tabii bunların duayeni, lideri, sembolü Vehbi Koç’tur.

1950’li yıllarda Vehbi Bey’in Atatürk’e, dolayısıyla İsmet Paşa’ya, CHP’ye yakın olduğu söylenirdi. O tarihte Demokrat Parti yönetiminin Vehbi Bey’i de zorladığı, Demokrat Parti’nin yanında görmek istediği, partiye almak istediği, öyle bir açıklama yapmasını istediğini duyuyorduk. İş Bankası’nın o zamanki genel müdürünün Vehbi Bey’i zorladığı duyulmuştu mesela. Ankara küçük şehirdi... Vehbi Bey bunların dışında kalmak için bildiğimiz kadıyla çok büyük bir direnç gösterdi. Bu yönüyle bence çok önemli bir örnektir. Bugün de Vehbi Koç’un ilkelerini takip eden birkaç kişinin dışında kalanlar, ne yazık ki mutlaka ya iktidarın yanında yer alıyor açıkça, netçe –hatta örgütlenip iktidarın yanında yer alıyorlar– ya da dışarda kalıp iktidara karşı çıkmamayı ticaretin kaçınılmaz kanunu sayıyorlar.

Cumhuriyet’in halka dönük milli burjuvasıydı

Biz henüz ciddi anlamda bilinçli burjuva yetiştirmiş değiliz. Zengin yetiştirdik ama burjuva yetiştirmedik. Burjuva sosyal biliminde, sosyolojide falan aşağıları ama orada haksızlık ettikleri şudur: Bugün dünyanın paylaştığı en evrensel kurumların hepsi burjuvaların yarattığı kurumlardır... Yani onların da hakkını verelim. Ama o burjuvalar “hacıağa” değiller. Yani ağa değiller, şehir ağası da değiller. Türkiye’ye kazık attığı bilinen insanlarla işbirliği yapmazlar. Burjuva başka birşeydir. Burjuva millidir, burjuva halka dönüktür. Hiç olmazsa bizim burjuvamız bir tarihte böyle olabilmiş; iyi ki de olmuş. Eğer Türkiye’nin temel ekonomik kazanımları varsa işte Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan Vehbi Bey gibi burjuvaların sayesinde olmuştur.

“ Cumhuriyet döneminin kahramanlarıyla, o dönemin işadamları arasında şöyle bir benzerlik var; o kahramanlar da ‘kahramanız’ dememişler hiç. Kahramanlıklarını vitrine koymamışlar, pazarlamamışlar. Yaptıkları işin karşılığını beklememişler. İşadamları da öyle. Nereden kalkıp nereye doğru gitmemiz gerektiğini çok iyi bilen insanlarmış. ”

Mimar-Yazar Aydın Boysan

“Onun çevresini sert bir disiplin içinde tutmaya özen gösterdiği çok anlatıldı. Oysa Vehbi Bey’in çelik disiplin içinde yaşattığı tek kişi bizzat kendisiydi. Vehbi Bey kendisinden sonra bırakacakları uğruna, en sert sınırlar içinde herkesten önce kendini yaşattı.”

Aydın Boysan: Vehbi Bey kendisi için yaşamadı

Biz Vehbi Bey’le 1954’te, Arçelik’in Haliç’teki binasını inşa etmemiz vesileyle tanıştık. Kendisiyle kişisel bir yakınlaşmamız da oldu. İş ilişkimiz bir süre sonra sona erse de kişisel ilişkimiz ölünceye dek sürdü. O kişisel yakınlaşmalarda benim gördüğüm şey şuydu: Vehbi Bey kendisine son derece hakim bir insandı. Bırakmazdı kendisini hiçbir şekilde ve etrafındakilerin de öyle olmasını isterdi. Vehbi Bey’in her şeyden önce hiç unutamadığım bir mektubu var bana yazdığı. Bu birlikte gittiğimiz bir tatilde fazla içki içtiğimin eleştirisi. 1975 yılı Mart ayında Uludağ’da bir haftalık tatile gitmiştik. Birkaç gün sonra 23 Mart 1975 günü, oteldeki odamda bir zarf buldum. Bu Vehbi Bey’den gelen yaklaşık 500 kelimelik bir mektuptu; bana ölçüsünü kaçırdığım için içkinin tehlikelerini anlatıyor, düzgün yaşama öğütleri veriyordu. Aynı otelde, aynı tatilde olduğumuz halde söylememiş, yazmıştı. Ayrıca bir kopyasını da kapalı bir zarf içinde eşime de yollamıştı. Bunun arkasından 3-4 tatilimizde daha bana yine mektuplar yazdı ve hatta bunları daha öncekileri deklare ederek yazmıştı; “Sana bunları daha önce yazmıştım, yine beni dinlemiyorsun” diyerek... Yazmayı çok severdi. Çok da haklıydı. Yazılmayan şey unutulup gidiyor. Şimdi bende üç-dört klasör var Vehbi Koç’la yazışmalarımızı içeren.

Geçmiş zamanı değil, geleceği yaşardı

Vehbi Bey, Halk Partisi divanındaydı bir ara. Daha sonra Adnan Menderes ve DP, iktidarlarının sonuna doğru Vatan Cephesi diye bir şey kurdular. Herkesi oraya toplamaya çalıştılar. Bu arada Vehbi Bey’i de kendilerine almaya çalıştılar. Vehbi Bey reddetti bu işi ve –kitabında da yazdı bunu– “İsterseniz beni batırabilirsiniz, ben de kalkar Ankara Etlik’teki bağ evine çekilir otururum, hiçbir şey değişmez” dedi. Bu cevabı verdi, korkmadan çekinmeden... Bu unutulur bir yanı değil Vehbi Bey’in.

Hep ilkel, ölçülü ve programlı yaşadı Vehbi Bey. Tatillerde de hep programı vardı. “Saat 9’da lobide buluşalım, 09.20’de kahvaltıya oturalım, 10.30’da odamıza çıkıp değişelim, 11.00’de yürüyüşe çıkalım” dedi mi, bu budur; başka bir şey yapılmazdı. Lüks yerlere de gitmezdi. İzmir Çeşme’de Nebi-oğlu Tatil Köyü’ne gittik bir defa; yine yürüyüşler, denize giriş çıkış, yemekler hep programlıydı. Onun program yapamadığı tek şey benim içki içmem oldu.

Diploması yoktur, okumadı. Kendini öyle yetiştirdi ki dünya-

ya yaygın iş yapma fırsatları yarattı. Ford’u Türkiye’ye getirdi. Buna benzer çok daha ileri hamleleri vardır Vehbi Bey’in ve o hamleleri 1901’de Ankara’da doğmuş bir adamın nasıl yapabildiği doğrusu fevkalade merak edilmeye değer bir hadisedir. Kafası çok çalışıyordu ve ilerlemeye hırslı ve hevesli idi. Gelişme hırısı vardı sürekli olarak. İşini sağlığında oğluna bıraktı ama çalışmaktan hiç vazgeçmedi. Uzak kontrolünü her zaman sürdürdü.

Sürekli olarak haberleri dinlerdi radyodan, televizyondan. Dünya ahvalıyla ilgiliydi, memleket ahvalıyla ilgiliydi; her şeyle ilgiliydi. Gelecekte ne olacağıyla müthiş ilgiliydi. Geçmiş zamanı değil de gelecek zamanı yaşamayı, zaten holdin-gi de bu noktaya getirmesinin kaynağıdır. Düşünün ki Ankara’da bir bakkâl dükkânıyla başladı Vehbi Bey işe. Ankara da 1920’li yılların Ankara’sı ki yürekler acısı bir yoksulluk içinde bir şehir. Şimdiki haliyle kıyas kabul edemez.

Sözüne çok güvenilir bir işadamıydı

Vehbi Bey’le arkadaş olunur muydu? Bu kelimeyi kullanmak bile biraz zor ama Vehbi Bey’in sürekli ilişkide bulunduğu insanlar oldu. Mesela Ayduk Koray ki gerçekten müstesna insanlarımızdan birisidir. Buna benzer bazı ilişkileri vardı. Her türlü insanla görüşmeye istekliydi, hevesliydi. Bir defasında Abant’ta tatile gitmiştik ve yürüyüş yapıyorduk yol kenarında. Derken bir at gördü, gittik atın yanına. Atı anlatmaya başladı

“İşadımı olarak sözünden ve imzasından dönmediğini, bunun için bahane aramadığını, sözünün ve imzasının gereğini muhakkak yerine getirdiğini gördüm. Ama karşı taraf sözünden dönerse veya sözlü ya da yazılı anlaşmalarına uymazsa, azıcık itiraz ederse Vehbi Bey acımasız bir insan olurdu.”

bize; kulakları şöyledir, bacakları böyle olmalıdır, sağısı şöyle olmalıdır, kuyruğu bilmem ne olmalıdır ve dedi ki “Babam bana bağ evine gidip gelmek için bir eşek almıştı ama yorgun bir eşektir, kulakları düşüktü. Eşek de, at da kulakları dik olmalı” ve ben de kendisine takıldım “İnsanlardan anlamaya başlamak için eşekleri kademe mi yaptınız?” diye.

İşadımı olarak sözünden ve imzasından dönmediğini, bunun için bahane aramadığını, sözünün ve imzasının gereğini muhakkak yerine getirdiğini gördüm. Ama karşı taraf sözünden dönerse veya sözlü ya da yazılı anlaşmalarına uymazsa, azıcık itiraz ederse Vehbi Bey acımasız bir insan olurdu. Yapılacak tek iş anlaşmalara uymaktı. Nasıl konuşuluyorsa öyle davranmaktı. Doğrusu oydu.

Bir deniz kaçamağı

Bir güzel anımız daha var. 1965 seçimleri, yanılmıyorsam 10 Ekim'deydi. O tarihlerde Vehbi Bey ilk defa Arçelik'e Çayırova'da alınan arsayı görmeye geldi. Rahmetli Hulki Bey ve Lütfü Doruk beylerle birlikte gezdik araziye. 500 küsur dönüm yer almıştı biz orada. Sütüce'deki yer onun yüzde 1'i kadar yoktu neredeyse. Vehbi Bey dolaştıktan sonra “Dağı taşı satın almışsınız, gözünüz doymamış” dedi; isyan etti. Sonra Hulki Bey “Hadi bir yemek yiyelim Tuzla'da” dedi. Tuzla'da benim bildiğim bir köfteci vardı. Hulki Bey önceden gitti, Lütfü Bey'in işi varmış ayrıldı; biz de Vehbi Bey'le bir arabayla gidiyoruz. Mezarlığın yanından geçiyoruz, hava o kadar güzeldi ki “Yahu bir denize girelim” dedi. “Mayo yok” dedim, “Donla gireriz ya...” dedi. Biz ikimiz Vehbi Bey'le donla denize girdik orada. O kadar da güzel, hoş idi ki o denize giriş. Köftecide Hulki Bey bir masaya oturmuş, masayı hazırlatmış, yandaki masada da iki genç adamla konuşuyor.

Hulki Bey, Mülkiye mezunuydu. O iki genç adam da Mülkiye mezunmuş, yedek subay okuluna gelmişler oraya. Masadan masaya sohbet de oldu, birbirimize takıldık. Yemek biterken o iki genç adam “Nereye gidiyorsunuz?” dediler, “İstanbul'a gidiyoruz” dedik. “Bizi de alır mısınız?” dediler. Vehbi Bey'in yüzüne baktım, kravatını giydi o sıra, başıyla olur verdi; “Gelin” dedik. Vehbi Bey öne oturdu, şoförün yanına; biz üç kişi arkaya oturduk. Yedek subay okulundalar ya “Amca” diyorlar Vehbi Bey'e, “sen mühim bir adama benziyorsun, bizim okul kumandanını tanım mısın? Bize izin alır mısın?”. “Ben onu tanımam ama Cevdet Sunay'ı tanırım” dedi. Dürttüler birbirlerini, gülüştüler bunlar. Bir süre daha geçti, “Amca senin adın ne?” dediler; Vehbi Bey “Ben Vehbi Koç'um” dedi. Çocuklar kah kah kah tepiştiler. Üs-

küdar Meydanı'na gelir gelmez, –o zaman köprü de yoktu– kaçtılar. Vehbi Bey'in kişiliği bir bütünlük içinde değerlendirilmelidir. Onun çelik bir disiplinden yana oluşu, bu yönden ele alınmalıdır. Kurtlar sofrası olan iş hayatında başka türlü davranabilmenin sonunda hesaba gelir bir sonuç alınamazdı. Onun çevresini sert bir disiplin içinde tutmaya özen gösterdiği çok anlatıldı. Oysa Vehbi Bey'in çelik disiplin içinde yaşattığı tek kişi bizzat kendisiydi. Vehbi Bey kendisinden sonra bırakacakları uğruna, en sert sınırlar içinde herkesten önce kendini yaşattı. Kendisini dünya nimetlerinden, maddi olanaklarını kullanmadan uzak tuttu. Öyle zaman oldu ki neşelenmeyi bile kendine çok gördü. Ben onun hayatını üç sözcükle özetliyorum: “Kendis için yaşamadı”.

“Vehbi Koç ‘milli müdafaa’ taraflısı, Cumhuriyet’e, Atatürk’e inanmış bir Ankaralı. Cumhuriyet’le beraber ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek için bir arayış içinde ve Cumhuriyet yönetimi de Cumhuriyet döneminde iş hayatını yönlendirecek kadrolar oluşturmaya çalışıyor. İlişki karşılıklı arayışla başlıyor.”

İşadamı Can Kırac

Can Kırac: Milli mücadele ruhu ile çalışırdı

Vehbi Koç, bir girişimci olarak, ama girişimciliğin ne olduğunu bilmeden, içindeki bir içgüdü ile Cumhuriyet döneminin iş dünyasının önderi olacağını bilen bir iradeye sahip. Bazıları bunu tesadüf olarak yorumlayabilir, fakat Vehbi Koç’un o bakkal dükkânı noktasından sonra, Ankara Ticaret Odası’na üye olarak katılması, ilk şirketini kurması ve ondan sonra da Ankara Ticaret Odası Başkanlığı’na gelmesi, Ankara’nın Cumhuriyet’in merkezi olma olayını bir işadamı algısıyla değerlendirilmesi, orada kendine bir alan açması, bunlar hep içgüdülerinde olan özellikler. Ve tabii her attığı adımdan sonra bir şeyler öğreniyor, ondan kendine göre hisse çıkıyor, gelecek adımını ayarlıyor.

Cumhuriyetin ilk kuruluş yıllarında Vehbi Koç’un bence en etkilendiği olaylardan birisi gayrimüslimlerin Ankara’daki iş hayatına hakim olmaları. Avrupa’ya gittiği zaman da en etkilendiği şey büyük mağazalar. Ve kendine göre hayal kuruyor: “Ben Ankara’da böyle bir mağazaya sahip olacağım.” Bunu gerçekleştirmek için o zaman gene Ankara’daki başarılı işadamlarının kimlerle çalıştığını araştırıyor ve gayrimüslimlerin o alanda önemli kişiler olduklarını görüyor ve yanına onları alarak öyle bir halka, beraberlik kurmaya başlıyor. Vehbi Koç ne bir ekonomi eğitimi almış, ne sosyal bilgiler eğitimi almış ama hep sezerek bunları görmüş ve o yanına alıp kuracağı ilk

çalışma takımının ortaklık satışı ile işe başlamasının doğru bir karar olacağını hissetmiş. Başka bir alanda başarılı olduğunu gördüğü adamı yanına alıyor ve ona diyor ki “Sen benim ortaklık olacaksın.” Küçük bir maaş fakat büyük bir ortaklık payı. Dolayısıyla Koç Topluluğu’nun bu ilk adımlarında Vehbi Koç’la beraber çalışanlar, kendi işlerinde çalışıyormuş duygusuyla işe yöneliyorlar.

Tabii o dönemde Vehbi Koç’un, özellikle Ankara Ticaret Odası yönetimine girmesi, Yönetim Kurulu Başkanlığı yapması ve 1940’lı yılların son döneminde Cumhuriyet Halk Partisi’nin Kırklar Meclisi’ne katılması. Tüm bunlar Vehbi Koç’un aldığı stratejik kararlarda çok önemli adımlar oluyor. O dönemde, Kırklar Meclisi’ne Halk Partili politikacıların yanında siyasette olmayan insanlar da alınıyor. Bunlar arasında Vehbi Koç da var. Vehbi Koç bu Kırklar Meclisi üyeliğinde önemli bir deneyim kazanıyor, politikaya yönelme arzusunu bence tatmin ediyor ve kendisinin politikacı olamayacağı sonucunu çıkarıyor. Ancak Vehbi Koç ‘milli müdafaa’ taraflısı, Cumhuriyet’e inanmış, Atatürk’e inanmış bir Ankaralı. Vehbi Koç, Cumhuriyet’le beraber ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek için bir arayış içinde ve Cumhuriyet yönetimi de Cumhuriyet döneminde iş hayatını yönlendirecek kadrolar oluşturmaya çalışı-

“ Vehbi Koç'un tipik bir politikası vardı. Hem iş hayatında, hem de büyük ölçekli sosyal girişimlerde tek başına kalmayı hiç istememiştir. Hep yanına başkalarını katmıştır. Türk Eğitim Vakfı'nın kuruluş liderliğini yapmıştır ama İstanbul'un kodaman işadamlarını kurucu olarak zorlamıştır. Her insanın kendi imkanlarına göre topluma yardım etme ihtiyacı vardır. Vehbi Koç bu duyguyu ülke çapında bir yarara yönlendirdiği zaman, buna öncülük yapmış olmasından kendine bir pay çıkarmıştır. ”

yor. Çünkü hiçbir şey yok. Dolayısıyla o zaman en önemli özellik girişimci olmak. Vehbi Koç'un Meclis çatısının onarımındaki kiremitleri temin etme işini üstlenmesi, Numune Hastanesi'nin yapımını üstlenmesi bu girişimciliğini kanıtlanması açısından çok önemli oluyor. Dolayısıyla Ankara'da bürokraside "Yahu bu adamda iş var" görüşü yerleşmeye başlıyor. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ve İsmet Paşa'nın önem verdiği, önünü açtığı önemli işadamlardan biri oluyor...

İnançlı bir Cumhuriyetçiydi

Vehbi Koç haddi zatında sosyal demokrat yapıda bir işadamı. Kapitalist bir işadamı değil. Dolayısıyla İsmet Paşa ile olan beraberliği, İsmet Paşa'ya verdiği değer ve İsmet Paşa'nın Vehbi Koç'a verdiği değer, Vehbi Koç'un fikirlerinin onların fikirleri ile çok aykırı düşmemesinden kaynaklanıyor. Vehbi Koç inancılı bir Cumhuriyetçiydi. Siyasi çalkantılı dönemlerde sık kullandığı tabir hep "Biz milli mücadele ruhuyla çalışmalıyız"dı. Cumhuriyet'in ilk kuruluş hazırlıklarında gösterilen o iradeyi Türkiye'nin gelişme süreci içerisinde hep öne çıkarırdı. Mesela vergi ödeme konusunda Vehbi Koç, o zamanki iş dünyasına –özellikle ilk gelir vergisi çıktığı zaman– liderlik yapmıştır.

Siyasette ikinci şok

Vehbi Bey'in "ikinci şok" diyebileceğimiz siyasetle karşı karşıya gelmesinde, Adnan Menderes'in Vehbi Koç'u Halk Partisi'nden Demokrat Parti'ye çekmek için yaptığı baskılar var. O baskıların, işte milli koruma kanunlarıyla Vehbi Koç'u evinden alıp Ankara'da makama çağırması, kapılarda özel kalemde bekletmesi, böyle şeyler, üst üste

gelmiş olaylar. Vehbi Koç bu baskıya çok direnmesine rağmen Halk Partisi'nden istifa etme kararını önleyememiş. Vehbi Koç sonraki hayatında Halk Partisi'nden istifa etmiş olmasını kendi hayatı için siyasi görüşleri bakımından bir leke olarak kabul etmiştir. İleride Türkiye'nin ekonomik gelişmesini yazacak tarihçiler ve ekonomistler bunu daha iyi göreceklerdir. Vehbi Koç bu ilişkilerinde bürokratlara ve politikacılara menfaat sağlayıcı hiçbir girişimde bulunmamıştır.

Vehbi Bey'le ilgili çok önemli ikinci alan ise sosyal sorumluluk konusundaki girişimleridir; özellikle eğitim konusunda. Yal-

nız Vehbi Koç'un tipik bir politikası vardı. Yani kurduğu vakıflarda bile bir Vehbi Koç tarafı var. Hem iş hayatında, hem de büyük ölçekli sosyal girişimlerde tek başına kalmayı hiç istememiştir. Türk Eğitim Vakfı'nın kuruluş liderliğini yapmıştır ama Türk Eğitim Vakfı'nın kurulmasında İstanbul'un kodaman işadamlarını kurucu olarak zorlamıştır. Buraya katılmanız lazım diye... Her insanın kendi imkânlarına göre topluma yardım etme ihtiyacı vardır. Bu doğal bir duygudur. Vehbi Koç bu duyguyu ülke çapında büyüttüğü zaman bundan hem mutluluk duymuştur, hem de öncülük yaptığı için gururlanmıştır.

Ekonomist Ege Cansen

“Vehbi Bey’in yetiştiği devrede, ki halen de öyledir ama özellikle de o devrede, devlet her şeydi. Nitekim bu kendi özdeyişinde net olarak görülür: ‘Devlet yoksa ben yokum, Devlet varsa ben varım.’ O devirde devlet, devleti inşa etmek, devlete katkıda bulunmak, hayatta kalmanın temel unsuruydu.”

Ege Cansen: Vehbi Bey’in amacı sürekliliği sağlamaktı; hem holdinginde, hem de tüm eserlerinde

Vehbi Bey 1901 doğumludur. Bu demektir ki Osmanlı tebaası olarak doğdu. Türkiye 1. Dünya Harbi’ne girdiğinde on dört yaşındaydı. 1. Dünya Harbi’nden mağlup çıktığında 17 yaşındaydı. 1923’te Türkiye Cumhuriyeti kurulana, yani 23 yaşına kadar Vehbi Bey bir Osmanlı’ydı. O oluşum, zaten devam eden bir süreçti, kesintisiz olarak. O bakımdan Osmanlı dönemi, Türkiye dönemi diye baktığımız zaman bence orada yapay bir kesiklik yaratıyoruz. Aslında hepsi aynı çizginin devamı. Vehbi Bey’in girişimciliğine, doğuşundan itibaren Türkiye’nin içinde bulunduğu ortam neden oldu. Aslında bu bir hayatta kalma ortamıdır. Varolma mücadelesi veren Türk milletinin bir ferdidir. Kala kala zaten bir tek Ankara kalmıştır. Bu bir yaşam mücadelesidir; acaba Türklüğü devam ettirebilecek miyiz, yoksa silinip gidecek miyiz? Türkler o zaman öyle bir baskı altına girdiler ki, “Biz kendimiz ayakta dururuz, biz de yaparız” mücadelesi veriyorlar. İşte Vehbi Bey’i yaratan motivasyon budur aslında. O devirde daha onun gibi birçok işadama çıkmıştır. Kimisi beslemedir, yani devlet eliyle işadama yapılmıştır vs. Onlar, Vehbi Bey’in bir bakıma dehası onlarda olmadığı için sürdürememişlerdir. Zaten belki de Vehbi Bey’in başarısı sürekli olmaktadır. Bizatihi büyümüş, büyük bir işadama olmasından daha önemli olanı, sürekliliği tesis etmiş olmasıdır.

Ömrü aşan hedefler

Vehbi Bey’i benim tanıdığım günden itibaren kafasındaki bir numaralı gündemin sürekliliği sağlamak olduğunu anladım. Vehbi Bey zaten geldiği noktaya halletmişti meselesini. Daha 50’lerde çok zengin bir adamdı. Milletın yamalı pabuçlarla gezdiği dönemde. O kafaya kurumsallaşma ve sürekliliği takmıştı. Ölümünden sonra bu işler nasıl devam etsin? Zaten Vehbi Bey’i tanımlayan güzel cümlelerden bir tanesi de “Her-

kesin ömrünü aşan hedefleri olması lazım” deyişidir. Ailesi de bu ilkeyi benimsemiş ve kullanmıştır. Zaten dünyalığını halletmişti. Onun için ondan sonrası vardı. İşte o da kurumsallaşma ve hadiseyi devam ettirme. Şimdi Vehbi Bey’in içinde bulunduğu o döneme geri gelirse, bu bir idame-i hayatı, ayakta kalmaktı, kalabileceğini ispat etmekte. Burada çok kuvvetli milliyetçi duyguların olduğunu görüyoruz. Ve buradaki milliyetçilik, din milliyetçiliğinden ırk milliyetçiliğine dönmüştür.

Vehbi Bey olayların nasıl gelişeceğini gördü. Türkiye’nin, daha doğrusu Türklerin artık yeni Türkiye’de asli unsur olacağını ve her şeyin Türklere doğru geçeceğini gördü. Dolayısıyla olaylara eski tabirle tekaddüm etti, gelmeden önce pozisyonladı kendini.

Amerika’yı erken keşfetti

Amerika ile işbirliği yapması çok pratik bir sebebe dayanır. Vehbi Bey Amerika’nın dünyanın en büyük gücü olduğunu biliyordu. Türkiye’deki ekalliyet, iş hayatına hakim olan ekalliyet Avrupa firmaları ile büyümüşlerdi. Yani Türkiye’deki ekalliyet çok fazla Amerikan firmalarına yönelmemişti. Daha çok Avrupa’ya gidip geliyorlardı. Demek ki Avrupalı firmalar zaten kapışılmıştı. Ortada Amerikalı firmalar kalmıştı. Yani birisi ile çalışacak idiyse Avrupalı firmaları zaten almışlardı öyle veya böyle. Orayı boş alan gibi gördü. Hele hele gerek 1. Cihan Harbi’ni Almanya’nın kaybetmesi ve 2. Cihan Harbi’ni de kaybettiğinin belirlenmesi üzerine zaten Vehbi Bey kesin kararını vermiş ve Amerika’nın yolunu tutmuştu. Çünkü mağluplarla çalışılmaz.

Bir de tabii stratejisinin ikinci önemli yanını da ortaya koydum. Vehbi Bey’in yetiştiği devrede, ki halen de öyledir ama özellikle de o devrede, devlet her şeydi. Dolayısıyla Vehbi Bey devlet olmadan kendisinin de olamayacağına inandı. Ni-

“ Vehbi Bey’in çok doğru gördüğü önemli bir konu da partnerinin kim olacağıydı. Vehbi Bey Amerika’yı erken keşfetti. İş yapacağı, ‘acenta’ olacağı şirketleri hangi ülkeden bulacağını belirledi. O partnerini Amerikalılar olarak seçti. Cihan Harbi’ni Almanya’nın kaybetmesi ve 2. Cihan Harbi’ni de kaybettiğinin belirlenmesi üzerine zaten Vehbi Bey kesin kararını vermiş ve Amerika’nın yolunu tutmuştu. Çünkü mağluplarla çalışılmaz. ”

tekim bu kendi özdeyişidir; “Devlet yoksa ben yokum, devlet varsa ben varım” şeklinde. O devirde devlet, devleti inşa etmek, devlete katkıda bulunmak, devletle iyi geçinmek, devletin stratejilerine paralel hareket etmek hayatta kalmanın temel unsuruydu. Devlete sadık kalmak için siyasete uzak durmuştur. Çünkü o kalıcı olanın devlet olduğunu biliyordu. “Hareketli Kâbe’ye göre namaz kılınmaz” derdi; yani Kâbe’nin yerinin sabit olması lazım. Vehbi beyin gördüğü “temsilcilik” formülüne dikkat çekmeliyiz. Batı firmasını temsil etmek ne demek? Teknoloji transferinin Türkiye’deki rantını almak de-

mek. Şimdi Vehbi Bey’in kullandığı bir tabir vardı; “Onlar kimin acentası?”. “Acenta” derdi o, yani mümessil. Şimdi bakıyor ki teknoloji gelişmiş firmaların acentası olmak lazım. Vehbi Bey’in yakaladığı önemli nokta budur. İkinci olarak keşif sahibi yabancı firmaların Türkiye mümessili olmak. O keşif yapılan teknolojinin rantını gördü. Vehbi Bey’in çok önemli bir özelliği de tüm bu şirketlerinin ilerde dağılmasını önleyecek kurumsal bir yapı kurma ihtiyacını farketmesidir. Çünkü kendisi hayata gözlerini yumduktan sonra, belki birkaç nesil sonra bile hisselerin herhangi bir

kavga nedeniyle dağılmasını önlemek istedi. O zaman “holding” formülünü buldu. Onun kafasında kurduğu formül, mülkiyet ayrılığı kavgasını, operasyonel şirketlerden tepedeki finansal şirkete taşımaktır. Vehbi Bey’in formülü buydu. Vehbi Bey bir tüketim adamı değildi. Böyle olunca onun da ideali ne oluyordu? Bunları kurdum, bunlar yıkılmasın. Yani bir sanatçı gibi eserlerini muhafaza etmek istiyordu. Oradan kendisine kazanç gelmesi peşinde değildi. İşte bu kurumsallaşmayla, adını yaşatacak kurumlarla; hastaneydi, okuldu, üniversiteydi kalıcı eserlerle idealize etti markasını.

TÜSİAD Başkanı Ömer Sabancı

“1926 yılında, Türkiye'nin zor ve sıkıntılı günlerinde, Koç şirketlerinin, mütevazı adımlarla iş dünyasına giren Vehbi Koç'un geniş ufku ve enerjisiyle gelişip büyüyerek, 1963 yılında Koç Holding'e dönüştüğünü görüyoruz.”

Ömer Sabancı: Geniş ufku ve enerjisiyle çağdaş Cumhuriyet'e damgasını vurdu

Cumhuriyetimizin kuruluşu çok çetin şartlarda gerçekleşti. 1920-1930'lu yıllarda, Büyük Millet Meclisi'nin yasama ve denetim faaliyetiyle, toplumsal uzlaşma ortamında hukuksal ve kurumsal altyapı hayata geçirilerek, Cumhuriyet rejimine modern bir devlet yapısı kazandırılmıştır. 1930-1940'lı yıllarda ise, dünyada yaşanan "Büyük Kriz" ortamında, genç Cumhuriyet, ekonomik gelişmeye elverişsiz bir ortamla karşı karşıya kaldı. Buna rağmen, devlet eliyle kurulan çimento ve şeker fabrikaları sanayileşmenin ilk adımlarını oluşturdu. 1940-1950'li yıllara ise "İkinci Dünya Savaşı" ve sonrasında yeni kurulan dünya düzeni damgasını vurdu. Türkiye Cumhuriyeti, savaş sonrası kurulan yeni düzende kendine saygın bir yer buldu. Özetle, Cumhuriyet'in ilk 30 yılının dünya konjonktürü açısından çok zor dönemlerle örtüştüğünü görüyoruz. 1926 yılında, Türkiye'nin zor ve sıkıntılı günlerinde, Koç şirketlerinin, mütevazı adımlarla iş dünyasına giren Vehbi Koç'un geniş ufku ve enerjisiyle gelişip büyüyerek, 1963 yılında Koç Holding'e dönüştüğünü görüyoruz.

Koç Topluluğu'nun gelişmesindeki en önemli aşamalardan biri de kurumlaşma çabasıdır. 1938 yılında Vehbi Koç, şahıs firmalarının uzun ömürlü olmadıklarını görerek girişimlerini bir anonim şirket olarak düzenlemiş ve bu şirket, zamanla Koç Topluluğu'nu meydana getiren şirketlerin temeli ve gelişme merkezi olmuştur. Topluluğun gelişmesinde bir sonraki adım, 1940'ların sonuna doğru imalat sanayiine yöneliştir.

Türkiye'de, özel sektörün de kendine yer bulduğu yaygın bir kalkınma hamlesinin, 1950 yılından sonra başladığını biliyoruz. 1950-1990 yıllarını kapsayan 40 yıllık dönemde, ağırlığı giderek özel sektöre kayan bir hızlı büyüme dönemi yaşadık. Bu hızlı büyümenin getirdiği makro dengesizlikler, zaman zaman ekonomik istikrarın bozulmasına, hatta demokratik rejim kesintilerine neden oldu ama hedeften sapılmadı. Hedef, Atatürk'ün belirlediği gibi "çağdaş uygarlığı" yakalamaktır.

Sayın Vehbi Koç, toplumsal sorumluluğu, etik davranışları ve başarılı şirket yöneticiliğini ön planda tutan sanayici ve işadamları kimliğiyle, son 40 yıldır süregelen özel sektör ağırlıklı kalkınma hamlesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Vehbi

Koç'un, bu simgesel kişiliğiyle başarılı kıldığı şirketler ve toplumsal sorumluluk anlayışı, özel sektörün de ülke kalkınmasına katkı yapabileceği düşüncesinin Türk toplumu tarafından kabul görmesini sağlamıştır.

Nitekim, Vehbi Koç'un temsil ettiği anlayış sayesinde ki, üretim ve istihdam peşine düşen Türk özel sektörü, ülkemizi AB üyeliğinin eşiğine getirmiştir. Biliyoruz ki, refah düzeyi, ancak, bireysel inisiyatif ve katılımcı demokratik anlayışın yerleştiği ülkelerde yükselmekte ve toplumun tüm kesimlerine yaygınlaşabilmektedir. Bir anlamda, AB'ye tam üyelik sürecine girilmiş olması, Atatürk'ün "çağdaş uygarlık" hedefine gerçeklik kazandırmıştır.

Toplumsal sorumluluğu öğrettiler

Vehbi Koç'un kişiliğinde, Koç Holding zaten güçlü bir toplumsal sorumluluk anlayışı geliştirmişti. Özellikle eğitim, sağlık ve kültür alanında vakıf, dernek, müze, üniversite gibi kuruluşlar holding bünyesinde yer almaktaydılar. TÜSİAD, bu toplumsal sorumluluk anlayışının, Atatürk'ün "çağdaş uygarlık" hedefi göz önüne alınarak, tüm ülke sorunlarına yaygınlaştırılması anlamına gelmektedir.

Nitekim, misyonu itibarıyla, TÜSİAD, demokrasi ve insan hakları evrensel ilkelerine bağlı, girişim, inanç ve düşünce özgürlüklerine saygılı, yalnızca asli görevlerine odaklanmış etkin bir devletin var olduğu Türkiye'de, Atatürk'ün çağdaş uygarlık hedefine ve ilkelerine sadık toplumsal yapının gelişmesine ve demokratik sivil toplum ve laik hukuk devleti anlayışının yerleşmesine yardımcı olan bir dernektir. TÜSİAD, sanayici ve işadamlarının Türk toplumunun öncü ve girişimci bir grubu olduğu inancı ile bu yöndeki uygulamaların takipçiliğini yapar. Derneğimiz, kuruluşundan bu yana geçen 35 yıldır, Vehbi Koç'un hayatı süresince kendine ilke edindiği kuralların ülke çapında yankı bulmasını sağlamaya devam etmektedir. Kendisinin kurucu üye olarak yer aldığı ve "düşünce fabrikası" olarak nitelediği TÜSİAD: Piyasa ekonomisinin hukuksal ve kurumsal altyapısının yerleşmesine ve iş dünyasının ev-

“ Vehbi Koç, toplumsal sorumluluğu, etik davranışları ve başarılı şirket yöneticiliğini ön planda tutan sanayici ve işadamı kimliğiyle, son 40 yıldır süregelen özel sektör ağırlıklı kalkınma hamlesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Vehbi Koç'un, bu simgesel kişiliğiyle başarılı kıldığı şirketler ve toplumsal sorumluluk anlayışı, özel sektörün de ülke kalkınmasına katkı yapabileceği düşüncesinin Türk toplumu tarafından kabul görmesini sağlamıştır. ”

rensel iş ahlakı ilkelerine uygun bir biçimde faaliyette bulunmasına; uluslararası entegrasyon hedefi doğrultusunda Türk Sanayi ve hizmet kesiminin rekabet gücünün artırılarak, uluslararası ekonomik sistemde belirgin ve kalıcı bir yer edinmesine; Türkiye'de liberal ekonomi kurallarının yerleşmesinin yanı sıra, ülkenin insan ve doğal kaynaklarının teknolojik yeniliklerle desteklenerek en etkin biçimde kullanımını ile verimlilik ve kalite yükselişini sürekli kılabilecek ortamın yaratılması yoluyla rekabet gücünün artırılmasına gayret etmektedir.

Bu misyon çerçevesinde, sanırım TÜSİAD ve Vehbi Koç her zaman birlikte anılmaya devam edilecektir.

Sanayiinin tarihiyle özdeş

Vaktiyle televizyonlar siyah-beyaz iken, Vehbi Koç'un, Sakıp Sabancı'yla tecrübelerini ve anılarını kamuoyuyla paylaştıkları bir programda yaptıkları söyleşi izlemiştik. İş hayatından gelen bir ailenin ferdi olarak, bu söyleşi çarpıcı ve öğretici bir görüş alışverişi olması açısından beni etkilemişti. Her ikisini de saygı ve sevgiyle anı-

yorum. Vehbi Koç gibi insanlar, bir ülkenin tarihinde çok az gelirler ve çok özel bir yer tutarlar. Yabancı ülkelerde de, kendi ülkesinin tarihinde, hem düşünceleri, hem de yaptıklarıyla bu kadar çok iz bırakan insanlara gerçekten çok nadir rastlanmaktadır. Bu bakımdan, Cumhuriyet'in ekonomi tarihi, bir anlamda, Vehbi Koç'un işadamlığı ve sanayicilik tarihiyle örtüşmektedir. Cumhuriyet, Vehbi Koç'un önderliğini yaptığı cesur ve girişimci insanlar sayesinde, bugün "çağdaş uygarlığı" yakalama noktasına gelebildi.

“ Türkiye’nin dünyada rekabet edebilecek üretim gücünü elde etmesi için büyük firmaların yeniliği kendilerinin üretmesi gerekir. Yani sadece Japonya’dan, sadece İngiltere’den almak yetmiyor. Siz, kendiniz üreteceksiniz. Koç Topluluğu Arçelik ile bunu büyük ölçüde başardı diye düşünüyorum. ”

CHP Ankara Milletvekili Prof. Dr. Yakup Kepenek

Prof. Dr. Yakup Kepenek: Yenilikleri alma ve uygulama yeteneğiyle kalıcı oldu

Vehbi Koç ile Koç Topluluğu’nun gelişimi ve yerli, ulusal sermaye birikimine katkısını değerlendirirken altı çizilmesi gereken, önemsenmesi gereken birkaç nokta var. Hemen şunu söyleyeyim. Ulusal sermaye birikiminde Cumhuriyet döneminin politikalarının, devletçilik uygulamasının, ondan önceki serbestçi uygulamanın ve sonrasında önemli katkıları var. Koç Topluluğu, yani Vehbi Koç ve şirketleri bundan yararlanmışlardır. Ancak burada şöyle bir şey var. O ulusal sermaye birikiminden, bu süreçten, bu politikalarından yararlanamayan onca topluluk, kişi, kuruluş, işadamı var. O zaman sorulması gereken temel soru şu: Neden Koç ve devamı başarılı oldu. Bu soruyu sorduğumuz zaman ortada benim gözlemlediğim, kapitalist birikim sürecinin ana özelliği olarak gözlemlediğim nokta şu; Koç, Vehbi Bey zamanında ve sonrasında her zaman şunu yapmayı başardı: Yenilikleri almayı başardı. Şimdi yeniliği almak, üretim yapısında, teknolojiye, gelişmede yeniliği almak kolay iş değil. Önce o yeteneğiniz olması lazım. Yani yeniliği kavrama ve görme yeteneğinizin olması lazım. Koç Topluluğu bunu başardı. Ha, nasıl başardı? Vehbi Bey’in öngörülerıyla başardı, artı, hiç unutulmaması gereken bir şey, nitelikli işgücü ile çalışarak başardı. Yani kendi seçtiği insanlar nitelikli insanlardı. Ve üçüncüsü, kurumsallaşmayı başardı. Yani genellikle Türkiye’deki aile şirketlerinde şu var; şirketin kurucusu, büyüğü, önde geleni öldüğü zaman şirket biter. Dağılır, sona erer. Koç olayında bunun olmamasını sağlayan şey sağlıklı kurumsallaşmadır. Bunu hiç göz ardı etmemek lazım. Vehbi Koç, Koç Holding’i yenilikleri görme, yenilikleri algılama, ona açık olma özelliği ve yeteneğiyle oluşturdu.

“Hayatım” adlı biyografisinde, Vehbi Bey’in liseyi bıraktıktan sonra Ankara’daki azınlıkların yaşamına ilişkin gözlemleri de kendisinin yeniliğe, çağdaşlığa, ilericiliğe ne kadar açık olduğunu göstergesi. Bunun bir adım sonrası şu; yeniliği özümsemek. Bunu alma yeteneğiniz var, alırsınız da bir de onu içselleştireceksiniz. Koç Topluluğu bunu da başardı. Dolayısıyla yenilik konusunda ikinci aşamayı da başardı. Daha sonra üçüncü aşaması var bu işin; yeniliği kendiniz üretebiliyor musunuz? Bu işin son aşaması. Sanıyorum, özellikle Arçelik bağlamında –galiba Arçelik, Topluluğun şu ana

kadarki kaptan gemisi ya da bayrak gemisi– bunu başardı. Arçelik ile Koç Topluluğu yenilik yaratma, yeniliği üretim işini büyük ölçüde başardı. Ve bu çok önemli bir başarı benim kanımcı.

Türkiye’nin dünyada rekabet edebilecek üretim gücünü elde etmesi için büyük firmaların yeniliği kendilerinin üretmesi gerekir. Sadece Japonya’dan, sadece İngiltere’den almak yetmiyor. Siz, kendiniz üreteceksiniz. Koç Topluluğu, Arçelik ile bunu büyük ölçüde başardı diye düşünüyorum ve o nedenle de onu önemsiyorum. Türkiye’nin küresel dünyada yer edinmesi, küresel dünyada rekabet edebilmesi, küresel dünyada varlığını kanıtlamasının yolu buradan; güçlü üretim birimlerinin dünyada yer etmesinden geçiyor.

Bunun nedenini de şöyle özetleyebiliriz: Demokrat Parti zamanına kadar, yani 1950’lere kadar, tek partili nitelemesi bir yana, hükümet, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, bir kapitalist ülkede hükümetin olması gereken yerde duruyor. Çok net olarak bunun altını çizmek gerekiyor. 1950’lere kadar

“Vehbi Koç, yenilikleri almayı, üretim yapısında, teknolojiye, gelişmede yeniliği uygulamayı başardı. Nitelikli işgücü ile çalıştı ve kurumsallaşmayı sağladı. Bu üç önemli politikayla Koç Holding'i sürekli kıldı.”

hükümet hiçbir sermaye kesimine yakın veya uzak durmuyor. Bunu biraz daha geniş tutabiliriz; hiçbir toplumsal kesime, toprak ağalarına, işçilere, sermayedara, esnafa, basına yakın ya da uzak değil. Eşit uzaklıkta veya eşit yakınlıkta. Şimdi bu çok önemli. Neden? Bu iki nedenle önemli. Birincisi, kapitalist dünyada olması gereken rekabette eşitliğe ancak böyle ulaşılır. Yani “Benim müteahhidim, benim işadamım, benim gazetem, benim medyam” dememesi gerekir devletin ya da hükümetinin. Dememesi gerekir; ki 1950’den sonra yaşıyordu bunu Türkiye ve giderek yoğunlaşan anlamda da yaşa-

maya devam ediyor. Vehbi Bey böyle bir dönemde, devletin o otonom diyelim, nesnel, uzak tutumunu görüyor, biliyor, o yoldan gidiyor, sonradan da bu işlere girmiyor. Ve doğrusu da bu... Konunun ikinci önemli boyutu şu: Devlet özgün, kendine has, hükümetten bağımsız politika yapabiliyor. Yani iç ve dış sermaye çevrelerinin oyuncağı olmadan, onlara mahkûm olmadan, onların bağımlısı olmadan özgün politika üretebiliyor. Cumhuriyet’in 1930’lu yıllarının özelliği budur. Türkiye 1950’lerden sonra bu özelliğini adım adım yitirdi. Ve Vehbi Bey’in işte bu üç önemli tavrı ile Koç Holding sürekli gelişerek

devamını sağlayabilen bir kurum haline geliyor. Bugüne baktığımızda ise Türkiye devlet eliyle KİT’leri kurdu ve büyüttü. Şimdi Koç Topluluğu ile KİT arasındaki bu bütünleşme, TÜPRAŞ olayı ve benzerleri şunu gündeme getiriyor; eğer Topluluk kendi ilkelerine, yapısına, gelişimine uygun eğilimleri sürdürürse, ki öyle olması doğal ve beklenir, ha o zaman bu gelişme, Türkiye’nin küreselleşme sürecinde yerini güçlendirecek bir açılım gibi görünüyor, bir yol alma gibi görünüyor. Ve bunun gelecekte ekonomiye olumlu bir dönüşümü olacağını ben şahsen düşünüyorum.

“ Vehbi Bey, konu eğitim olunca her ne kadar ‘Kaç paraya çıkar bu iş?’ diye sorsa da hiçbir masraftan kaçınmadan yatırım yapardı. Hatta sırf başarılı öğrencilerin yurtdışına gönderilmesini sağlayabilmek için Türk Eğitim Vakfı’nı kurdu. ”

Bilkent Üni. Onursal Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı

Prof. Dr. İhsan Doğramacı: Eğitime ne pahasına olursa olsun yatırım yapardı

Vehbi Bey’le 1959’da tanıştık. Amerika’dan yeni dönmüştüm ve Karadeniz Apartmanı’nda oturmaya başladım. Bitişikte Koç Apartmanı vardı ve çocuklarına doktor olarak bakarken tanıştım onunla. Oradan dostluğumuz başladı ve zamanla gelişti. Öyle oldu ki onun kurduğu önemli vakıflarda kuruculardan biri de ben oldum. Örneğin Türk Eğitim Vakfı’nı yanılmıyorsam 1967’de kurduk, ardından da Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı’nı kurduk. Onun eğitime verdiği önem beni çok etkilemişti. Derdi ki, Atatürk ülkeyi gençliğe emanet etmiştir. O zaman gençliğin iyi yetişmesi önemlidir. İyi yetişmemiş, iyi eğitilmemiş gençliğe emanet etmişsin ne çıkar? Hayıflandığı bir konu da yabancı dil bilmeyişiydi. Kendisi ortaöğretimdeyken, idadi okulunda ona Fransızca eğitimi verilmiş. Fakat fazla zaman ayırmadığı için tamamlanmamış. Ona zaman zaman hayıflanırdı. Ben bu arada Hacettepe Çocuk Sağlığı Enstitüsü’nü kurdum. 1963’te de Tıp Fakültesi kuruldu. Ancak devletin üniversiteyi bitiren gençleri yurtdışına gönderme, orada lisansüstü eğitim yaptırabilme ve bilimdeki yeni gelişmeleri Türkiye’ye getirebilme olanağı yoktu. İşte bu tartışmalar sürerken Vehbi Bey öncülüğünde Türk Eğitim Vakfı kuruldu. Ben de kurucular arasındaydım. Birçok başarılı öğrenciyi vakıf yurtdışına gönderiyordu. Burada başlayan bu eğitim konusundaki vakıfların ardından Türkiye’de nüfus artışı tartışmaları başlamıştı. Bu kez de Vehbi Bey Türkiye Aile sağlığı ve Planlaması Vakfı’nı kurdu. Burada da kurucular arasındaydım. Özellikle eğitim ve çocuk sağlığı konusunda her türlü sosyal yardıma ve yatırıma hazırды, bu vakıflar yoluyla da tüm işadamlarını bu konulara yatırım yapmaya, yardım etmeye teşvik ediyordu. Hatta cenazelere, düğünlere çiçek gönderilmesi yerine, Türk Eğitim Vakfı’na bağış yapılmasını sağlayan bir organizasyon kurması, bu vakıfların düzenli bir işleyişle, tüm halkın katılımıyla devamlılığının sağlanması açısından en önemli buluşudur.

Bu vakıflarla birlikte artık samimiyetimiz de ilerlemişti. Ben 1984’te Bilkent Üniversitesi’ni kurdum, 1986’da eğitime başladık. Fakat tek özel üniversiteyiz. Bunun da sıkıntısı var. Ben de, eğitime gönül vermiş ve bu konuda teşebbüse

geçecek kimseler var mı diye araştırırken en olumlu cevabı Vehbi Bey verdi. Yalnız bir kaç defa görüştüm. “Bu kaç paatlar” diye sordu.

Hatta beni biraz da fırçaladı: “Bana kurdurduğın lise şu kadara çıkar dedin, başladıktan sonra onun kaç misliyle oldu. Bu da böyle olmasın doktor?” Ben de onu “Liseyi kurmak için mecbursun bütün dersleri vermeye. Bazı dersleri vermemek olmaz. Ama üniversite öyle değil” dedim. “Bir üniversite açarsın. İçinde 20 tane fakülte olur, bir üniversite açarsın içinde 2 tane fakülte olur. Yine de adı üniversitedir. Onun için kaç paran varsa o kadarlık yaparız” dedim.

Ancak tabii ki söylediğim rakamın çok üzerine çıktı üniversitenin maliyeti. Ama sonra, etrafa “Doğramacı bana su kadara çıkar bu üniversite dedi, sonra onun şu kadar katına çıktı. Ama çok memnunum ben” diye anlatmaya başladı.

Çünkü eğitim konusu onun için çok hassastı. Örneğin Ankara’da ilk öğrenci yurdunu yapan ve bağışlayan Vehbi Bey’dir. Ankara Maltepe’de ilk öğrenci yurdunu kurmuştur. Vehbi Bey’in bu yatırımının ardından birçok kişi geldi. Çok önemli bir başlangıçtır. Vehbi Bey meşhur lisesi ki, büyük bir atılımı o; şimdi de Türkiye’de ortaöğretimde en başta gelen kuruluşlardan birisidir.

“Cenazelere, düğünlere çiçek gönderilmesi yerine, Türk Eğitim Vakfı'na bağış yapılmasını sağlayan bir organizasyon kurması, bu vakıfların düzenli bir işleyişle, tüm halkın katılımıyla devamlılığının sağlanması açısından en önemli buluşudur.”

“ Vehbi Beyi, heykelini yaptırmak için yüz maskını almaya ve poz vermeye 'Torunlarınız resminize bakacak, ama alıp şöyle okşayabilmeli sizin yüzünüzü' diyerek ikna edebildim. Hiç hoşlanmazdı böyle işlerden. Zaten heykel için yalnızca 20 dakika poz vereceğini belirtti ve saat tutturttu. ”

Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen

Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen: Heykelini torunları için yaptırdı

Vehbi Bey'in çok önemli bir özelliği vardı hence. Nerede ona ait bir sanayi kuruluşu, nerede bir ticari kuruluşu veya onun bir uzantısı sayılabilecek birimleri varsa, her sene arabaya binip yurt gezisine çıkar, sırayla bu şehirlerde birer gece geçirirdi. Bu doğudan batıya Anadolu'yu kat etmektir. Biliyorsunuz Koç'un amiral gemisi olan buzdolabı fabrikası da Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'ne yapılan ilk fabrika yatırımdır. Koç Grubu için de çok önemli bir fabrikadır. Amortisör fabrikası da daha sonra ilan edilmiştir. Vehbi Koç'un oraya Arçelik'i kurmasından sonra Organize Sanayi Bölgesi'ne yatırım talepleri gelmeye başlamıştır. Çünkü "Vehbi Bey orada bir fabrika kurduysa burada çok verimli işler yapılabilir" düşüncesi, Eskişehir'in yerli sanayicilerini ve diğer sanayicileri harekete geçiren unsurlardan bir tanesi olmuştur. Çok iyi bildiği bir şey vardı, Eskişehir sanayi kuruluşu yeri olarak karayollarının kavşak noktası, demiryollarının kavşak noktası; su var, arazi düz; her türlü imkân var ve de Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra oraya bir okul görevi de görebilecek olan kamu yatırımları yapılmış. Lokomotif Fabrikası'nı getirmiş, tayyare fabrikasını kurmuş, şeker fabrikasını kurmuş, Sümerbank'ın fabrikalarını kurmuş ve bu fabrikalar nedeniyle de yurt dışında yetişmiş teknik eleman olan yöneticileri atamış. Onlar birer koloni kurmuşlar. Her birisi sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı lojmanlar, siteler ve bir kültür getirmişler. O insan gücü potansiyelinden Eskişehirli müteşebbisler neden yararlanmıyor? Vehbi Bey'in düşündüğü noktalardan biriydi bu. "Emekli olduktan sonra ne yapacak bu adamlar?" diye sorardı. En azından emekli olanların, hele böyle bir işletme, sanayi, iş tecrübesinden geçmiş olgun insanların bir süre hizmet edebileceklerini düşünür ve özel teşebbüsün onlardan istifade etmesini telkin ederdi. Şimdiki gibi ya da Koç Topluluğu'nun bildiğiniz büyüklüğü geçtikten sonraki dönemlerdeki insan gü-

cü bolluğu yoktu o tarihlerde. Şimdi 65 yaş tahdidini getirdiler daha dinamik bir yönetime kavuşmak için. Bütün holdingler de onu örnek alarak aynı şeyleri yapar hale geldiler. Vehbi Bey'in bu özellikleri hence onun başarısında kendi yaptığı işlerin ötesinde yol gösterici, öğretici olması açısından fevkalade önem taşıyordu ve de eğitimle çok yakın ilgilenmesi benim daima ilgimi çekmiştir.

Örneğin, Vehbi Bey'in, eğitim alanındaki çalışma çizgisi içerisinde önemli bir eğitim kurumu çalışması da 1958'de kurulan Eskişehir İktisadi Ticari İlimler Akademisi'dir. '60'lara kadar kiralık binalarda, işçi yurtlarında faaliyet göstermişti akademi. Fakat akademi başkanının bütün girişimlerine rağmen hükümetten belli bir araziye satın alıp da bir kampus kurma olanağı elde edilemedi. Prof. Baran Oğuz dönemidir bu dönem. Sonra büyük bir gayretle, Milli Savunma Bakanlığı'ndan bir ulaştırma taburu olarak kullanılan ama fonksiyonu azalmış bir arazi parçasında, daha doğrusu askeri bir alanda belli bir parçayı tahsis ettirmeye muvaffak oldu İsmet Paşa'nın başba-

kanlığı döneminde. İsmet Paşa, 27 Mayıs sonrası Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay'a verdiği talimatla bu araziye üniversiteye tayin etti.

Prof. Oğuz yeri buldu, oraya da basit, iki katlı bir ilkokul gibi, ilkokul çapında bile olmayan bir bina yapmak için ödenek bulabildi bir de küçük, altı odalı bir misafirhane, dışardan gelecek hocalar için. Tabii bir akademi için ancak derslikleriyle öğrenciye hizmet verebilecek çaptaki bu yapıların her birine birer kütüphane gerekliydi. O yıllarda bile akla hemen Vehbi Bey geliyordu. Kütüphane için de Vehbi Bey'e gidildi. Vehbi Bey hiç tereddüt etmeden kütüphane ve araştırma merkezi adı altındaki bu çalışma için -ki Ankara'da yaptığı yurttan sonradır bu, belki de ikinci eğitim yatırımdır-, derhal para tahsis etti; ve bu parayı Milli Eğitim Bakanlığı'na değil de banka da bir hesaba koyarak -ki o zaman akademilerin bütçeleri Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıydı- doğrudan doğruya akademinin kullanmasına, ihaleyi onun yapmasına imkân tanıdı. Es-

“ Eskişehir’de Anadolu Üniversitesi’nin ilk binası ilkokula benzeyen basit dersliklerdi. Bir de Vehbi Bey’in yaptırdığı büyük kütüphane ve araştırma merkezi. Bu merkeze dil laboratuvarı bile kurdurttu. Üniversitenin akademik olarak ilerlemesinde ve bugünkü haline gelmesinde bu araştırma merkezi önemli bir simge oldu. ”

kişehir de aslında Vehbi Bey için önemliydi. Çünkü, ‘50’lerin başında Ankara dışında kurduğu ikinci ticaret firması Eskişehir’dedir; adı da Porsuk’tur. Şehrin merkezinde büyük bir mağazaydı. Her türlü elektrikli eşya ve otomotiv endüstrisine ilişkin ticari bir kuruluştur. Eskişehir yakın yerdı Vehbi Bey için.

Vehbi Bey, söz konusu kütüphane ve araştırma merkezini finanse etmeyi, başlatmayı tereddütsüz kabul etti. Bina bittikten sonra, hükümetin verdiği donanım ödeneklerinin yetmediğini görünce donanım ödeneği de verdi; 1967 yılıdır bu. 1968 yılında da akademinin yeni kampusu; tahsis edilen o küçük arazi, iki yurt binası, bir derslik, bir de Vehbi Bey’in kütüphanesiyle hizmete girmiştir. Hatta üzerinde üçgen içerisinde “K” harfi vardır; Koç’un ilk amb-

lemidir o. Koç’un amblemi değiştikten sonra –Eskişehir Üniversitesi’nde rektördüm o sıra- bugünkü geçerli amblemin konması için Koç Topluluğu müracat etti, onu değiştirdim.

Ben Eskişehir’de rektör olduktan sonra - 1986’da yanılmıyorsam- o kütüphane nedeniyle Vehbi Bey’e ilk fahri doktoranın verilmesini sağladım. Senatodan karar aldık; gerekçesi bize yapmış olduğu kütüphane ve araştırma merkezidir.

Üniversite olunca daha büyük kütüphaneler yapmıştık ama Vehbi Bey’in o küçük kütüphane ve araştırma merkezi bizim için daima bir sembol, bir anıt niteliği taşıdı. Açılışa da bize onun alt katında bir lisan laboratuvarı kurmamızı tavsiye etmiştir. “Bunun için de para veririm gerekirse” dedi ama biz utandık, başka yerden bulup

yaptık, Vehbi Bey’in bu hizmetlerine karşılık.

“Torunları için heykel yaptırdı”

“Vehbi Bey’in Holding ve şirketlerindeki heykelini de ben yaptım. Vehbi Bey’in hayatında poz verdiği tek adam da benim ve de yalnızca 20 dakika poz verdi. Saat tutmuştu. Bir kere Eskişehir’e Üniversitesi’ne geldiğinde, Vehbi Bey’in yüz ölçülerini ve maskını aldım. Bazı yerlerde kalıp olarak aldık. Daha sonra da poz vermeye ikna ettim. Bu pozda bakışını, duruşunu yakalamaya çalıştım. 20 dakika kimseye durmaz aslında. Çünkü bu işlerden hoşlanmadığını biliyorum. Onu, “Torunlarınız geldiğinde resminize bakacak, ama alıp şöyle okşayabilmeli sizin yüzünüzü” diyerek ikna edebildim.

“Vehbi Bey’in Gençlerbirliği’ne destek vermesinin ardında, başkentte sporda denge unsuru olabilecek, birtakım kararlar alabilecek bir organizasyon oluşması düşüncesi vardı. Cumhuriyet’e yaraşır bir kulüp olarak kalması konusunda çok dikkatliydi.”

Gençlerbirliği Başkanı İlhan Cavcav

İlhan Cavcav: Gençlerbirliği’nin başarısında Vehbi Koç imzası var

Gençlerbirliği, Atatürk Lisesi’nin bir grup öğretmeni tarafından çağdaş Türkiye Cumhuriyeti’nin başkenti Ankara’da çağdaş bir spor kulübü olarak 1923’te kuruluyor. Vehbi Koç da kulübü destekleyen işadamları arasında yer alıyor. Ardından da Maltepe Koç Talebe Yurdu’nun yanında bir mekânı Gençlerbirliği Spor Kulübü’ne tahsis ediyor. Zaten bu alan kulübe verilmemiş olsaydı, şu anda Ankara’da kaybolan kulüpler gibi Gençlerbirliği Spor Kulübü de tarihe gömülecekti. Ancak Vehbi Bey’in, “kulüp yaşadığı müddetçe bu alan kulübe tahsis olacak” koşuluyla verdiği mekân sayesinde tabanı olan bir kulüp ortaya çıkıyor. Gençlerbirliği’nin zor günleri geçiyor. Örneğin 1978 yılında kulüp küme düşüyor, bu dönemde de Vehbi Koç devreye giriyor ve 2. ve 3. ligleri birleştirmek suretiyle Gençlerbirliği 2. Lig’de kalma şansı yakalıyor. Vehbi Bey’in kulübe tahsis ettiği mekân Ankara için önemli bir sosyal ortamı da oluşturuyor. Ankaralı gençler, Gençlerbirliği sporcuları bu mekâna “lokal” adını takıyorlar. Aynı zamanda da Gençlerbirliği Kulübü orada ikamet ediyor. Gençlerbirliği’nin tarihine baktığınız zaman da kulübün ne kadar önemli görevler üstlendiğini görüyorsunuz. Gençlerbirliği bu ülkede ilkleri geliştirmiş bir kulüp. Milletvekili seçmiş bu kulüp; bakan seçmiş, Merkez Hakem Komitesi başkanı seçmiş, Futbol Federasyonu başkanı seçmiş. Mesela bir Orhan Şeref Apak, Gençlerbirliği üyesiydi. Federasyon’a başkanlık yapmış. Mesela Hasan Polat... Bu iki lider de Gençlerbirliği Spor Kulübü’nde başkanlık yapmış, aynı zamanda Futbol Federasyonu’nda da Türk futboluna yön vermiş insanlar. Ben geldiğim zaman mesela Talat Asal vardı. Onların hepsi Türkiye’de üst düzey kalitede spora hizmet etmiş, aynı zamanda devlete de hizmet etmiş çok değerli spor adamları ve ülkemizin üst düzey insanları. Bana göre, Ankara’da Gençlerbirliği kadar Türk futboluna hizmet etmiş ikinci bir kulüp yok. Vehbi Bey’in Gençlerbirliği’ne destek vermesinin ardında, başkentte sporda denge unsuru da olabilecek birtakım kararlar alabilecek bir takım oluşmasını sağlamak vardı bence. O tarihlerde de, yani 1923’te Atatürk Lisesi’nde üst düzey hocaların, oradaki öğretim üyelerinin Cumhuriyetimize yaraşır bir spor kulübü kurma ihtiyacı zaten bu ilkelerin bir göstergesi. Bu öğretmenlerin, üye olması için Vehbi Koç’a gitmeleri de zaten bu ilke nedeniyle önemli. Vehbi Bey’in üye olma-

si, sonra da Maltepede bir bina vermesi kulübü sağlamlaştırmış. Vehbi Koç başkan olduğumda bana ilk olarak “Oğlum hayatta en doğru şey dürüstlüktür. Dürüstlüğünden hiçbir zaman için şaşma, dürüst olduğun müddetçe de Allah sana her türlü yardımcı yapar” demişti.

Bir de çok önemli bir öğüdü olmuştur takımla ilgili bana: “Gençlerbirliği’nin barındırdığı, içinde olan insanların kültür seviyelerinin üst düzeyde olmasını sağla. Entelektüel, eğitilmiş, çağdaş insanlarla çalış. Gençlerbirliği böyle bir camidir, bunu koru.”

“Vehbi beyin Gençlerbirliği Spor Kulübü ile ilgili çok önemli bir öğüdü olmuştur: “Gençlerbirliği’nin barındırdığı, içinde olan insanların kültür seviyelerinin üst düzeyde olmasını sağla. Entelektüel, eğitimli, çağdaş insanlarla çalış. Gençlerbirliği böyle bir camiadır, bunu koru....”

“Doktorların muhterem dostu Vehbi Beyefendi
Sizi kalben sevdim.
Sizi yaşatmak için elimden geleni yapacağım.
Biliyorum ki yaşatmak için anmak lazım.
Sizi her vesile ile hayırla anacağım.”

Operatör Dr. Tarık Minkari

Dr. Tarık Minkari: Kritik ameliyat kararım “Koç Tıp Bayramı”yla sonuçlandı

Bir gün bir haber geldi bana, 21 temmuz 1986'da. Vehbi Bey'in hasta olduğu ve Amerikan Hastanesi'nde yatığı söylendi. Kendisini acele görmem istendi. Gittim, odasına çıktım, konuştuk, şikâyetlerini dinledim ve muayene ettim. Ama muayene ederken içime bir his düştü. Evlatlarından kimse yoktu çevresinde. O nedenle “Evlatlarınız nerede?” diye sordum. Bana Kurtköy Koç Koleji'nde temel atma merasiminin yapıldığını, Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in törende bulunacağını ve konuşma yapacağını, bu nedenle aileyi temsilen tüm fertlerin orda olduğunu söylediler. Ben Vehbi Bey'in muayenesini bitirdim ve bağırsak tıkanmasından kuşku duydum. Bu nedenle teşhisimi doğrulamak için kendisinden izin istedim. “Tamam ne istersen yap” dedi.

Hastabakıcıyla beraber Vehbi Bey'i röntgen departmanına indirdim ve radyolog arkadaşlarla konuştum. Neden şüphelendiğini, ne aradığını onlara söyledim. Onlar bana yardım ettiler ve değişik tekniklerle filmler çekildi. Kısa bir süre sonra kesin teşhisimi koydum: Bağırsak tıkalıdır ve acilen ameliyat gerekir. Bunu kendisine söylemedim. Odasına çıkardılar, ben tekrar odasında onu ziyaret ettim. “Benimle çok uğraştın, söyle bakalım doktor, ne teşhis ettin?” dedi. “Bağırsağınızda tıkanma var” dedim. “Çare?”, “Ameliyat”. “Ne zaman?”, “Hemen ameliyat!” dedim. Bir an durdu, “evlatlarım gelsin onlarla konuşun” dedi. Bekledim, Kurtköy'deki merasim bitmiş olmalı ki Rahmi Bey, Suna Hanım, Gönül Hanım ve Semahat Hanım geldiler. Konsültasyon odasında konuştuk ve bana durumu sordular. “Bu bir bağırsak tıkanmasıdır, acele ameliyat gerekir” dedim. Şimdi burada bir olay var, onu açıklamaktan gurur duyarım. Evlatlarından biri bana sordu, “Houston çok uzak, acaba Londra'ya götürebilir miyiz?” dedi. Bir an durdum ve “Hayır” dedim, “götüremezsiniz. Bu bir acil vakadır, hemen ameliyatı gerekir”. O zaman sordular; “Bu sorumluluğu kabul ediyor musunuz?” “Gururla kabul ediyorum” dedim. Şimdi geriye dönüp itiraf ederim ki ben isteseydim bir Kızılhaç çağırdırı, her türlü tıbbi destekle Vehbi Bey'i Londra'ya gönderebilirdim. Ama bunu yapmadım. Çünkü yapsaydım kendimi inkâr etmiş olurudum. Ve aile ameliyatı benim

yapmamı istedi. Kabul ettim; hazırlıklar yapıldı ve Vehbi Bey ameliyathaneye alındı. Anestezi grubu kendisiyle meşgul olurken, yani uyutmaya hazırlanırken ben ve yardımcılarım yıkanıyorduk. Orada bir an hatırlıyorum; elimde fırça, elimi fırçalıyorum ama bir an gözüm aynaya takıldı ve şöyle dedim kendime: “Belki de enayilik ediyorsun. Başarırsan tek sütun, başaramazsan haber sekiz sütun çıkacak” Sonra yıkanmaya devam ettim. Benim içimde bir kötü Tank vardır, bir iyi Tank; o kötü Tank böyle şeyleri fitneler. Ama iyi Tank ona cevap verdi: “Bundan evvelkilerde başardın, bunu da başarsın” ve ameliyata girdik. Çok güzel bir ameliyat yaptık. Dört beş tane arkadaşım müşahit, konsültant cerrah olarak bizi izliyordu. Çok güzel bir ameliyat oldu o. Şımarıklık yapayım mı? Öteki ameliyatlar gibi!

Sonra Vehbi Bey'i odasına aldık ve kısa bir süre sonra kendine geldi. Ertesi gün onu yatağında ziyaret ettiğimde yüzüme baktı ve yakınlarından birine “ekspres doktor” dedi benim için. “Hayrola” dedim. “Geldi, muayene etti, karar verdi, ameliyatı yaptı, bitti” diye anlattı. 6-7 gün sonra beyefendi sağlıklı olarak evine döndü. Sonra mesleki ilişkilerimiz devam etti. Ben cerrah, hekim olarak, o hasta olarak birkaç defa kendisini gördüm. İyileşti; bu iş kapanmış görünüyordu.

Ameliyatla başlayan dostluktan

“Koç Tıp Bayramı”na

Şunu da çok iyi hatırlıyorum. Bana adam gönderdi, “Borcum ne kadar” dedi. Ben de ona “Size hizmet etmek bana gurur verdi, sizden para almayı düşünmüyorum” dedim. Sonra günler geçti, ertesi sene Mart ayında, Beyefendi bizi yemeğe davet etti. Divan Otel'i'nin alt katındaki odadaydık. 100 kişiden fazlaydık salonda. Belli ki bütün dostlarını ve daha evvel sağlığına hizmet etmiş olan doktorları da davet etmişti. Yemek başladı; masadayız, kimse konuşmuyor ama ana yemek bittikten sonra Vehbi Bey kalktı ve oturduğu yerden bize hitap etti. Bununla şunu demek istiyorum; küçük bir salondaydık ki mikrofona kullanmadan hitap etti bize ve teşekkür etti. Sonra oturdu. Arkadaşlarım beni teşvik ettiler, “Karşı konuşmayı sen

“ ‘Bu bir bağırsak tıkanmasıdır, acele ameliyat gerekir’ dedim. Evlatlarından biri bana sordu, ‘Houston çok uzak, acaba Londra’ya götürebilir miyiz?’. Bir an durdum ve ‘hayır’ dedim, ‘götüremezsiniz. Bu bir acil vakadır, hemen ameliyatı gerekir’. O zaman sordular; ‘bu sorumluluğu kabul ediyor musunuz?’. ‘Gururla kabul ediyorum’ dedim. Şimdi geriye dönüp itiraf ederim ki ben isteseydim Vehbi Bey’i bir Kızılhaç uçağı çağırır, her türlü tıbbi destekle Londra’ya gönderebilirdim. Ama bunu yapmadım. Çünkü yapsaydım kendimi inkar etmiş olurudum. ”

yap” dediler. Ben de kalktım ve mültefit bir konuşma yaptım; kendilerine hizmet etmiş olmaktan büyük gurur duyduğumu söyledim. Ama konuşmamı bitirip de oturacakken içime yine şeytan girdi. Dedim ya o kötü Tank.. ve hemen bir daha kalktım; “Efendim arkadaşlarım soruyor, bu ikrar, bu şenlik sadece bu geceye mahsus mu yoksa bundan sonraki yıllarda da devam edecek mi?” dedim. Beyefendi büyük bir nezaketle “İnşallah devam eder” dedi ve sözünde durdu. O tarihten sonra her mart ayında –bizim bir bayramımız da var, 14 Mart Tıp Bayramı– bu şenliği yaptı.

Bu şenlikler giderek gelişti ve ilk toplantımızda mikrofonsuz konuşulabilen salonun yerini daha büyük ve ses sistemi olan salonlar aldı. Kürsüye çıkar, konuşmalar yaptık. Bir konuşmamda şöyle demişim: “Hem kendim hem de salonda bulunan tüm meslekdaşlarım, dostlarım ve onların sevimli eşleri adına zatinalinize bizden dokuz yıldır esirgemediğiniz sevgi ve iltifatlarınız için teşekkür eder, sağlığınız ve mutluluğunuz için kalben dua ederim. Sevgili dostlarım, değerli meslekdaşlarım, 9. Koç Tıp Bayramınız kutlu olsun!” Bu şenliklere bayram havası verildiği için ben bu ismi

taktım.

Burada bir sürpriz daha var. Ben bu davetlerin biteceğini sanmışım ama devam edince arkadaşlarıma “Vehbi Bey bize bir iltifat ediyor, biz de ona bir armağan verelim” dedim. Vehbi Bey’e nasıl bir armağan verilir? Vehbi Bey’in Nakkaştepe’deki müzesini gezdim “müzede ne yoktur” diye... Baktım ki kitap yok. Vehbi Bey için bir kitap hazırlamayı düşündüm ve arkadaşlarıma “Anılarınız varsa bana acele bildirin, bir kitap yapacağım” dedim, ancak Vehbi Bey’e bu kitabın yapılmakta olduğunu söylemedim. Ama Vehbi Bey’den hiçbir şey gizli yapılmamış. Sevgili Kutadgubilik “Sizin için Dr. Minkari bir kitap yapıyor” demiş. “Görmeliyim” demiş. Kudatgubilik ona götürmüş ve okumuş ama okuduğunu bana belli etmiyor. Ben kitabı hazırladım ve toplantımız sırasında kürsüye geçtim. Beyefendiye yine çok mültefit bir konuşma yaptım ve sonra “Hem kendim hem de bu çatı altında bulunan doktor arkadaşlarım adına size ‘Koç Tıp Bayramı’ adını taşıyan bu kitabı armağan etmekten gurur duyuyorum” dedim. Kitabı aldı, baktı; bir an durdu, çok hislendi. Mikrofona yaklaştı, kitabı elinde tutarak aynen şöyle dedi: “Bu davetlerin benden sonra sürüp gitmesi için aileme vermiş olduğum vasiyetname bir madde ekledim” Biz bir şahsı memnun etmek için bir jestte bulunduk ama o şahıs daha yaşarken Koç Tıp Bayramı’ndan o kadar mutlu oldu ki kendisinden sonra da bayramın devam etmesi için vasiyetnamesine madde ekledi ve aile bu vasiyeti yerine getirdi. Vehbi Bey’in vefatından sonra da her mart ayı içerisinde doktorlar grubunu toplar ve Vehbi Beyi anarak bu töreni kutlar.

“Vehbi Koç'un kültür ve sanata çok geniş bir yelpazede çok önem verdiğini görüyorum. Bence Vehbi Koç'un bu yönü, 'imkânı olan bir sanayicinin sosyal sorumluluğudur' konusuna indirgenmemeli, bilinçli bir tercih ile ilkleri başlatma olarak algılanmalı, örnek olmalıdır.”

Sinema Sanatçısı Türkan Şoray

Türkan Şoray: Vehbi Koç, dünya devleri karşısında, onlarla yarışan bir Anadolu insanıdır ve hepimiz için gurur kaynağıdır

Evinde kullandığım eşyalara bakıyorum, gündelik hayatta hizmet aldığım kuruluşlara bakıyorum, yediğim-içtiğim markalara bakıyorum, her yerde Vehbi Koç'un ürün ve hizmetlerini görüyorum. Yıllardır bizlerle beraber. Herhalde, bireyin yaşamında her günü ile bu denli uzun süre iç içe olmak bu dünyada çok az kişiye nasip olmuştur. Ancak, bir o kadar önemli olan yönü, Vehbi Koç'un vakıf çalışmaları ve toplumsal hizmetlerde göstermiş olduğu kararlılık ve ilkleri başlatmasıdır. İlkokulundan üniversitesine, öğrenci yurdundan hemşire okuluna ve hastanesine, kurmuş olduğu vakıflardan müzesine, gerek proje gerek ise sponsorluk olarak sanata olan katkısından adına her yıl verilmekte olan ödüllere baktığım zaman; bir sanayici olarak Vehbi Koç'un kültür ve sanata çok geniş bir yelpazede çok önem verdiğini görüyorum. Bence Vehbi Koç'un bu yönü, "imkânı olan bir sanayicinin sosyal sorumluluğudur" konusuna indirgenmemeli, bilinçli bir tercih ile ilkleri başlatma olarak algılanmalı, örnek olmalıdır.

"Başarıda iş disiplini çok önemlidir"

Vehbi Bey ile benim tanışmam yıllar öncesine gider. Sosyal ortamlarda, ödül törenlerinde kısa süreler için karşılaşmış, hal hatır sormuşuzdur. Kendisini gerçek anlamda tanımam, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAPV) adına 1990 yılında oynadığım "Berdel" filmi ile gerçekleşmiştir. Nüfus planlamasına ve kadın sorunlarımıza eğilen bu film teklifi bana yapıldığında ve arkasında da Vehbi Koç olduğunu duyduğumda, hemen kabul etmişim. Herkesin iyi bakabileceği, güzel okutabileceği kadar çocuk yapması gerektiğine inanıyorum. Düşünsenize, gelirsiniz aynı, ancak her yıl sofraya bir tabak daha ekleniyor. Hangi güç dayanır buna? Bu denli önemli bir konuya, sanayinin en büyük isminin eğilmesi beni çok heyecanlandırmıştı. Filmdeki mesaj ile, bir aileye bile katkımız oluyorsa ne mutlu bizlere.

"Berdel'i" çekerken, Eskişehir'de tüm ekip olarak Koç'un fab-

rikalarında çok iyi ağırlanmıştık. Ancak, benim unutmadığım an, kendisinin sabahın çok erken saatlerinde film setine kadar gelmesi ve bir ihtiyacım olup olmadığını sormasıdır. Bana "Türkan Hanım, biliyor musunuz, sizin için bana 'set işçisinden evvel sete gelir' demislerdi, onun için erken geldim. Başarıda iş disiplini çok önemlidir..." demişti. Aradan onca yıl geçti, Vehbi Bey'in bu sözleri hep benimle beraber oldu. "Berdel'in" galası muhteşemdi. Vehbi Bey ile aynı sahneyi paylaştığım dakikalarda, kendisinin de çok heyecanlı olduğunu fark ettim. O an bir kez daha inandım ki profesyonel başarı için amatör ruh, hangi makamda olursanız olun ilk şart. Vehbi Bey o gece bu ruhu bana çok güzel hissettirmiştir...

Sanatımla ilgili sözleri ödülleri arasında

Daha sonra, Vehbi Bey beni kızım Yağmur ile beraber akşam yemeğine evine davet etmişti. Yağmur ile ilgilenmiş, sohbet etmişti. Bence, onun muzip bir tarafı da vardı ve bu gülümsemesine çok güzel aksediyordu... Benimle filmlerim hakkında konuşması, ayrı ayrı isimlerini bilmesi, bazı kareleri gayet güzel hatırlaması, set ile ilgili teknik sorular sorması beni çok şaşırtmıştı. Yönettiğim filmlerimdeki maliyet konularını ile ilgilenmiş; bu filmler Anadolu'ya nasıl dağıtılıyor, kaç kişi seyredirse filmin maliyeti çıkıyor gibi sorular sormuştu. Çevirmiş olduğum film sayısına rağmen, telif hakkımın olmamasından adeta benim kadar hayıflanmıştı... Yağmur'a çok güzel gümüş bir kupa hediye etmiş, içine çok candan sözler yazmıştı. Bu kartı hâlâ saklıyorum. Kızım Yağmur'a vermiş olduğu gümüş kupa ise evimin en güzel köşesindedir...

Yağmur ile beraber, Vehbi Koç'un evinde yediğimiz akşam yemeğinden sonra, bana sanatımla ilgili söylemiş olduğu güzel sözler bugün de aklımdadır. Vehbi Bey'in bu sözlerini, ben ödülleri arasında, hep titizlikle muhafaza etmeye çalıştım.

"Berdel" filmi ile başlayan bu dostluk, sık sık görüşme imkanı olmasa da devam etmiş ve çok soğuk bir kış günü, Fatih

“Berdel'i çekerken, Eskişehir'de tüm ekip olarak Koç'un fabrikalarında çok iyi ağırlanmıştık. Ancak, benim unutamadığım an, kendisinin sabahın çok erken saatlerinde film setine kadar gelmesi ve bir ihtiyacım olup olmadığını sormasıdır. Bana 'Türkan Hanım, biliyor musunuz; sizin için bana set işçisinden evvel sete gelir demislerdi, onun için erken geldim. Başarıda iş disiplini çok önemlidir...' demişti.”

Camii'nde Vehbi Bey'i selamlayana dek sürmüştür. O günden itibaren de benim kendisine ve Koç Ailesi'ne olan sevgim ve saygım her gün artarak büyümüştür..

Eğitim ve kültür alanındaki hizmetlerinin karşılığı ödenemez

Vehbi Bey'in sosyal ve kültürel konulardaki çalışma yelpazesinin çok geniş olduğunu söyledim. Ancak, bunların içinde benim için en önemlisi eğitime olan katkısıdır. Eğitime harcanan para, yapılan yatırım, katma değeri en yüksek olanıdır. Dü-

şünsenize topluma bir kişi daha kazandırıyorsunuz. İleride onun ailesi de topluma bir kazanç. Kurmuş olduğu Türkiye Eğitim Vakfı (TEV) yıllarca birçok gencimize imkânlar tanımış, yurtiçi ve yurtdışı bursları ile pırl pırl öğrenciler topluma kazandırmıştır. Bugün bu öğrenciler, başkalarına burs verebilir konuma geldi.

Ayrıca, cenazelerde çiçek yerine bağışta bulunma sistemi çok yerinde olmuş ve Vehbi Bey'in başlatmış olduğu bu uygulama çok benimsenmiştir. Eğitim ve kültür konusunda Vehbi Bey'in bu ülkeye olan

hizmetlerinin karşılığı ödenemez. Hepimiz ona şükran borçluyuz. Kanımca, kendisi de en çok eğitim çalışmalarından keyif almıştır.

Onca işi arasında, kültür ve sanata bu kadar zaman ayırabilmiş Vehbi Koç için, bir sanatçı olarak mutluluğumu ve sevincimi sözcükler ile ifade etmekte zorlanıyorum. Ancak, ülkesini çok seven bir kişi olarak, bana Vehbi Bey'in kalbimdeki yerini soracak olursanız; o, dünya devleri karşısında, onlarla yarışan bir Anadolu insanıdır ve hepimiz için gurur kaynağıdır...

“ Ben yanlışlıkla size Gazanfer Bey dedim. Çok utandım bu hatayı yaptığım için’ dedi, ‘Lütfen üstünde durmayım’ dedim; ‘Ancak bir yemek yiyerek bu hatamı affettiririm’ dedi. Düşünebiliyor musunuz? Kibarlığa bakın, inceliğe bakın. Bugün size Vehbi Koç çapında olmayan ve bu inceliği göstermeyecek yüzlerce insan sayabilirim. ”

Tiyatro ve Sinema Sanatçısı Zeki Alasya

Zeki Alasya: Dostluğumuz sadece saygı ve sevgiye dayalıydı

F ilm setinde başlayan dostluk

Vehbi Bey’le çok ilginç bir tanışma öykümüz var. 70’lerin sonu... Eski Maslak Yolu diye bir yol vardır, orada film çekiyoruz. Hacı Osman Bayır’ından Sarıyer’e giden yollar yapılmadan önce böyle bir garip yoldan gidilirdi o taraflara ve daracık, sık sık kazaların olduğu bir yoldu. Yeni yol yapıldıktan sonra, çok fazla vasıtanın geçmediği boş bir yol oldu ve biz film çekerdik zaman zaman orada. Bir gün yine bir Zeki-Metin filmi çekiyorduk. Metin’in (Akınar) bir sahnesi çekiliyordu, ben de bir ağaç dalına oturmıştım. Sıcak bir gündü, dinleniyordum. Setlerde ortalığı düzeltmekle görevli kişiler vardır; sağdan soldan seyretmek için gelen kişilerin kameranın görüş alanına girmemesi gerek malum. Öyle bir iki kişi az ilerde “Dur” demek üzere görevli olarak bekliyorlar. Tesadüfen ilk andan itibaren takip ettim olayı. Yukardan kalabalık bir grup geliyor. Önde bir bey yürüyor, hemen yanında iki kişi, ondan sonra da 7-8 kişi ve bunlar film çekilen yere doğru gidiyorlar. Tahmin edersiniz ki bizim kahraman bekçiler koştura koştura gidip püskürttüler. “Durun” diye bağırdılar. Durdu grup. O arada da epey yakınımaya gelmişlerdi. Fark ettim ki ön taraftaki kişi Vehbi Koç Bey. Müdahale ettim, “Çekilin” dedim bizimkilere. Ben “Çekilin” deyince döndü, beni gördü. Bu arada da film çalışması bitti, “Buyrun geçin” dediler. Büyük bir özenle yol açıldı. Ama Vehbi Bey, kendi güzergâhı yerine bana doğru yürümeye başladı. Ben de indim ağaçtan, karşılaştık. “Nasılsınız?” dedi bana, “Çok teşekkür ederim” dedim. “Benim kim olduğumu biliyor musunuz?” dedi. “Elbette biliyorum” dedim. “Ben kimim?” dedi, “Beyefendi siz kendinizin ne kadar şöhretli olduğunuzu bilmiyor musunuz? Siz en az benim kadar şöhretlisiniz” dedim. Çok güldü bu lafıma, ondan sonra “Hayrola?” dedi. “Film çekiliyor” dedim. “Çok teşekkür ederim müdahale ettiğiniz için” dedi. “Rica ederim” dedim. Daha sonra da “Alahaismarladık Gazanfer Bey” dedi. Ben de hiç bozuntuya vermedim, “Güle güle efendim” dedim; yürüdüler, gittiler. Meğer yürüyüş yaparlarmış o yolda. Sonra Metin geldi yanıma, olayı anlattım. “Müdahale ettim” dedim; “Bana Gazanfer Bey dedi” bile demedim. Çalışmamız bitti, eve geldim. Akşamüstüydü sanırım bir telefon geldi, bir hanım arıyor. “Zeki Alasya Beyle mi görüşüyorum?” dedi. “Evet benim” dedim.

“Vehbi Koç Bey görüşecek” dedi. Dedi ki bana Vehbi Bey “Zeki Bey ben bugün çok büyük bir hata yaptım”. “Hayrola beyefendi” dedim. “Ben yanlışlıkla size Gazanfer Bey dedim. Çok utandım bu hatayı yaptığım için” dedi. “Lütfen üstünde durmayım” dedim. “Ancak bir yemek yiyerek bu hatamı affettiririm” dedi. Düşünebiliyor musunuz? Kibarlığa bakın, inceliğe bakın... Bugün size Vehbi Koç çapında olmayan ve bu inceliği göstermeyecek yüzlerce insan sayabilirim. Koskoca Vehbi Koç! Bütün aksi yöndeki ısrarlarıma rağmen “İlla bir yemek yiyeceğiz” dedi ve bir yemek günü tespit ettik. Yeniköy’deki evinde bir yemek yedik. Bizim dostluğumuz böyle başladı.

“Arçelik diye bir şirket var, çok güzel televizyon yapıyorlar”

Vehbi Bey gerçekten çok ciddi, işinde son derece disiplinli bir adamdı ama özel hayatında ve ilişkilerinde son derece sıcak bir kişiliği vardı, espriliydi. Espri olmasının ötesinde çok doğru, çok sağlıklı bir espi algılaması, anlayışı vardı. Örnek vereyim: İlk davetine epey erken gittik, öyle istedi. Diyelim ki 19.00’da oradaydık, bir saat kadar konuşuldu, sohbet edildi. Yemeğe geçmeden önce, “İzin verirsiniz ben her akşam muhakkak ajansı dinlerim, buyrun hep beraber dinleyelim” dedi. Bir televizyon; televizyonun ilk icadından bir örnek. Çizikli, parazitli de bir görüntü. Daha sonra “Buyrun efendim sofraya” dedi ve anlattı; “yurdumdaki ve dünyadaki bütün haberleri izlerim ve her gün 4-5 gazete okurum” dedi. Bir süre sonra ben de bir konuşma yaptım, “Beyefendi çok meşgulsünüz, bir sürü şirketiniz var, karıştırıyor ya da hatırlamıyor olabilirsiniz ama sizin şirketleriniz arasında oldukça önemli, ünlü bir şirketiniz vardır, Arçelik. Bu Arçelik şirketi, televizyon imal eder. Şimdi belli yaşlarda gözümüze dikkat etmemiz lazım. Emir buyurursanız, sanıyorum güzel bir televizyon gönderirler. Çok da güzel televizyon yapıyorlar. Benim evimde de Arçelik televizyon var, çok mutluymum, çok memnunum” dedim. Benim evimde yok ama öyle bir espi yaptım. Biraz soğuk bir hava esti ama Vehbi Bey inanılmaz bir kahrkaha patlattı, ölüyordu gülmekten, çok güldü. “Hay siz ölmeyin” dedi. Kısa bir süre sonra bir yemek daha yenildi; televizyon değişmişti.

“Vehbi Bey oyunlarımızı izlemeye gelir, oyundan sonra otururdu, hemen gitmezdi. Bazen kulise gelirdi, bazen biz onun oturduğu yere giderdik. Oyundan konuşurduk, eleştirirdi. Biz aktüel tiyatro yapardık, hiciv yapardık. Sosyal ve politik hiciv yaptığımız zaman, o hicivlerin içinde kendisiyle de ilgili eleştiriler olurdu zaman zaman. Niye bunu yaptınız, ettiniz demez de aksine tiyolar verirdi bize.”

Kendisini evimde ağırlamaktan büyük mutluluk ve onur duydum

Bir hikâye daha. Gene keyifli bir gecemizdi. Bana saati sordu. Sanıyorum saat 12'ye geliyordu. “Yahu siz çok seviyorsunuz. Ben sizi çok seviyorum. İki şey söyleyeyim size, ne kadar çok sevdiğimi anlatmak için. Bir tanesi, iş konusu hiç çıkmaz aklımdan” dedi, “Tuvalette bile hep iş vardır kafamda. Sizin yanınızda olduğum, sizinle sohbet ettiğim süre içinde işi unutuyorum. İkincisi, bakın saat 12, hâlâ ayaktaım.” Dünya Bankası Başkanı McNamara İstanbul'a gelmiş bir davete. Saat 23.00 olmuş, Vehbi Bey demiş ki “Ben bu saate kadar otururum, bundan sonra yatarım”. “Toplantıyı bıraktım kalktım; şaşkınlığa da uğradığımı hissettim” diyerek anlattı bize bunu ve şöyle devam etti: “Bakın ne kadar çok seviyorsunuz ki saat 12 oldu hâlâ ayaktaım, uyumadım” dedi.

Ben, kendisinin davetlerinin arkasından dedim ki “Bizde adet şöyledir: Hep birinin davetine gitmeyiz. Birisi bizi davet ederse biz de onu davet ederiz. Kim daha zengin, kim daha fakire bakılmaksızın böyle bir adetimiz var.” Bu tabii pek alıştığı bir şey değil. Ben kendisini evime davet ettim. Levent'te çok küçük bir villada oturuyordum. Sıcacık, mütevazı bir evim vardı. Biraz şaşkınlıkla karışık, çok mutlu oldu. Geldi evime ve çok keyifli bir gece geçirdik. Ayduk (Koray) Bey ve eşi de vardı, Metin de vardı. Evimize geldiler, yuvamızı şenlendirdiler, şerefledirdiler, süslediler. Bir yemek yedik hep beraber.

Oyunlarımızı izler, eleştirir, bizi yönlendirdi

Vehbi Bey'le ilişkimiz çok saygın, çok üst düzey bir ilişkiydi. Sadece saygıya dayalı

bir ilişkiydi; o bakımdan çok mutlu ediyordu onu ve tahmin ederim ayırıyordu diğerlerinden.

Vehbi Bey, Zeki Alasya ve Metin Akpınar'ın bu ilişkideki tavrından çok mutlu olmuştur diye düşünüyorum. İki arkadaş gibiydik. Sanki ikimiz de çok zengindik ya da ikimiz de çok fakirdik. Her zaman rahmetle anıyorum, çok önemli bir kişiydi. Bu kadar önemli yerlere insanların tesadüfen

gelmeleri mümkün değil. Bu bir beyin işi, bir dünya görüşü meselesi, zekâ işi. Politik yaklaşım olarak eleştirenler, sevenler, sevmeyenler olacaktır ama ben salt insan olarak ve dostum, arkadaşım Vehbi Koç olarak her zaman çok sevdim. Ölümü çok üzdü beni, çok yıprattı. Hâlâ da saygıyla andığım dostlarımdan biridir. Arkadaşlık ettiğim, dostu olduğum için onur duyduğum kişilerden biridir.

Ses Sanatçısı Emel Sayın

“Vehbi Bey sanatçıya yatırımcı gözüyle bakar ve onun doğru plan ve programlar yapması gerektiğini düşünürdü. Sanatçının öneminin farkındaydı ve onu farklı bir yere koyuyordu. Beni sahnede izlerken kimseyle konuşmaması, yemeğini dahi yememesi, yalnızca sahnedeki sanatçıya konsantre olması onun bu konuda ne kadar müstesna bir insan olduğunu gösteriyordu.”

Ses Sanatçısı Emel Sayın: Sanata ve sanatçıya büyük bir saygısı vardı

Ben Vehbi Bey’le ilk kez Koç Grubu’nun bir organizasyonunda solist olarak sahneye çıktığım gece karşılaştım. Sahnede beni izlerken gözlerini kısarak ve gülümseyerek bakışından bana sempati ve sevgi duyduğu belliydi. Ben şarkılarımı söylerken onun sıcaklığını hissettim.

Sonra bir Abu Dabi konserim olmuştu. Türkiye’ye döndükten sonra o konserle ilgili basında çıkan çok güzel haberlerden etkilenmiş, Güneri Cıvaoglu ve eşini, Egemen Bostancı’yı ve beni evine davet etmişti. Davet sırasında bana yurtdışı konserlerimde insanları nasıl böyle coşturduğumu ve bu sevgiyi nasıl kazandığımı merak ettiğini söyledi ve bana bu konuda sorular yöneltti. Gecenin sonunda da “Ben şimdi senden bir şarkı isteme hakkına sahip miyim?” diye sordu. Benden istediği şarkı “Sönmez Artık Yüreğimde Yanan Bu Sonsuz Ateş”ti. Söylerken çok duygulandım. Vehbi Bey’in kurallarına ve prensiplerine çok bağlı olduğunu bilmeyen yoktur.

Her gece 23’te yatma prensibini o gece bizim için bozdu. Vehbi Bey’le aramızda hep sıcak bir iletişim vardı. Yakından tanıyınca sevgim ve saygım daha da arttı. Yine Koç Grubu için Antalya’da vereceğim bir konser öncesinde Vehbi Bey beni çağa davet etti. Hayattan, ekonomiden ve sanattan konuştuk. Sevecen, saygılı insanların birikimlerini doğru kullanmaları konusunda bildiklerini öğretmeye çalışan bir kimliği vardı. Ülkemiz için bir işadamı, çok önemli bir rehberdi. Sanki hepimizin babası gibiydi.

Kendisiyle ilgili çok hoş espriler yapan, kendi kendisiyle dalga geçmeyi başarabilen biriydi. Hatta yine bir konser sonrası oturup sohbet ederken televizyonda Arçelik’in kampanyası ile ilgi-

li bir reklam yayınlandı. “Ben de bu kampanyadan yararlanıp televizyonumu değiştirdim” diyerek bizi çok güldürdü. Bana hep küçük kız gibi davranırdı, şefkat gösterirdi. Söylediğim her sözle ilgilenir, dikkate alırdı. Paramı nasıl değerlendirdiğimi sorardı. Çok önemli fikirlerini benimle paylaşırdı. Benden Vehbi Koç’u tanımlamam istense ilk söyleyeceğim; çok özel, Türkiye’ye rehber olmuş, attığı sağlam temellerle kurduğu şirketi günümüze taşıyacak evlatlar yetiştirmiş önemli bir kimlik olduğudur. Prensiplerine, sporuna, yaşam ilkelerine gösterdiği saygı, doğru bildiğini paylaşmaya çalışmasıyla insanlara örnek olduğunu düşünüyorum.

Kendi prensipleri doğrultusunda yetiştirdiği oğlu Rahmi Koç da tıpkı babası gibi sosyal sorumluluk projelerinde hep başı çekiyor. Türkiye’nin ekonomisi üzerindeki etkilerinin farkındalar ama bireysel olarak da çağdaş insan olmanın tüm gereklerini yerine getiriyorlar.

Vehbi Bey sanatçıya yatırımcı gözüyle bakar ve onun doğru plan ve programlar yapması gerektiğini düşünürdü. Sanatçının öneminin farkındaydı ve onu farklı bir yere koyuyordu. Beni sahnede izlerken kimseyle konuşmaması, yemeğini dahi yememesi, yalnızca sahnedeki sanatçıya konsantre olması onun bu konuda ne kadar müstesna bir insan olduğunu göstermeye yetiyordu zaten.

Onu kaybettikten sonra tavsiyelerine ihtiyaç hissettiğimin farkına vardım. Danıştığım bana şefkat ve ilgi ile yaklaşan bir dostun yokluğunun acısını yüreğimde hep hissediyorum. Onun sohbeti, ilgisi, yaptığım işleri sorgulaması, sırtımı sıvazlaması bana güven veriyordu. Kendisini çok arıyorum...

“Ekonomideki hızlı gelişmelere karşılık kalifiye eleman, eğitiminin tam yapılmaması ve hızlı nüfus artışı bizi batılı ülkeler kadar ileri götürmedi. Memleketimizin bir an evvel kalkınabilmesi için birbiri ile yakından ilgili olan iki mühim meselemiz vardır; eğitim ve hızlı nüfus artışı... Bu memlekette varlık sahibi olan vatandaşların, bilhassa işadamlarının kendi işlerinden başka memleketin sosyal meseleleri ile meşgul olmaları lazım geldiğine inanıyorum”